

קובץ תורני
גליון מו
כי תשא - פרה
פורים תש"פ

דרישה וחדירה

להערות והארות, והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: **יהושע לינטופ** בכתובת: lintop200@gmail.com

תוכן העניינים: מדור 'מתיקות התורה' (עמ' ב): שלח מנות לחבירו שהמקבל נמנע מלאכלם, האם יצא? והאם מותר לשלחם? שלח לחולה מסוכן מאכלות אסורות, האם יצא ידי חובת משלוח מנות? חולה שיש לו מאכל כשר וטרף, מה ישלח לחבירו החולה כמותו, את הכשר או את הטרף? האם חלב אם נחשב למנה למשלוח מנות? כיצד יתכן שמותר לשלוח לאבל משלוח מנות?

מדור 'ליקוטים וסיפורים נפלאים' (עמ' טז): פחד נורא נפל על יהודי הקהילה על כי מורם ורבים הגדול נקלע לסכנת פיקוח נפש, הללו ידעו כי בשעת מלחמה יחמירו בדינו של 'מרגל' ולא יקפידו לחקור ולברר על אמיתות האשמה...
מדור 'סיפור ושאלה בצידו' (עמ' יח): מחמת שהמחלה היתה מדבקת, הונח מרדכי בחדר בידוד למשך תקופה ארוכה, ולא יכלו לבקרו כלל. קלמן ששמע מהדבר, נחרד מעצם המציאות, שבחור מהישיבה שוכן לו תקופה ארוכה בדד בבית"ח...
מדור 'נפלאים מעשיך' (עמ' ו): 'שושן ניוז': פרוייקט "כסא מלך" יוצא לדרך סופית: התקבלה ההחלטה להעביר את הפרלמנט לשושן סיום אירועי משתה אחשוורוש סערה בעיר הבירה: המלכה ושתי הוצאה להורג התרגשות בשושן לרגל הכתרת המלכה החדשה איסתהר סוכל ניסיון התנקשות בחיי המלך המן בן המדתא קיבל את משרת המשנה למלך היהודים מעוררים פרובוקציות חשיפה! המגזר היהודי מהווה סכנה לאוכלוסייה תדהמה: המשנה הוצא להורג בתלייה מרדכי היהודי התמנה למשנה למלך צו הגנה עבור המגזר היהודי 800 הרוגים בשושן, מתוכם עשרה תלויים, ועוד עשרות אלפי הרוגים ברחבי הממלכה. בקרב האוכלוסייה היהודית אין נפגעים.

מדור 'תוספת שבת' (עמ' כג): נרפאה בזכות תוספת שבת. מדור 'אורות אילת השחר' (עמ' כב): עניני תפילה. מדור 'ושננתם לבניך' (עמ' כג): תפקיד ההורים בשיפור הקריאה. מדור 'מרגליות שאול' (עמ' יד): עניני פורים. מדור 'תשובות רבינו חיים' (עמ' ח): אדם שהזיק בפורים האם פטור בזמן הזה? האם מותר לכתוב שמו מאחורי קלף המגילה? האם 'שומע כעונה' צריך לעמוד בברכה? האם צריך להקדים מתנות לאביונים למשלוח מנות? מדור 'שבעים פנים לתורה' (עמ' ב): האם יוצאים ידי חובת משלוח מנות, כששולחים למי שאינו שומר תורה? מדור 'שמחת התורה' (עמ' ט): מדוע לא בנו את המשכן בשבת ע"י נכרים?

מדור 'שלום לאוהבי תורתך' (עמ' יב): מה הכוונה 'להרוג אותם בהרים', הרי עמוד הענן יישר את ההרים? מדוע בני לוי הוצרכו לכפרה על הריגת החוטאים? מדור 'אוצר היסודות והחקירות' (עמ' כ): זקן ממרא זריזין מקדימין למצוות חוב - גבייתו. מדור 'באר צבי' (עמ' יח): מעלת האחדות - הקשר בין פורים ל'כי תשא'. מדור 'המעיר לארץ' (עמ' טז): הקשר בין סיום מסכת ברכות לסיום מגילת אסתר מדוע למשכן נצרכה 'חכמת לב'? רוחניות שמן המשחה.

מתיקות המוסר

מחשבה אחת של מוסר
בעריכת הגר"א שליט שליט"א

צירוף החוטאים לתענית [אסתר]

'וחלבנה' (כי תשא ל, ד)

בשם שריחו רע וקורין לו גלבנא, ומנאה הכתוב בין סמני הקטורת, ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל, שיהיו נמנין עמנו (רש"י שם).

ותראה שזהו רצונו של מקום שיהיו חסידי ישראל מזכים ומכפרים על כל שאר המדריגות שבהם, והוא מה שאמרו ז"ל בלולב ומיניו: יבואו אלה ויכפרו על אלה שאין הקדוש ברוך הוא חפץ באבדן הרשעים, אלא מצוה מוטלת על החסידים להשתדל לזכותם ולכפר עליהם, וזה צריך שיעשה בכונת עבודתו, וגם בתפלתו בפועל דהיינו שיתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה ולהשיב בתשובה מי שצריך לה, וללמד סניגוריא על הדור כולו (מסילת ישרים פי"ט).

מתיקות התורה

חידודי הלכה ועובדות הלכתיות
משולחן מרן הגאון רבי
יצחק זילברשטיין שליט"א

שלח מנות לחבירו שהמקבל נמנע מלאכלם, האם יצא? והאם מותר לשלחם?

שאלה. השולח משלוח מנות לחבירו, והמקבל נמנע מלאכול את המוצרים שהוא שלח לו, משום שהוא מקפיד לאכול כשרות מחמירה יותר, האם השולח יצא ידי משלוח מנות? עוד יש להסתפק האם מותר לשולח לשלחם, כי אולי המקבל לא ישים לב לכשרות ויאכלנו?

תשובה. לגבי השאלה אם מותר לשלחם, נאמר בסוכה (דף י ע"ב) רב חסדא ורבה בר רב הונא איקלעו לבי ריש גלותא, אגנינהו רב נחמן בסוכה שנויה מופלגין ממנה ארבעה, והם היו סוברים שסוכה כזו פסולה, ורב נחמן סובר שהסוכה כשרה, ואמרו לו זה שנכנסנו לסוכה לא שחזרנו בנו אלא שאנחנו שלוחי מצוה ופטורים מן הסוכה. והקשה הריטב"א ואף על גב דאכתי לא ידע רב נחמן דהדרו משמעתייהו או דהוו שלוחי מצוה, איך אגנינהו לפום דעתיה, ולא חש דהוי חתיכא דאיסורא לדידהו, ויתבי בסוכה פסולה ומברכי התם שלא כראוי, והוה כנותן מכשול לפני פקה, יש אומרים דמהא שמעינן שהמאכיל לחבירו מה שהוא מותר לו לפי דעתו, אין בזה משום לפני עור לא תתן מכשול... ונ"ל דהכא דוקא מפני שהאיסור ניכר לחבירו, ואי לא סבירא ליה לא ליכול, הא בשאינו ניכר לחבירו לא, ואמרינן בחולין (דף קיא ע"ב) חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא, דליספי ליה מידי דלא סבירא ליה. ויעוין ברמ"א (יו"ד סימן קיט ס"ז) ובש"ך (סק"כ) מה שכתבו בחילוקי דינים אלו. לאור זאת הוא הדין בנידוננו, כיון שנותן לו מוצרים שיש עליהם הכשר, והמקבל יכול לראותו, אין

שבעים פנים לתורה

שו"ת בעניני הפרשיות והמועדות
עם תשובת מרן שר התורה שליט"א
ומרן רה"י הגרב"מ אזרחי שליט"א

האם יוצאים ידי חובת משלוח מנות, כששולחים למי שאינו שומר תורה ומצוות?

יש להסתפק, אם יוצא אדם מצות משלוח מנות, כשנותנו למי שאינו שומר תורה ומצוות.

שהנה נאמר (אסתר ט, יט) 'ומשלוח מנות איש לרעהו' ולכאורה זה אינו 'רעהו'. וכן מצינו לגבי קללה 'ונשיא בעמך לא תאור' (שמות כב, כז) בעושה מעשה עמך (יבמות כב, ב; בבא קמא צד, ב), ואם הוא רשע אין מוזהרין עליו. ופשוט הדבר דמדובר אפילו כשאינו בגדר 'מומר', שהרי בגמרא (שם) אמרו זאת על ממזר שאביו רשע, או גבי מלוה ברבית, ושם אינו מומר, דהוא עושה העברות להנאתו או להרויח ממון.

אך מאידך יתכן שזה רק במקום דכתיב 'בעמך', אבל לשון 'לרעהו' אינו בא למעט רשעים לכאורה. וכן לגבי 'כי יגוף שור איש את שור רעהו' (שמות כא, לה) אמרו בב"ק (לז, ב - לה, א) שממעט עכו"ם והקדש, ונראה דגם מומר מתמעט, אבל רשע כזה שאינו בגדר מומר לא נתמעט, ובודאי דינו לענין נזקין ככל אחד מישראל. ויש לדון מה הדין כאן לגבי משלוח מנות.

(על פי שאלת מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל)

תשובת מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א

אולי עי"ז יחזור בתשובה

תשובת מרן הראב"ד רבי משה שטרנבוך שליט"א

'רעהו' ממעט עכו"ם, ולא רשע.

תשובת מרן ראש הישיבה רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

אמנם לא מצאנו, למעט רשע, או "אינו עושה מעשה עמך", ממצוות או מעבירות שנאמר בהם "לרעהו", כמו "לא תענה ברעך עד שקר", או "לא תחמוד בית רעך", או "לא תחמוד אשת רעך", או "ואהבת לרעך כמוך" וכדו'.

ואעפ"י ש"משלוח מנות" הוא מעשה "רעות", והלא "אסור להתחבר לרשע". הרי אדרבא, מצוות משלח מנות היא לכל מי שנקרא בשם "רעך", ואף מי שאינו שומר תורה ומצוות ל"ע בכלל. כל אחד מישראל, בכלל "רעך" הוא. מה עוד דיתכן, שע"י מעשה זה יושפע המקבל גם לחזור בתשובה.

ואם תאמר, מה באה מילה זאת ללמדנו, את מי מיעטה או ריבתה. נראה, כי מיעטה עכו"ם ומומר, כדדרשינן "כי יגח שור איש את שור רעהו", למעט עכו"ם. אבל ודאי שכל מי שבכלל "רעהו", הוא בכלל,

בזה לפני עור.

ולגבי השאלה אם יצא בזה ידי חובתו, כתב בשו"ת מחנה חיים (ח"ג סימן נג) נסתפקתי במי שאינו נזהר מפת פלטר, או מחמאה של נכרי, ושולחם לאיש הנזהר בו, האם יצא המשלח ידי חובתו, האם נאמר כיון דהוי מאכל היתר אצל המשלח יוצא בו ידי חובתו, או שמא כיון דהמקבל נזהר בהם ולא אוכלם, אם כן לא קיבל דבר הנאכל בהיתר, וצע"ג.

ולכאורה תלוי בשני הטעמים של משלוח מנות שלטעם של התרומת הדשן (סימן קיא) דמצות משלוח מנות היא לצורך הסעודה, בזה לא קיים את המטרה, כיון שהמקבל אינו יכול לאוכלם, אבל לשיטת המנות הלוי (ומגילת אסתר, ט יט) שהטעם הוא משום הוספת אהבה ואחוה, יתכן שהמקבל מבין שלא שלחם בדוקא, אלא משום שהמוצרים האלו הוא רגיל לאוכלו, אבל יתכן שלא יצא ידי חובתו, כיון שהרי המקבל אינו יכול לאוכלם, אם כן אין זה בגדר אוכל אצלו, והוה כאילו שלח לו כלים, שפסקו הפוסקים שלא יצא ידי חובתו, וצ"ע.

לסיכום: יתכן שלכל הדעות לא יצא בזה ידי חובת משלוח מנות.

שלא לחולה מסוכן מאכלות אסורות, האם יצא ידי חובת משלוח מנות?

שאלה. ראובן שוכב בבית חולים ואין לו משלוח מנות לתת לשמעון כי אם מאכלות אסורות, ושמעון יכול לאכול את המאכלות הללו, כיון שהוא חולה שיש בו סכנה, האם יצא ראובן ידי חובת משלוח מנות במאכל זה או לא, צדדי הספק: אפשר לומר כיון ששמעון אין לו מאכל אחר, ומותר לו לאכול את המאכלות האסורות, הרי זה בשבילו אוכל, מאידך אפשר לומר שמאכלות אסורים אינם נחשבים לאוכל, אלא הם נחשבים לתרופות, כמו שחולה צריך לקחת תרופות, ואין לזה שם של אוכל, ואם ישלח לו תרופה המורידה חום, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות כך הם מאכלות אסורות, כמו כן חולה הצריך לאכול מאכלות אסורות, כדי לחזק את גופו, הרי הם

נחשבים לתרופה אך אין היא נחשבים למאכל!

תשובה. יש אומרים שהשולח מאכלות אסורות לחולה מסוכן לא יצא, ויש חולקים [וראה הרחבת הדברים בהערה¹].

חולה שיש לו מאכל כשר וטרף, מה ישלח לחבירו החולה כמותו, את הכשר או את הטרף?

שאלה. עוד הסתפק בחכמת שלמה (הנ"ל) לפי מה שכתב לעיל, שאי אפשר לשלוח, אלא מאכל שגם ראוי לו, מה ההלכה כשיש שני חולים שיש בהם סכנה, ולאחד יש שתי

כמש"נ

תשובה א. רשע אינו בכלל 'ואהבת לרעך'

מהר"י אסאד (שו"ת יהודה יעלה ח"א סי' רד) עמד על שאלה דומה. ומבואר בדבריו שהשולח משלוח מנות לרשע לא יצא ידי חובתו, משום שתיבת 'רעהו' שוללת את הרשע. וכפי שכתב **הרשב"ם** על הפסוק (ויקרא יט, יח) 'ואהבת לרעך כמוך', ש'רעך' הכוונה למי שהוא טוב, ולא מי שהוא רשע [אמנם ראה להלן (תשובה כג) מי נקרא 'רשע' לפי דבריו. ופשוט שאין ללמוד מקונטרס זה הלכה למעשה].

תשובה ב. יכול לשלוח רק לרשע אחר

עוד הביא מהר"י אסאד (שם), **שרש"י** על הפסוק (שמות ב, יג) 'למה תכה רעך', פירש 'רשע כמותך', הרי שביחס לאדם אחר אינו נחשב 'רַע', אלא רק ביחס לרשע כמותו [ויש ללמוד מכך, שאדם שהוא בגדר 'רשע', יכול לשלוח מנות לרשע כמותו].

תשובה ג. גם רשע נכלל ב'ואהבת לרעך'

בגמרא (ב"ק נא, א; סנהדרין נב, ב) מבואר לכאורה להיפך, שאפילו אדם שנתחייב מיתה, נאמר עליו הפסוק (ויקרא שם) 'ואהבת לרעך כמוך', ולומדים מכך שיש לברור לו מיתה יפה.

ובאמת בקובץ שיעורים (קובץ ביאורים, בבא קמא אות לז) הוכיח מכך, שרשע הוא בכלל 'רעך'. ולפי דבריו נראה, שגם רשע הוא בכלל 'משלוח מנות איש לרעהו' [וראה עוד בתשובות הבאות, מה שיש לדון בזה].

תשובה ד. דווקא חייבי מיתות שמתכפרים

כעין זה מבואר ביד **רמה** (סנהדרין נב, ב ד"ה ומקשינן) שכתב: אמר קרא (ויקרא שם) 'ואהבת לרעך כמוך', וכל היכא דכתיב 'רעך' משמע ישראל, ואפילו רשע שנתחייב מיתה, אתה חייב לחזר אחר זכותו, לברור לו מיתה יפה. ויש לפרש 'ואהבת לרעך' לשון רעים שבך, שנתחייבו מיתה, ברור להם מיתה יפה.

אמנם יש שדייקו מדבריו, שהדבר נאמר דווקא לגבי חייבי מיתות, שמתכפר להם במיתתם, ואם כן סתם רשע אינו בכלל 'רעך'.

תשובה ה. תלוי אם הוא מומר לתיאבון או להכעיס

בשם הגראי"ל שטיינמן כתבו [בקונטרס כאיל תערוג, מגילת אסתר ופורים (עמ' לא)], שלמומר להכעיס אי אפשר לתת משלוח מנות, ואילו למומר לתיאבון אפשר לתת [וראה עוד בדבריו להלן (תשובות מ-מא) בענין ההנהגה למעשה, ובענין החשש שהמקבל לא יברך].

תשובה ו. המאמין בעיקרי הדת דינו כ'אח' ו'רַע'

שרגא המאיר (שו"ת ח"ד סימן לא אות ה) כתב כעין זה, שיתכן שאפשר לשלוח מנות רק לאיש שעובר עבירות לתיאבון, שאז יש עדיין את המצוה של 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, ח). והביא שכן מבואר **במנחת חינוך** (מצוה רמג אות א), שמי שמאמין בעיקרי הדת דינו כ'אח' ו'רַע', וממילא נראה שמקיימים בו מצות משלוח מנות.

תשובה ז. אף שהוא 'רַע' מצוה לשנאתו

חשוקי חמד (מגילה כג, ב ד"ה לשלוח) הקשה על דבריו, שמבואר **במנחת חינוך** (שם), שלענין מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא שם) גילתה התורה שמצוה לשנאתו [אף שהוא נחשב כ'אח' ו'רַע'], ואם כן הוא הדין שאין לשלוח לו מנות, שהרי משלוח מנות בא להרבות אהבה וריעות [ובאמת מדברי **שרגא המאיר** (שם) מבואר, שנקט שיש בו מצות 'ואהבת לרעך כמוך'; וצ"ע מדברי המנחת חינוך (שם) שהוא עצמו הביא, ומדברי **הרשב"ם** (לעיל תירוץ א) שכתב שאינו בכלל 'רעך'].

תשובה ח. אין יוצאים כמו לענין עבד

עוד כתב חשוקי חמד (שם), שלדעת **הבית יצחק** (שו"ת יו"ד סי' קמד אות

¹ כתב החכמת שלמה (סימן תרצה) נסתפקתי השולח לאדם חולה דבר איסור שמותר לו לאכול, כגון סתם יינם לחולה שאין בו סכנה, או שאר איסור דרבנן, או אפילו איסור תורה לחולה שיש בו סכנה, אם יוצא בזה ידי משלוח מנות, אם אזלינן בתר המקבל ולו זה ראוי לאכילה, או אזלינן בתר הנותן ולדידיה זה אינו ראוי. [כעין ספק זה נסתפק בשו"ת מחנה חיים (או"ח ח"ג סימן נג) לגבי מי ששלח משלוח מנות לקטן שנעשה בר מצוה בו ביום, טרם שהגדיל והוא ביום דנעשה בו י"ג, וקודם שהגיעו המשלוח מנות ליד המקבל נעשה בר חיוב, [לשיטת התומים (סימן לה) הסובר שנעשה בר מצוה בשעה שנולד והביא ב' שערות], אם יוצא בו ידי חובתו, מי נימא כיון בשעה ששלח לא היה איש שלא נתגדל לא יצא, או נימא דאזלינן בתר שעה שקיבל המקבל המנות דכבר נעשה גדול, דהא כתיב ומשלוח מנות איש לרעהו ואין איש אלא גדול כנודע]. וכתב החכמת שלמה שיש לפשוט ספק זה ממה שכתוב 'ומשלוח מנות איש לרעהו', ותיבת איש לכאורה מיותר, והיה די לומר ומשלוח מנות לרעהו, וכמו שכתוב בעזרא ושלחו מנות לאין נכון לו, ומדקאמר איש לרעהו, בעל כרחך הכוונה שיהיה מנות איש הראוי לו, זה ישלח לרעהו. משמע מדבריו שדוקא אם לשולח אסור לאכול את המאכלות אסורות אלו אינו יכול גם לשולחם, אבל בחולה שיש בו סכנה שלו עצמו גם מותר לאכול את המאכלות האסורים, אם שלח לחבירו את המאכלים הללו, יצא ידי חובתו. [אלא שמה שכתב החכמת שלמה שתיבת איש מיותר, יעוין מש"כ לעיל בדף ד ע"א בענין כשאין לו למי לשלוח אלא לאשה האם ישלח לה משלוח מנות שיש אומרים שתיבת 'איש' בא למעט אשה, אלא שאשה חייבת מסברות אחרות, יתכן דלשיטתם אין צריך שיהיה האוכל ראוי לאותו איש, אלא די שיהיה ראוי למקבל]. וכן מבואר בשו"ת מהר"ם שי"ק (סימן שמא) שיוצא ידי חובת מצות שילוח מנות בדבר האסור לו, משום שעיקר המשלוח מנות הוא החזקת שרשרות האהבה ביניהם, וראיה לכך שאף אם מחל המקבל, יצא ידי חובת משלוח מנות, כמבואר ברמ"א (סימן תרצה ס"ז), אלא שבשו"ת חת"ס (סימן קצו) כתב שבטעם של משלוח מנות נאמרו ב' טעמים, התרומת הדשן (סימן קיא) כתב שהטעם כדי שיהא לכל אחד די סיפוקו לקיים הסעודה כדינא. אך בספר מנות הלוי (מגילת אסתר, ט יט) כתב שהטעם הוא להרבות השלום והריעות, וא"כ דברי הרמ"א אלו אינם רק לשיטת המנות הלוי, אבל לשיטת התרומת הדשן הוא משום שיהיה לו לסעודת פורים, אם לא נתן לו בפועל אלא שמחל לו יתכן שלא יצא.

מנות כשרה וטרפה, מה עליו לעשות, ואם היה קורה דבר כזה בשאר ימות השנה ודאי שהיה ראובן אוכל בעצמו את הכשר, ומשאר לחברו את האיסור דחייך קודמים, אך כאן ביום הפורים יש להסתפק מה ישלח לחברו במשלוח מנות, שהרי בטרף אינו יכול לקיים המצוה, משום שאינה ראויה לו, כיון שלו בעצמו אסור לאוכלה כל זמן שיש לו אוכל כשר, ולכן אולי כדאי לו לשלוח מנות לרעהו את המנה הכשרה, ויאכל הוא את הטרף, שהרי סוף סוף אחד משניהם יהיה עליו לאכול את האסור, וא"כ מוטב שיאכל הוא את האיסור, וירויה גם מצוות משלוח מנות, או נימא דעל כל פנים חייך קודמין, ויאכל הוא ההיתר, אף שלא יקיים משלוח מנות, כגון דא צריכא רבא, וצ"ע, עכ"ד. [וקצת צ"ב איזה הו"א יש שכשיש בידו כשר וטרף, נתיר לו לאכול את הטרף ולשלוח לחברו את הכשר, כדי לקיים מצות משלוח מנות]. ויש לשאול האם יש לו איזה עצה, גם לאכול את הכשר וגם לצאת ידי חובת משלוח מנות?

תשובה. הנה בטעם של משלוח מנות נאמרו ב' טעמים, התרומת הדשן (סימן קיא) כתב שהטעם כדי שיהא לכל אחד די סיפוקו לקיים הסעודה כדינא. אך בספר מנות הלוי (מגילת אסתר, ט יט) כתב שהטעם הוא להרבות השלום והריעות, היפך מרגילותו של הצר שאמר מפוזר ומפורד, כלומר במקום שראוי להיות עם אחד הנם מפוזרים ומפורדים במחלוקת, לכן תקנו משלוח מנות, ולפי זה כתב בשו"ת בית שער (סימן שפ) שלטעם של המנות הלוי גם במתנה על מנת להחזיר יצא. ויש לומר דלהכי כתיב 'ומשלוח מנות', ולא כתיב נתנת מנות, ללמד דין זה דיוצא אעפ"י שחבירו נותן לו במתנה על מנת להחזיר, [יעו"ש שהאריך ומשמע בסוף דבריו, שאין יוצאין במתנה על מנת להחזיר, אלא כששלח תכשיטין או בגדים].

והביאור הלכה (סימן תרצד ד"ה ליתן) כתב בשם הפמ"ג דמשלוח מנות לא מהני במתנה על מנת להחזיר, כי המצוה היא שישמחו בפורים במאכל ומשקה. אלא שהשפת אמת במגילה דף ז ע"ב כתב בגמ' אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו נראה שהיו עניים ונתנו זה לזה סעודתו לקיים משלוח מנות. וכ"פ הר"ן, וי"ל נמי שהיו אחים סמוכין על שלחן אביהם, וקמ"ל דאע"ג דאורח אסור ליתן סעודתו במתנה לאחר, דבעל הבית יהיב ליה למיכל ולא למיתביה לאחרני, מ"מ להחליף סעודתייהו אהדדי שרי, ולפי זה אפשר דצריך להתנות לשלוח לו גם הוא כדמשמע לשון מחלפי, מיהו צ"ע במתנה כן בפירוש, אם יוצאין בו דין מנות, ולכן נראה דלאו דוקא שהתנה כן אלא דידע שישלח לו גם הוא וסמך ע"ז.

ויעוין במנות הלוי (מגילת אסתר ט כג) שכתב שטעם שהמשלוח נקרא מנה, והנתינה לאביון נקרא מתנה, כי מה שישלח אדם לחבירו, יקוה מתי ישוב חבירו וישלח לו כמותו או יותר ממנו, ולא גמר ונותן, אבל מה שנותן לעני הוא מתנה, שהוא חסד של אמת שלא יצפה לגמול.

לאור זאת נראה שישלח לו את המנה הכשרה שלא על מנת להחזיר, אבל ירמוז לו שהוא מצפה ממנו ששייב לו גם הוא משלוח מנות, ואח"כ יתן לו לאכול את המנה האסורה. אלא שעדיין צ"ע, שאולי אחר שקיבל את המשלוח יהיה אסור לו להחזירו, כיון שאין לו מה לאכול, והוא יודע שאם הוא יחזירו, יצטרך לאכול את הלא כשר, וצ"ע.

האם חלב אם נחשב לימנה למשלוח מנות?

שאלה. ראובן פרסם מודעה שהוא זקוק מאוד למנה של חלב אם, בשביל התינוק שלו, שמעון ראה את המודעה

(ד) שאין מקיימים המצוה בעבדים, משום שטעם המצוה הוא כדי להרבות אהבה ואחווה בישראל, וזה אינו שייך בעבדים; מסתבר שאף כאן אינו מקיים מצוה כששולח לרשע, שאין מצוה לאהבו [וראה להלן] (תשובה לב) שהדבר תלוי בטעם החיוב].

תשובה ט. אם על ידי כך יחזור בתשובה יצא

עוד כתב חשוקי חמד (שם), שמסתבר שגם לדעה זו, אם רואה שעל ידי שיראה לאותו אדם חיבה ואחווה יחזור בתשובה, יכול לקיים בו מצות משלוח מנות [וכן מבואר לעיל בתשובת הגר"ח קניבסקי, ובקובץ בנתיבות ההלכה (גליון כט, עמ' 230) בשם בעל רבבות אפרים. ואפשר שסברתם היא, שבאופן זה מצוה לאהבו ולקרבו, ואם כן מסתבר שהוא בכלל המצוה].

תשובה י. הפרי מגדים הסתפק בעבד

שרגא המאיר (שם) כתב, שמדברי הפרי מגדים (סי' תרצה א"א ס"ק יא) שמסתפק אם עבד כנעני נקרא 'רעהו', משמע שצריך לשלוח רק למי שנקרא 'רעהו' במצוות דווקא [וצ"ע, שהרי מי שאינו שומר תורה ומצוות חייב בכל המצוות, ומנין שהדבר תלוי בקיום בפועל].

תשובה יא. למסקנת הפרי מגדים יצא בעבד

הפרי מגדים (שם) הסיק, שעבד הוא בכלל 'רעהו', והשולח לו מנות יצא ידי חובתו. ומשמע מדברי חשוקי חמד (שם), שלפי דבריו אף השולח למי שאינו שומר תורה, יצא ידי חובתו.

תשובה יב. דווקא בעבדים כשרים יצא

מהר"י אסאד (שם) שכתב שאין יוצאים ידי משלוח מנות כשנותנים לרשע, עמד על דברי הפרי מגדים (שם), וכתב, שהוא דיבר על עבדים כשרים דווקא, אבל סתם עבדים שהם ריקים ופוחזים, לא יצא בהם ידי חובתו [וראה עוד בתשובה הבאה].

תשובה יג. אפילו בנכרי יצא

הפרי מגדים (תיבת גמא, בהר אות א) חידש עוד, שאפילו השולח משלוח מנות לעכו"ם יצא, משום שהוא בכלל 'רעהו'. ולפי זה נראה, שכל שכן שאפשר לקיים זאת במי שאינו שומר תורה ומצוות.

אמנם במהדורות החדשות (שם) גרסו בדבריו 'בעבד כנעני' [והיינו שכתב 'בע"כ', ובטעות נכתב 'בעכ"ם']. וכן נראה, שהרי תלה זאת בדבריו באשל אברהם (שם), ושם לא הזכיר אלא עבד. וראה עוד בשאלתנו, שנכרי בודאי התמעט מ'רעהו'.

תשובה יד. תלוי במחלוקת אם נכרי נקרא 'חבירו'

שרגא המאיר (שם) הביא מחלוקת בזה, שבתוספות בסוכה (לט, א ד"ה הלוקח) מבואר, שאפילו נכרי נקרא 'חבירו'. אמנם התוספות במעילה (כ, א ד"ה נתנה) כתבו, שנכרי אינו נקרא 'חבירו'.

תשובה טו. המצרים נקראו 'רעהו'

עוד כתב שרגא המאיר (שם), שמצאנו בתורה שכתוב (שמות יא, ב) 'וישאלו איש מאת רעהו, ואשה מאת רעותה', ומדובר על המצרים, הרי שגם נכרי נקרא 'רעהו' [ומשמע מדבריו אלו שהשולח מנות לנכרי יצא, וצ"ע כנ"ל].

תשובה טז. קודם מתן תורה שאני

שרגא המאיר (שם) דחה, שאולי קודם מתן תורה שאני, אבל לאחר מתן תורה אינו נקרא 'רעהו', אלא ישראל כשר שמקיים מצוות. **ויש להוסיף**, שכן מפורש בדברי רבינו בחיי (שם): ומה שהזכיר לשון 'רעהו' ו'רעותה', יראה לי שקודם מתן תורה היו כל הבריות חברים כאחד; אבל לאחר מתן תורה, שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שקבלוה ישראל, יצאו כל האומות מן האחוה והריעות, ונשאר השם הזה בעם ישראל בלבד, שנקראו 'אחים' ו'רעים' למקום. והביא מקורות לדבר.

תשובה יז. הרי הוא כ'תינוק שנשבה'

חשוקי חמד (שם) כתב, שיתכן שבימינו אותם שאינם שומרי תורה אינם יוצאים מכלל 'רעהו'. וכפי שכתב **החזון איש** (יו"ד סימן א אות ו) שכל זמן שהוא בחזקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו, כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב, לא יזיד לבלתי שב, הרי דינו כישראל. ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיעו ברוח קדשם בהכרעת דינו.

תשובה יח. עבד כנעני שומר מה שמצווה

שבט הקהתי (שו"ת ח"ב סי' רמג) כתב להיפך, שאף על פי ש'תינוקות שנשבו' אין דינם כמומרים, ודינם כישראל, מכל מקום נראה שאינם בכלל 'רעהו'. והדבר שונה מעבד כנעני [שיש אומרים שהוא בכלל 'רעהו', כמובא לעיל (תשובה יא)], משום שעבד כנעני שומר מה שמצווה לעשות, ועל כן נחשב בכלל 'רעהו', אבל כאן שבמציאות אינו שומר תורה, אינו בכלל 'רעהו'.

תשובה יט. רק ירא שמים נקרא 'עמיתו'

שבט הקהתי (שם) הביא ראיה לדבריו, ממה שכתב **הנימוקי יוסף** (ב"מ לב, ב מדפי הרי"ף ד"ה רבי יהודה), שלא הזהיר הכתוב באונאת דברים, אלא ביחס ליראי ה'. **והרמ"א** (חו"מ רכח, א) הביא דבריו להלכה. ומבואר שבמקום שנאמר (ויקרא כה, יז) 'לא תונו איש את עמיתו', צריך שיהיה בפועל רעהו בתורה ובמצוות, ולא רק 'בכח' כאותם 'תינוקות שנשבו' [והביא מקורות נוספים שהובאו כאן. ולמעשה כתב שנראה שאינו יוצא בכך, אבל עדיין אין הדבר ברור].

עוד בענין 'תינוק שנשבה'

כ. ילקוט יוסף (קצוש"ע או"ח סי' תרצה ס"ד אות לג) כתב: השולח מנות לאדם שאינו שומר תורה ומצות ומחלל שבת בפרהסיא, אם הוא בגדר יודע את רבונו ומורד בו, לא יצא, מאחר שדינו כגוי. אך אם אינו אלא כ'תינוק שנשבה' בדיעבד יצא. ועל כל פנים לכתחלה יש לשלוח לעמיתו ירא שמים השומר תורה ומצות [וכתב זאת על פי **שבט הקהתי** (שם) ו**חזון עובדיה** (פורים עמ' קמג בהערה)].

כא. נטעי גבריא (פורים פרק ס אות י) כתב, שהנמצא במקום שאין שם שומרי תורה ומצוות כלל, יכול לשלוח המנות ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות, ובלבד שמאמין בעיקרי הדת. והביא (שם הערה יג) כמקור לדבריו מה שכתב **בנין ציון** (לבעל **ערוך לנר**, שו"ת החדשות סי' כג), שיש להקל בדין מחללי שבת בזמננו, לענין יין נסך, כיון שבעוונותינו הרבים פשתה המספחת, ולרוב העם נעשה חילול שבת להיתר [והביא גם חלק מהמקורות שהובאו כאן].

כב. עוד הביא נטעי גבריא (שם) מה שכתב **בנין ציון** (שם), שיש כאלו שמתפללים תפילת שבת, ומקדשים, ואחר כך מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן. והרי הטעם שמחלל שבת נחשב כמומר, הוא משום שכופר בבריאה ובבורא, ומעיד שקר, שח"ו לא שבת הקב"ה במעשה בראשית, ואילו זה הרי מודה בתפילה ובקידוש על מעשה בראשית. ובפרט בניהם אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת, דומים לתינוק שנשבה בין הגויים [ולפי זה יש מקום להקל יותר לענין משלוח מנות, באנשים מעין אלו, שמקדשים בשבת].

כג. עוד הביא נטעי גבריא (שם) מה שכתב **מהר"י אסאד** (שו"ת יהודה יעלה יו"ד סי' נ), שאדם עושה יין נסך במגעו, רק אם חילל שבת בפני עשרה מישראל, או שהדבר מפורסם, וידוע לו שיתפרסם. ואינו נפסל עד שיעידו בפניו ובפני בית דין.

כד. אבני צדק (שו"ת יו"ד סי' ס) פסק אף הוא להלכה, שאינו עושה יין נסך במגעו, אלא אם כן קיבלו עדות בפניו, שחילל שבת בפרהסיא בפני עשרה מישראל.

וכתב נטעי גבריא (שם), שמכל אלו יש ללמוד בנידון דידן, לסמוך **בשעת הדחק** לשלוח מנות לאנשים כאלו, שהם בגדר 'תינוקות שנשבו' [וראה מה שהביא עוד בענין זה. וב**קונטרס התשובות** (גליון קטו פרשת האזינו) הארכנו בנידון דומה, לענין מחלל שבת בפרהסיא, אם עושה יין

ואשתו המינקת תרמה חלב אם פחות מרביעית בשביל התינוק, וגם שלחה מנה של מזון מרוסק, האם האשה יצאה בזה מצות משלוח מנות, כי מן הדין חלב אם מותר לכל אדם, [ורק לינוק אסור, כמבואר בשו"ע (יו"ד סימן פא ס"ז), ובש"ך (ס"ק יז) הוסיף שאפילו לכתחילה מותר לשתותו], אך בני אדם אינם שותים אותו?

תשובה. הנה כתב הבן איש חי בספר אמרי בינה (חידושים במילי דעלמא אות צ) כתב חידה: איך יתכן שאשה אחת גזר עליה המלך שתשב בבית האסורים לבדה עד שתמות, ולא יביאו לה אכילה ושתייה, והיה לה בת, והתחננה לפני המלך שיתן לה רשות שתבוא בכל יום חצי שעה עד שתמות, ונתן לה רשות בתנאי שיחפשו היטב בכליה, שמא תביא לה אוכל או מים, וכן עשו, וזאת האשה חיתה ארבע שבועות ולא מתה, ויתפלא המלך על הדבר הזה, והרבו לחקור ולדרוש איך יתכן שחיתה! והשיב: זאת הבת היה לה חלב הרבה, והיתה מינקת את אמה וחיתה בכך. ונראה שבאופן כזה הוה משלוח מנות ואם הביאה עוד מנה, יצאה ידי חובתה בהידור.

אך אם הביאה עבור קטן יש לעיין, דהנה נחלקו הפוסקים אם מהני משלוח מנות לקטן, דהכף החיים (סימן תרצד ס"ק יב) כתב בשם המועד לכל חי (אות פו) ובשם הבן איש חי (פרשת תצוה אות טז) שמתנות לאביונים מהני לקטן, אך משלוח מנות כיון דכתיב רעהו, אינו יוצא ידי חובתו כששולח לקטן.

אך מאידך בספר אגורה אהלך (ודף כ) הו"ד בעיקרי הד"ט (סימן לו אות לו) כתב שאם נתן משלוח מנות לקטן יצא ידי חובתו, וראייתו ממה שכתב הפר"ח (מים חיים סימן ד) שהמזכה לכהן קטן אחד מכ"ד מתנות כהונה דמהני, וגם הכנה"ג (סימן שה הגה"ט אות ג) כתב שהעיד מהר"א לפפא, שעשה מהר"א מוטל מעשה, שפדה את בנו עם כהן קטן, והוא הדין בנידון דידן. עוד הוסיף שם, שאע"פ שלענין מתנות כהונה הצריך הפר"ח קטן שהגיע לעונת הפעוטות, במשלוח מנות כשר אף קטן ממש. [ויעוין בפתחי תשובה (יו"ד סימן שה סק"ד) בשם שו"ת חת"ס (יו"ד סימן רנב) שדן בדבר פדיון הבן על ידי כהן קטן, והעלה שם צד שאינו מועיל כי אין לקטן קנין מהתורה, ודחה סברא זו מכיון שבמתנות כהונה לא כתיב ונתן בידו דצריך יד לקנות, וסברא זו שייכת אף במשלוח מנות]. וכן כתב בערוך השולחן (סימן תרצה סי"ח) שאם שלח לקטן שיצא, דכתיב לרעהו, וגם קטן בכלל, כדמוכח בקרא 'כי יגוף שור איש את שור רעהו', והנוגח שור של קטן חייב.

ובענינו נראה שאף לסוברים שאין יוצאים כששלח לקטן, מ"מ דין זה תלוי בשני הטעמים של משלוח מנות, דהתרומת הדשן (סימן קיא) כתב שהטעם כדי שיהא לכל אחד די סיפוקו לקיים הסעודה כדינא. אך בספר מנות הלוי (מגילת אסתר, ט יט) כתב שהטעם הוא להרבות השלום והריעות, והנה לטעם המנות הלוי נראה שלכו"ע יצא, כיון שאת המנות נתן לגדול, וזה ירבה אחוה וריעות כי הוא צריך לזה, אבל לטעם התרומת הדשן יש לעיין, דיתכן לומר כיון שחלב אם מותר לאוכלו, יתכן דיצא, ואף על פי שאין אדם אוכל, והגע עצמך, מי שהביא משלוח מנות דגים ובשר עבור סעודת פורים, והוא נתנם לבניו הקטנים לאכול, ומסתמא לכו"ע יצא, והוא הדין הכא. ועוד וכי מי שישלח לחבירו מנות שאין רגילות לאוכלם כי אם ילדים קטנים, וכי לא יצא כאשר חבירו לא יפגע כי הוא אדם עני שאין ביכולתו לקנותם לילדיו?!

ונראה שאע"פ ששלח כמות קטנה של חלב, יצא ידי חובתו, דהנה המהרש"א במגילה דף ז ע"ב (ד"ה שדר) כתב דאין שיעור למשלוח מנות, דמנה משמע כל דהו, ומשום הכי צריך לשלוח שתי מנות לאיש אחד. אך הביאור הלכה (סימן תרצה ד"ה חייב) הביא שהחיי אדם הוכיח מן הירושלמי, דאם שולח לעשיר דבר פחות, אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות, וכן משמע בריטב"א לפי גירסא אחת שם

בגמרא. אכן שאר פוסקים לא הזכירו דבר זה ונכון ליהזר בזה לכתחילה. ונראה דבענינו יצא בזה אף לכתחילה, דאין הענין הולך אחר הכמות, אלא אחר החשיבות, כדכתב הברכי יוסף (סק"ד) שעיקר המצוה שיהיה המנות יקרות הערך ועריבות. והכא למי שחסר לו עבור ילדו חלב אם, הרי זה מנה יקרת ערך.

לכן מסתבר שהוא משלוח מנות מהודר.

כיצד יתכן שמותר לשלוח לאבל משלוח מנות?

חידה. כתב הרמ"א (סימן תרצו ס"ו) אין שולחין לאבל משלוח מנות, כיצד יתכן שמותר לשלוח לאבל משלוח מנות בפורים, כשאין האבל יחיד באותו עיר?

תשובה. כתב בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ה סימן רלז) שמותר לשלוח לרב שהוא אבל רח"ל משלוח מנות, דזה הוי כשילום חוב ואין זה מצד שמחה, והוא דבר האבד דודאי שרי, וגם שלא גרע מצדקה, כמו שכתב המגן אברהם (סימן תרצו ס"ק יא) ופשוט דאם האבל הוא עני דמותר לשלוח לו מעות דלא גרע מצדקה, עכ"ד.

נפלאים מעשיך

סיפור המגילה בצורה מרתקת

מגילת אסתר - מגילת ההסתר

תשמעו הפתעה מרגשת. מן המוזיאון ההיסטורי של פרס, הובאו לידינו כמה גזירי עיתון "שושן ניוז" מלפני כ- 2,400 שנה! אחזנו בהם בהתרגשות, וכמובן בעדינות, שלא יתפוררו הדפים, והתחלנו לקרוא בשקיקה. מעניין מה התרחש שם באותה תקופה עתיקה...

שושן ניוז שנת ג' שצ"ג. שנה שניה למלך אחשוורוש

פרוייקט "כסא מלך" יוצא לדרך

בימים אלו יוצא לדרך הפרוייקט "כסא מלך". מקופת האוצר החלו לתזרם את התקציבים הראשונים לקידום הפרוייקט. הזוכה במכרז להקמת הכסא הוא בית החרושת "אומן" מן העיר שושן. מלשכתו של דובר המלך נמסר, כי המלך רואה בפרוייקט ייחודי זה, חשיבות רבה למען האדרתה של הממלכה הפרסית. הכסא הייחודי יסמל את ייחודיותה ועוצמתה של הממלכה. בעיר שושן נערכים לקראת הגעתם וקליטתם של משלוחי חומרי הגלם. המערך כולל אבטחת חומרים יקרים כמטילי זהב, אבני חן ויהלומים נדירים. מנהלי בית החרושת "אומן" מוסרים כי הם יעשו כל שביכולתם, להוציא תחת ידיהם כסא מושלם, כראוי למלך אחשוורוש ירום הודו.

כמה חודשים לאחר מכן:

שושן ניוז שנת ג' שצ"ד. שנה שלישית למלך אחשוורוש

סופית: התקבלה ההחלטה

להעביר את הפרלמנט לשושן

לאחר דיונים ממושכים התקבלה סופית ההחלטה להעביר את הפרלמנט אל העיר שושן. כתבנו מוסר, כי ההחלטה נפלה לאחר שבשבוע שעבר שוב כשל ניסיון להעביר את כסא המלך החדש אל עיר הבירה. מנהלי בית החרושת "אומן" חיוו דעתם, שניסיונות נוספים עלולים לפגוע במנגנונים הרגישים ובגילופי העדינים של הכסא, והפרוייקט המורכב עלול לרדת לטמיון. בפרלמנט עלתה הצעה להעביר את הבירה אל שושן ובכך לפתור את בעיית הכסא. בכירים בממשלה אמרו, כי המעבר יתרום אף להתחדשותה של הממלכה ויעניק לה תנופה חדשה. ההחלטה אושרה, ובימים הקרובים יוציא הפרלמנט מכרז להקמת קרית הממשלה בבירה החדשה.

כעבור חצי שנה:

שושן ניוז א' תשרי שנת ג' שצ"ה. שנה רביעית למלך

אחשוורוש

סיום אירועי משתה אחשוורוש

בשבוע זה מגיעים לסיומם חגיגות המשתה של המלך אחשוורוש ירום הודו.

נסך במגעו, ובאיזה אופן].

כה. תשובות והנהגות (לגר"מ שטרנבוך, ח"ג סי' רלו אות ו) כתב, שאין יוצאים במשלוח מנות למחלל שבת, שאינו נקרא 'רעך' לענין זה, ואין לנהוג בו ריעות וידידות [וראה בתשובתו לעיל, וצ"ע].

כו. עוד כתב תשובות והנהגות (שם), שלענין 'תינוק שנשבה' יש להסתפק אם יוצאים. שיתכן לומר, שכיון שיש חשש שילמדו ממעשיו, אף על פי שהוא אנוס, אין להיות עמו ריעות. וכתב שיש להחמיר בזה.

תשובה כז. תלוי במחלוקת אם עם הארץ נקרא 'חבירו'

פני מבין (שו"ת או"ח סי' רכח סק"ד) נשאל, האם תלמיד חכם ששולח משלוח מנות לעם הארץ יצא. שהנה רש"י בסוכה (לט, א ד"ה הלוקח) כתב, שעם הארץ לא נחשב 'חבירו' של ה'חבר', והתוספות (שם ד"ה הלוקח) חולקים שם [וראה לעיל (תשובה יד) לענין נכר]. ואם כן כיון שנאמר 'משלוח מנות איש לרעהו', יתכן שעם הארץ אינו בכלל 'רעהו' של התלמיד חכם.

ולפי הצד שתלמיד חכם אינו יוצא כששולח לעם הארץ, כל שכן שאינו יוצא ידי חובה כששולח למי שאינו שומר תורה ומצוות.

תשובה כח. אפילו עם הארץ ששולח לתלמיד חכם לא יצא

עוד הביא השואל בפני מבין (שם) מה שכתב מהרי"ט (שו"ת ח"א סי' לב ד"ה מה), שבעל הבית האומר שלא יאמר דבר 'לחבירו', אין תלמיד חכם בכלל זה, שהרי מנשה המלך הקפיד על רב אשי שאמר עליו 'נפתח בחברין', ואמר לו 'חברך וחבירי דאבוך קרית לן' וכו' (סנהדרין קב, ב).

ולפי זה הדברים מתחדדים יותר, שאפשר שאפילו עם הארץ אינו יוצא כששולח לתלמיד חכם [אמנם מהרי"א סאד (שו"ת יהודה יעלה ח"א סי' רד) כתב, שרבו בכלל 'רעהו', ויוצא ידי חובה כששולח לו משלוח מנות. וראה בפסקי תשובות (ח"ו סי' תרצה אות יא) שהביא מקורות נוספים].

תשובה כט. הכל נכלל ב'לא תחמוד בית רעך'

פני מבין (שם) השיב, שודאי שכל ישראל נכללים במה שאמרה התורה (שמות כ, יד) 'לא תחמוד בית רעך', וחלילה לחלק בזה, והוא הדין לענין משלוח מנות, שיוצא כשנותנם לעם הארץ.

ולפי זה נראה, שגם מי שאינו שומר תורה ומצוות, אם אינו בגדר 'מומר', אפשר לצאת בו ידי משלוח מנות, שהרי מסתבר ש'לא תחמוד' נאמר גם ביחס אליו [וכן מבואר לעיל בתשובת הגרב"מ אזרחי].

תשובה ל. כל ישראל היו בכלל הנס

עוד כתב פני מבין (שם), שלענין משלוח מנות יש טעם נוסף שיועיל לשלוח לעם הארץ, שהרי כל ישראל היו בכלל הנס, ולענין זה הם אחים ורעים.

ולפי זה נראה, שכיון שגם מי שאינו שומר תורה ומצוות היה בכלל הגזירה [שהרי כתב הלבוש (או"ח תרע, ב) שגזירת המן היתה על הגופות, ולא על הנפשות, וגם מי שהיה ממיר דתו לא היה ניצל], נמצא שאפשר לקיים גם בו משלוח מנות. וטעם זה שייך גם במומר להכעיס, שגם הוא היה בכלל הגזירה.

תשובה לא. תלוי בחיוב מגילה

עוד תמה פני מבין (שם) על דברי הפרי מגדים שהובאו לעיל (תשובה י), שהסתפק לענין עבד כנעני, שהרי ודאי שהדבר תלוי בשאלה אם עבדים כנענים חייבים במקרא מגילה [ראה שולחן ערוך (או"ח תרפט, א), מגן אברהם ופרי מגדים (שם ס"ק ב)], שלפי הדעה שפטורים ממקרא מגילה, הרי שאינו 'רעהו' לענין נס זה.

ולפי זה נראה, שכיון שהמומר [אפילו להכעיס] חייב בקריאת המגילה, הוא בכלל 'רעהו' גם למשלוח מנות.

תשובה לב. תלוי במחלוקת בטעם החיוב

מאור יחזקאל (עמ' רנז) כתב כעין זה, שהדבר תלוי בטעם משלוח מנות, שאם הטעם הוא לצורך סעודת פורים [כדעת תרומת הדשן (סי' קיא)], גם הרשע חייב במצוות; אך אם הטעם הוא להרבות ריעות [כדעת מנות הלוי (אסתר ט, כב)], אין זה שייך ברשע, שאסור להתחבר לרשע.

תשובה לג. תלוי אם מקיים מצות סעודה

יש שכתבו להיפך [בקובץ משולחן גבוה (או"ח, מועדים ב, עמ' קכח)], שלדעת התרומת הדשן (שם), שמטרת מצות משלוח מנות היא כדי לסייע במצות סעודת פורים כהלכתה, נמצא שאם המקבל אינו מקיים מצות סעודת פורים, אפילו אם נחשב 'רעהו', לא יצא ידי חובתו [ולפי זה אם מקיים מצות סעודה, השולח לו יצא].

תשובה לד. תלוי במחלוקת לענין זקן רשע

עוד הביא מאור יחזקאל (שם), מה שכתבו התוספות (קידושין לב, ב ד"ה

כתבנו בבירה מסכם את האירוע: במהלך ששת החודשים החולפים הגיעו אל הבירה אלפי נציגים ושגרירים מכל מדינות החסות של הממשלה הפרסית, לחוגג עם המלך בקריית המלוכה החדשה של העיר שושן. הבאים זכו לאירוח יוקרתי ומפואר מיוחד מסוגו. משתתפי האירוע מסרו, כי המלך ירום הודו גילה פתיחות וידידותיות יוצאים מן הכלל, והציג בפני הבאים את אוצרות העתק של הממלכה. עוד אמרו, כי הם גאים במלכם האדיר והעשיר, שיודע אף לגלות ליברליות כלפי בני עמו. לקראת סיום האירועים, יצא המלך בהכרזה חגיגית, לערוך שבוע חגיגות נוסף, לתושבי שושן בלבד, אליו יוזמנו כל תושבי העיר מקטן ועד גדול. מוועד הקהילה היהודית נמסר, כי הם נערכים בהתרגשות לקראת המעמד.

לאחר שבוע וחצי:

שושן ניוז י"א תשרי שנת ג'שצ"ה. שנה רביעית למלך

אחשוורוש

סערה בעיר הבירה: המלכה ושתי הוצאה להורג

על פי פקודתו של המלך, הוצאה אתמול להורג המלכה ושתי. עדי ראייה שנוכחו במקום מספרים, כי המלכה הגאה סירבה לציית להוראתו של המלך, ואף השמיעה דברי השפלה וביזוי כלפיו. ההחלטה להוציאה להורג נפלה לאחר שנועד המלך עם יועציו האישיים. המן, אחד מן היועצים, ציין כי הפגיעה בכבודו של המלך היא פגיעה בכבוד הממלכה כולה, וכי יש למצות במלכה את כל חומר הדין. בעקבות האירוע, אושרה בפרלמנט הצעת חוק, לפיה על כל אשה לציית לבעלה ולדבר בשפתו. בימים הקרובים יופץ כתב החוק בכל רחבי הממלכה.

הגיליון הבא הביא אותנו ארבע שנים קדימה:

שושן ניוז שנת ג'שצ"ט. שנה שמינית למלך אחשוורוש

התרגשות בשושן לרגל הכתרת המלכה החדשה איסתהר

אמש נחגג בארמון המלך טקס הכתרת המלכה החדשה וחגיגת הנישואין. לרגל השמחה שלח המלך לתושבים חבילות שי מהודרות, ואף הכריז על הנחות בארנונה. בראיון מיוחד שהעניק הגי שומר הנשים לכתבי "שושן ניוז", הוא אומר, כי עם מוצאה של המלכה הנבחרת אינו ברור עדיין, אולם נראה כי מדובר במוצא פרסי. "אני שמח", כך אמר, "כי בזאת הגיעו לסיומן ארבע שנות עבודה מאומצת של חיפוש מלכה חדשה. הגיוס הבינלאומי של הנערות מכל רחבי העולם, דרש משאבים רבים. כאחראי על מערך קליטתן ואחזקתן של הנערות, אני שמח שהמבצע הסתיים בהצלחה, והמלך קיבל מלכה אצילית וראויה לשמה".

שושן ניוז שנת ג'שצ"ט. שנה שמינית למלך אחשוורוש

סוכל ניסיון התנקשות בחיי המלך

מדובר בשניים משומרי המלך, בגתן ותרש, אשר ניסו להרעיל את מי השתיה של המלך. ברגע האחרון התגלתה המזימה, הודות לערנותה של המלכה, אשר קיבלה מידע חשאי ממקור מוסמך, ומיהרה להעביר את המידע אל המלך. שני הבוגדים הוצאו למוות בתלייה.

המשכנו לרפרף על פני גיליונות נוספים. הצלחנו לקלוט עוד אי אלו מאורעות מסעירים, מלחמות וכיבושים, מזימות ותככים, פרשנויות ודיווחים. התחלנו מעט להתעייף, הכתב קצת מחוק והדפים מתפוררים. הנחנו לרגע את הדפים מידינו, ונאנחנו בחיוך... אהה... איך אמר שלמה המלך? "דור הולך ודור בא, ואין כל חדש תחת השמש"! זה עולה, ההוא יורד, זה קם, ההוא נופל. תככים ומשחקי

זקן), שזקן רשע ועם הארץ מצוה להכותו ולבזותו ולזלזלו.

ויש שדייקו מדברי **רש"י** (שם ד"ה זקן) שסבר להיפך, שהרי היתה לו הוה אמינא שצריך לכבד זקן רשע, ואם כן יתכן לתלות הדבר במחלוקת זו [ויש לחלק].

תשובה לה. יצא כמו בנתינה לקטן

ערוך השולחן (או"ח תרצה, יח) הסתפק, האם יוצאים ידי חובה בנתינת משלוח מנות לקטן. וכתב שנראה שיוצאים בכך, שהרי נאמר (אסתר ט, יט) 'ומשלוח מנות איש לרעהו', וגם קטן בכלל, כפי שמוכח מהפסוק (שמות כא, לה) 'כי יגוף שור איש את שור רעהו', והנוגח שור של קטן חייב [כמבואר במכילתא (משפטים יב). וכן פסק **בן איש חי** (שנה ראשונה, תצוה, הלכות פורים אות טז), שהשולח מנות לקטן יצא].

ויש ללמוד מדבריו, שיוצאים ידי חובה גם בנתינה למי שאינו שומר מצוות, אם אינו מומר, שהרי לענין נגיחה הוא ודאי לא התמעט, כמבואר בשאלתנו.

תשובה לו. המיעוט הוא מיתור ולא ממשמעות

אחיעזר (שו"ת ח"ו סי' לז אות ו) כתב, שמה שממעטים בכמה מקומות נכרי מ'רעהו', אינו ממשמעות הכתוב, אלא מיתור הכתוב, ובמקום שהכתוב אינו מיותר, לא ממעטים נכרי.

ולפי זה נראה, שכל שכן שאין למעט מי שאינו שומר תורה ומצוות מתיבת 'רעהו', שהרי תיבה זו אינה מיותרת כאן, שהיא נצרכת למעט נכרי [ויש שכתבו להיפך, שתיבת 'לרעהו' כאן מיותרת, ואין למעט ממנה נכרי, שהרי פשוט שאינו בכלל המצוה, ובהכרח שבאה למעט רשע].

תשובה לז. תלוי כמה עבירות עשה

ביאור הלכה (קצט, ג ד"ה ע"ה) הביא בשם **הפרי מגדים** (אשל אברהם שם סק"ב), שאם אדם עבר עבירה אחת, מצטרף לזימון, אלא אם כן נידוהו. ואילו אם עבר כמה עבירות [ולשון הפרי מגדים 'הרבה עבירות'], אינו מצטרף לזימון אף אם לא נידוהו.

ויש שכתבו לפי זה, שאף לענין משלוח מנות הדין כן, שאם עבר עבירה אחת הרי הוא בכלל 'רעהו', אלא אם כן נידוהו, ואילו אם עבר כמה עבירות, אינו בכלל 'רעהו' גם אם לא נידוהו [ויש לדון ולחלק בזה].

תשובה לח. עבר פעם אחת בפרהסיא אינו מצטרף לזימון

ביאור הלכה (שם) כתב חילוק אחר, שלענין שאר דברים שבקדושה שצריך בהם עשרה, כגון לענין קריאת התורה ונשיאת כפים, אפילו עבר על כמה עבירות לתיאבון, כל זמן שלא נידוהו מצטרף למנין עשרה [והביא ראיות לדבר, אפילו לגבי חילול שבת]. אמנם לענין זימון, מסתבר שאפילו עבר עבירה אחת בפרהסיא במזיד, כגון שאכל חזיר, או נבילה וטריפה, שהם דברים המפורסמים בישראל לאיסור, אין מזמנים עליו.

וביאר בטעם הדבר, שלענין זימון החיוב בא על ידי שמתחילה התחברו יחד לאכילה, וצריכים גם לאחר מכן להתחבר, ולברך להשי"ת על האכילה שאכלו. וממילא מסתבר שאפילו ראוהו פעם אחת בפרהסיא שפקר בעבירה, אין לזמן איתו [וראה מה שהוסיף לבאר בזה].

ויש שכתבו לפי זה, שדין 'רעהו' שנאמר לגבי משלוח מנות, דומה לענין הזימון, שהוא משום התחברות, ובאופן זה שעשה עבירה אחת בפרהסיא במזיד, אין להתחבר עמו, כפי שנתבאר [אמנם הדבר תלוי בטעמי המצוה, כמבואר לעיל (תשובה לב)].

תשובות בענינים המסתעפים מהשאלה

לט. חשוקי חמד (שם) כתב, שגם אם אפשר לשלוח מנות ל'תינוק שנשבה', יש לראות שהמקבל יברך ברכת הנהנין, כמבואר **בשולחן ערוך** (או"ח קסט, ב), שאסור לתת לאדם לאכול, אלא אם כן יודעים בו שיברך [והרמ"א (שם) כתב, שיש מקילים לתת לעני בתורת צדקה. וראה **במשנה ברורה** (שם ס"ק יא)].

מ. הגראי"ל שטיינמן נשאל בענין זה [והדברים הובאו בקונטרס **כאיל תערוג**, מגילת אסתר ופורים (עמ' כד)], האם אפשר לתת משלוח מנות לבני משפחה שאינם שומרי תורה ומצוות, שהרי לא יברכו על כך. ובתחילה השיב, שיביאו להם בגדים ומתנות, ולא מזון, ואת המצוה יקיימו באדם אחר [וראה לעיל (תשובה ה), שלשיטתו מקיימים המצוה במומר שאינו להכעיס].

מא. לאחר מכן השיב **הגראי"ל שטיינמן** (שם), שאדרבה, יביאו לאותם קרובים הרבה מזון, משום שמי יודע אם יש להם מזון כשר, וכך לפחות יאכלו מזון כשר.

מב. רבבות אפרים (שו"ת ח"ו סי' שפו) שאל בענין זה את בעל **משנה הלכות**, שיש הנוהגים לחלק משלוחי מנות להרבה משפחות, וביניהם יש גם שאינם מברכים על כך, וגם אוכלים בגילוי ראש; האם הדבר מותר,

כבוד. המשחק נשאר תמיד אותו משחק, רק בשינוי שחקנים ותפאורה... ובכל זאת, נטלנו לידינו גליונות נוספים. הגליון הבא הביא אותנו 5 שנים קדימה. שושן ניוז חודש שבט שנת ג'ת"ד. שנה י"ג למלך אחשוורוש

המן בן המדתא קיבל את משרת המשנה למלך

מלשכתו של המלך נמסר, כי המלך רואה בהמן את הדמות הנכונה להנהגת הממלכה, וכי הוא ראוי לתפקידו הודות לכישוריו המיוחדים ואומץ ליבו. על פי צו מיוחד, נדרשים כל האזרחים ללא יוצא מן הכלל להשתחוות לפניו בעת שהוא עובר לפניהם.

בצד גיליון זה, קלטו עינינו כתבה באותיות קטנות:

היהודים מעוררים פרובוקציות

מנהיג היהודים מרדכי נצפה על ידי כתבינו, כשהוא אינו מציית לצו המלכותי, ואינו כורע ומשתחוה להמן. מן הוועד היהודי נמסר כי הם מביעים דאגה רבה לנוכח התנהגותו הפרובוקטיבית של מנהיגם. "עשינו כל מאמץ", כך אמרו, "להניאו מהתנהגותו. אך הוא עומד בשלו. אנו חוששים מאוד מן ההשלכות".

שושן ניוז י"ג לחודש ניסן שנת ג'ת"ד. שנה י"ג למלך אחשוורוש

חשיפה! המגזר היהודי מהווה סכנה לאוכלוסייה

בימים האחרונים הגיש המן לפני המלך עבודת מחקר מקיפה ויסודית בנושא המגזר היהודי. מדובר במחקר מקיף, הסוקר את המגזר מן ההיבט ההיסטורי, הלאומי, החברתי והכלכלי. מן הנתונים עולה כי מדובר בעם בעל רקע לאומני כוחני, בעל שאיפות להקמת ממלכה עצמאית מתנשאת. תוך חקירה מדוקדקת אחר טקסיהם השונים וימי חגיהם, נתגלה כי הם מביעים שוב ושוב את שאיפתם וחזונם להתנשא על כל העמים ולכונן את ממלכתם. מעקב יסודי אחר אורח חייהם חושף אורח חיים בזבזן ופריזיטי. השתמטות משירות צבאי. השתמטות מתשלומי מס. חיים על חשבון משלם המיסים, ומדרדרים את הכלכלה לשפל. מתוך דאגה לשלומם של האזרחים, מוביל המן, בהסכמתו של המלך אחשוורוש ירום הודו, את תוכנית "הפתרון הסופי". על פי צו חתום שיצא מלשכת המלך, על כל אזרחי המדינה להיערך לקראת מועד ביצוע התוכנית, בעוד אחד עשר חודשים, ביום שלושה עשר לחודש אדר, ולהביא לחיסולו המוחלט של העם. אגרות הצו החתומות עושות בימים אלו את דרכן אל כל מדינות החסות של הממלכה.

או שצריך למחות על כך, שלא יעברו משום 'לפני עור' (ויקרא יט, יד). והשיב, שיפה עושים שנותנים להם, ואין בזה איסור, שהרי קיימא לן בפורים, שכל הפושט יד נותנים לו, ואין בודקים בפורים [כמבואר בבבא מציעא (עח, ב ושולחן ערוך או"ח תרצד, ג)]. והוא הדין לענין מאכלי פורים. והוסיף, שמטעם זה מתחפשים בפורים.

מג. יש שדייקו מדבריו, שהתיר דווקא באופן שהורגלו בכך. וכן משמע מדבריו, שדווקא כשמחלק לרבים ואינו מדקדק, אך לא כשמחלק בדווקא לאדם מסוים.

מד. עוד כתב רבבות אפרים (שם) בשם בעל משנה הלכות, שמכל מקום עצה טובה היא, להכניס לתוך המשלוח מנות מכתב קצר, ולבקש מהמקבלים לברך על המאכלים ברכה ראשונה ואחרונה, ולכתוב להם איזו ברכה לברך. ואולי על ידי כך תהיה תועלת לכמה מהם, שיברכו על המאכל.

מה. הגר"נ קרליץ (פסקי שמועות עמ' קסב) נשאל בענין זה, והשיב, שאין לחשוש שלא יברך, משום שאפשר לתלות שהוא נותן זאת לאחרים.

מו. עוד נשאל הגר"נ קרליץ (שם), באופן שיש שכן בבנין שאינו שומר מצוות, האם יש ענין שלא לתת לו משלוח מנות, כדי שלא להרבות ריעות עמם. ומה הדין באופן שהשכן הקדים לתת לו משלוח מנות, האם יחזיר לו. והשיב, שאולי יש ענין שלא לתת, אבל אם מביא לו יחזיר, שלא לדחותו.

מז. עוד נשאל הגר"נ קרליץ (שם עמ' קסג), האם יש להזהר שלא לתת לו יין במשלוח מנות, משום יין נסך. והשיב, שיין לא יתן [וצ"ע אם מדובר בכל מי שאינו שומר תורה ומצוות, וראה לעיל (תשובות כ-כו) לענין 'תינוק שנשבה'].

מח. יד לפורים (פל"ב סעיף סא) כתב בפשטות בשם הגר"נ קרליץ, שאפשר לשלוח מנות גם למי שאינו שומר תורה ומצוות, ונחשב לרעהו'.

תשובות רבינו חיים

שו"ת ממרן שר התורה שליט"א
שהשיב לגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א

אדם שהזיק בפורים האם פטור בזמן הזה?

שאלה: בשו"ע או"ח (סימן תרצ"ה סעיף ב') נפסק ברמ"א דאם הזיק אחד את חבריו מכח שמחת פורים פטור מלשלם. ע"כ. (וועי"ש במשנה ברורה ס"ק י"ג-י"ד, כמה פרטים בזה). האם בזמן הזה נוהג הלכה זו?
תשובה: למה לא.

האם מותר לכתוב שמו מאחורי קלף המגילה?

שאלה: האם מותר לכתוב שמו על קלף המגילה מאחורה, שיהיה לו סימן איזה מגילה שלו, או שאסור?
תשובה: לא.

פרשננו המדיני מוסר, כי התנהגותו הפרובוקטיבית של מרדכי מנהיג היהודים, היא שנתנה את התנופה לקידום התוכנית ולהבאתה לשלבי גמר. [ליד הכתבה צוירה קריקטורה אנטישמית, שבה נראה קהל צפוף של אנשים, נשים, ילדים, ותינוקות תמימים. במרכז נראה אף ארמונו של אחשוורוש. ומעל כולם מרחף נשר גדול ומפחיד הנועץ את ציפורניו בעם. על הנשר נכתב: "היהודים"]

בגליון של יום המחרת מצאנו ידיעה קטנה:

על פי דיווח שהתקבל ממטה המשטרה בשושן, עולה, כי ביממה האחרונה נרשמו עשרות התפרעויות רחוב, הפרות סדר ומקרי שוד. התלונות הגיעו ברובן מן המגזר היהודי, אשר הותקף בידי אזרחים. המשטרה לא נקטה בפעולה. ממטה המשטרה סירבו לתת תגובה.

שוב הנחנו את הדפים מידינו, הפעם באנחת צער. כן, האנטישמיות לא התחילה מהיום. זאת אנו כבר יודעים, אבל עכשיו קיבלנו לכך המחשה מוחשית וכואבת. אז הנה, לפנינו עוד עלילה אנטישמית, הסוחפת עימה את ההמון הגויי. אחת מני רבות בהיסטוריה היהודית. ננסה לקרוא בגליונות הבאים מה קרה בהמשך. הגיליון הבא גרם לנו הפתעה והתרגשות.

שושן ניוז יום י"ז לחודש ניסן שנת ג'ת"ד. שנה י"ג למלך

אחשוורוש

תדהמה:

המשנה הוצא להורג בתלייה

אתמול הוצא להורג בתליית ראוה המשנה למלך - המן בן המדתא. הדבר התרחש זמן קצר לאחר סיומה של תהלוכת ענק, בה הוביל המשנה את מרדכי

היהודי ברחובות העיר שושן.

תושב העיר, מר פזמתא, הגר בקרבת ארמונו של המשנה, מתאר את המאורעות: "אירועי האתמול הכו אותנו בתדהמה עמוקה. בשעות הבוקר התעוררתי למשמע קולות חצוצרה. יצאתי מיד החוצה, והנה לנגד עיני חולפת תהלוכת ענק, בהשתתפות אלפי נערים מלהקת המלך, כשבראשם הולך המשנה ומרכיב סוס אביר. מיד זיהיתי כי זהו סוסו האביר של המלך, אשר עליו רכב ביום הכתרתו. מפי כולם, בניצוחו של המן, נשמעה קריאה קצובה: "ככה יעשה לאיש אשר המלך

חפץ ביקרו". הסתקרנתי לדעת מי הוא האיש, אימצתי את עיני והנה אני מזהה את מרדכי היהודי לבוש בבגדי המלך. היה לי קשה מאוד לזהותו, אחר שרק אתמול ראיתיו לבוש בבגדים קרועים ומאובקים. לאחר שחלפה התהלוכה נכנסתי לביתי כשאני מנסה לחשוב מה עומד מאחורי כל זה.

לא חלפה לה שעה, ופתאום אני שומע קולות חצוצרה נוספים, מכיוון ביתו של המן. יצאתי מיד אל המקום, ולתדהמתי אני רואה איך מובילים את המן אל עמוד תלייה גבוה הניצב בחצר ביתו. עד עכשיו אינני מצליח להבין מתי הספיקו להתקין עמוד תלייה כה גבוה שלא ראיתי מימי, משהו כמו 20-30 מטרים. למעשה ניתן לראותו בכל רחבי העיר שושן".

כתבינו ופרשנינו מנסים להתחקות אחר נסיבות האירועים. מקורביו של המלך מספרים, כי לפני מאורעות האתמול, פקד את המלך לילה קשה במיוחד, במהלכו נתקף בהתקפי בעתה מלווים בכאבים. לפנות בוקר כאשר הופיע המשנה בדרכו ללשכתו, נטפל אליו המלך באופן בלתי מוסבר ואילץ אותו להוביל תהלוכה לכבודו של מרדכי בעבור חוב ישן שיש לו כלפיו.

פרשננו המדיני מוסר, כי מי שעומדת מאחורי המאורעות המהפכניים היא המלכה איסתהר, אשר חשפה את מוצאה היהודי. בצעד אמיץ סיכנה את חייה וניגשה אל המלך, ומאז התחילה להפעיל את כל כובד משקלה. ביומיים האחרונים קיימה עם המלך פגישות אישיות ושוחחה עימו ארוכות. היא זימנה אל הפגישות אף את המן, ובנוכחותו הצביעה על אי אלו תככים

האם ישומע כעונה צריך לעמוד בברכה?

שאלה: בשער הציון (סימן תר"צ ס"ק א') כתב וז"ל, ועיין במחצית השקל דם השומעים הברכה כיון דיוצאין ע"י שמיעה משום דשומע כעונה צריכים ג"כ לעמוד. עכ"ל.

ולכאורה סותר ממה שכתב בביאור הלכה (סימן תפ"ט סעיף א' ד"ה ומצוה) וז"ל שם...ואנו כך קבלנו מרבותינו אסמכתא לספירת העומר בעמידה מדכתיב מהחל חרמש בקמה שאין ת"ל בקמה ללמדך שבקומה ובעמידה, ובמוצ"ש שאומרים לאחר תפילת ערבית ויהי נועם וקדושה דסידרא כשהן יושבין נהגו ראשונים לברך ש"ץ מעומד וכל הקהל עונין אמן בכוונה שלא להטריח הציבור לחזור ולעמוד. עכ"ל.

ומשמע מדבריו שהציבור אף שהם יוצאים מדין שומע כעונה יכולים הם לשבת, וזה דלא כמ"ש בסימן תר"צ שגם הציבור צריכים לעמוד דשומע כעונה? **תשובה:** לכתחילה ראוי לעמוד.

האם צריך להקדים מתנות לאביונים למשלוח

מנות?

שאלה: האם צריך להקדים מצות מתנות לאביונים למצות משלוח מנות, מפני שבמתנות לאביונים יש גם מצות צדקה שהיא תדירה יותר ממשלוח מנות, והיא גם מדאורייתא (כמו צדקה)?

תשובה: לא כי גם משלוח מנות הוא חסד.

שמחת התורה

שו"ת בעניני הפרשה והמועד

מתוך כתבי הגרי"ש סטורץ שליט"א

מדוע לא בנו את המשכן בשבת ע"י נכרים?

'אך את שבתתי תשמרו'. (לא יג). ופירש רש"י, וז"ל: 'אע"פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה. אך את שבתתי תשמרו. אע"פ שתהיו רדופין וזריזין בזריזות, מלאכה שבת אל תדחה מפניה'. עכ"ל. ומשמעות רש"י שלולי המיעוט היה מלאכת המשכן נדחה מפי השבת, משום שיש ענין להיות רדופים וזריזים במלאכה. וקשה מדוע לא עשו המלאכה בשבת ע"י נכרים.

ביאורים שלא שייך בפועל

- א. הנה במלאכת המשכן לא נמסר הדבר לכל אחד מישראל, אלא רק לחכמי לב, שידעו לחשוב מחשבות, וממילא לא שייך למוסרו לנכרי.
- ב. ועוד נראה שלא היו נכרים במדבר, ואף שמצינו שבאו תגרים לקנות מהם, נראה שלא היה בכל חנייתם במדבר הגדול והנורא תגרים, אלא רק במקומות מסוימים הסמוכים לקצה המדבר.

ביאורים שאין ענין למהרו ע"י נכרי

- ג. ועוד נראה שהציווי להיות רדוף וזריז אינו למהר את הבנין, אלא דין על הגברא שינהג בבנין הבית כמנהגו של דוד המלך (תהלים קלב ג-ה): 'אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי. אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב'. אך אינו דין על החפצא שיגמר במהרה, והראיה שדוד המלך הזדרז אף שבימיו לא היה יכול הבית להבנות, וכן משמע מהלשון רדוף וזריז שהם תיבות דקאי על הגברא, ולא נזכר ענין מהירות כלל.

ויש להעיר שתיבת זריזות אינו מורה כלל על מהירות, וכפי שמצינו במקומות רבים בש"ס שזריזות קאי גם על ידיעת ההלכות, ודקדוק בעשייתם וכו', [כגון רש"י (שבת קיד: ד"ה זריזים): 'זריזים הם. בקיאים הן בכל, ואין צריכין סימן, דכתיב בהן יורו משפטיך ליעקב (ודברים לג.)'. וכהנה רבות]. אלא שאמרו (פסחים ד. וש"נ) זריזין מקדימין למצות, ונלמד מקרא דוישכם אברהם בבוקר. ובהכרח שאין הזריזות ההקדמה למצות, דאם איין היינו הך ואין צריך קרא, אלא שאחד מהנהגות הזריז שירא פן יפסיד את המצוה, להקדימה מיד כשיכול, ובכך נזהר שלא יראע לו אונס, ומראה חביבותה. ואף שהדבר פשוט כיון שהוא אחד משיבושי העברית הנפוצים, הרחבת.

וכיון שנזכר רק על הגברא דין להיות רדוף וזריז, ולא נזכר למהר הדבר, אין טעם למוסרה לנכרי.

- ד. ובפרט שנראה שהדין לבנותו הוא משום שהוא מדין עבודה, ועבודה דוחה שבת, וחיידש הפסוק שבנית המשכן אינו דוחה. ויש לחקור האם הפסוק חידש אינו עבודה, או שהפסוק חידש שעבודה זו גזירת הכתוב

שאינה דוחה שבת.

האם הותר לנכרי לבנות את המשכן?

ובעיקר הדבר יש לחקור אם מותר למסור את עבודת המשכן לנכרי, ונביא כמה ראיות לכאן ולכאן.

ה. התוס' (ב"ב ח. ד"ה יתיב) כתבו, וז"ל: 'והא דקבל מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא (וערכין ו: ושם ד"ה עד) אע"ב דהתם לא היה שלום מלכות, התם טעמא משום דהוּו כמו קרבן, ואמרינן (נזיר סב.) איש איש לרבות נכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל'. עכ"ל.

ו. התפארת ישראל (מידות פ"א מ"א בועז אות א) כתב, וז"ל: 'לפע"ד לא מוכח קושית רש"י (ור"ה ל.) מדאין בניין בית המקדש דוחה יום טוב [וממה שחששו שהבית יבנה ביום טוב, הרי זה ראיה שלעתיד ירד בנוי מהשמים] אינה חזקה כל כך, דיש לומר שיבונה נכרים, כענין שנאמר 'ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו''. ואי משום 'לא לכם ולנו לבנות בית אלהינו' (ושקלים פ"א מ"ה). היינו בבונים משלהם. תדע דהרי שלמה המלך ע"ה, ביקש מחירם שישלח מעבדיו לסייעו בבניין הבית'. עכ"ל. והוא בעצם הערה מדוע נייד רש"י בר"ה וכאן מלהעמיד שיבנוהו נכרים. ולכאורה יש לו ראיה אלימתא מחירם. וכן לכאורה מוכח בתוס' שלבית הכנסת מקבלים מגוי כפי שמקבלים ממנו נדרים ונדבות.

ז. והנה החתם סופר (ב"ב ח. כתב, וז"ל: 'ומכל מקום לבנין בית הכנסת אין מקבלין דלא ולכם ולנו לבנות'. עכ"ל. ולדבריו צריך לבאר קושיית התפארת ישראל מדוע שלמה המלך קיבל מחירם עבדיו לסייע לו בבנין הבית.

ח. והנה הראשון לציון (לבעלה אוה"ח סי' רנט סעי' ד) כתב, וז"ל: 'ולע"ד נראה, אי לאו דברי רבתי שקדם, דאחר הגלות דאיכא למיחש לביבש קצירה הכל אסור בין צדקה ואין צריך לומר שרגא דמביאין לצורך בית הכנסת להדר בית אלהינו, ולא התיר הכתוב לקבל מן הגויים נדרים ונדבות אלא בזמן הבית, דליכא למיחש להו לביבש כו', דהרי שבורים ועומדים היו, והאידינא דאיכא למיחש לביבש אסרינן כל מידי דאית ליה זכות. אלא כיון דחזינן דבש"ס מייתו דקבל מההוא טייעא שרגא ליכא למימר הכי, וצריך לדעת טעמא דמלתא'. עכ"ל. והנה אף שדחה הטעם לגבי שרגא מכל מקום נראה שהחילוק אמת שלבנות בזמן שישראל תקיפה אין חשש, ולכן הותר לשלמה לקבל מחירם, ולא היה צריך לחשוש לכלום. ורק בזמן עזרא שהיו תחת עול הפרסים, והכותים רצו לחבל בעבודה, לא קיבלו מהם, וכן מה שאסר החתם סופר בימינו שאנו תחת עולם לקבל מהם.

ט. והנה הש"ך ויו"ד סי' רנד סק"ד) כתב, וז"ל: 'והטעם משום דהוי כמו קרבן שמקבלין קרבנות מן העובדי כוכבים, ובהגהות אשר"י (פ"ק דב"ב) כתבו טעם בדבר מפני שהצדקה מכפרת, על כן אין מקבלין מהן, אבל נדרים ונדבות אין באין לכפר'. עכ"ל.

י. וביאר הראשון לציון (שם) כמה טעמים לחלק מדוע לבית הכנסת מותר, ולצדקה אסור, וז"ל: 'ונראה לומר דהיינו טעמא דדייקנן מלת קצירה, דהיה ליכול לומר בכללות צדקתה, או איזה אופן, ולמה נקטי להא מלתא בהאי ליטנא דביבש קצירה תשברנה. אי נמי היה יכול לומר ביבושה תשברנה, מהו מלת קצירה, לזה אמרינן דבהכרח דמיירי בזכות דשייך בו זריעה, כאומר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד. והא מלתא היא דמהניא להו להאריך קיצם, ולזה אין מקבלין מהם צדקה דוקא. אבל מלתא דהוי כקרבן כדקאי קאי'. עכ"ל.

יא. ועוד ביאר הראשון לציון, וז"ל: 'ונראה עוד טעמא שיש הפרש בין צדקה העושים עם עניי ישראל, למלתא כי האי דנודרין חפץ לבית הכנסת וכדומה, הוא כי עיקר טעמא דהא מלתא דכאשר הגויים מביאים חפץ וכדומה לכבוד לשם ולתפארת שמו של הקב"ה מתעלה ואין בידינו לבטלו נגד רצונו יתברך, על דרך בכל מקום מוקטר מוגש לשמי, ולזה אין למחות שלא לקבל מהם. ואדרבה מתעלית מעלת אומה ישראלית כי מלכם מלך על כל העולם כלו בכבודו. ואיכא הכנעה של סטרא אחרא לפני הקדושה, ואז הוי מעלת הקדש, דמט רשע לפני צדיק. משא"כ כאשר בעוונותינו מקבלין עניי ישראל מאומות העולם, אז הוי בהפך צדיק מט לפני רשע, שהקדושה שהם ישראל נצרכין לאומות העולם, ומתפרנסין מהם, ולזה אסרינן לקבל מהם. וחיישינן לכל מה דאיכא למיחש, דהיינו לביבש קצירה תשברנה. משא"כ במציאות אחרת דמשום טעם הנזכר דלכבודו יתברך לא חיישינן כנזכר. וכד דייקת שפיר זה גורם לרומם בית אלהינו, להרים דגל הקדושה להחזיר עטרה ליושנה במהרה בימינו, כן יהי רצון'. עכ"ל. ולפי זה חירם שבודאי התנדב לבנות בית ה' ונכנע לשלמה המלך, קיבל ממנו שלמה. משא"כ הכותים שידעו בהם שרצונם להחריב, ואין כוונתם לקדש שם שמים, ואינם מקבלים מרות ישראל, לא קיבלו מהם.

ומזימות שנרקמו בתוכניותיו. מתוך לחץ שהופעל עליו, פקד המלך להוציא להורג את המשנה.

ממטה הפיקוד של תנועת הג'יהאד העמלקי, בראשותו של המן, נמסר כי הם מבכים את אובדנו הטראגי של מנהיגם, אך יחד עם זאת יעשו כל מאמץ להמשיך להוביל את תוכניותיו לחיסול היהודים. עוד הוסיפו, כי החוק עומד לצידם, וכי היום שנקבע כמועד חיסולו של העם אינו ניתן לביטול.

איזו הקלה. אלו התפתחויות מפתיעות. כמה טוב שהמלכה גילתה אבירות ואומץ לב, ונחלצה להגן על עמה. אבל אנו עדיין במתח. הצו נגד היהודים עדיין בתוקפו. מה יהיה הלאה? האם תצליח

המלכה להוביל מהלכים נוספים לטובת בני עמה?

הידיעות הבאות השיבו את נפשנו:

שושן ניוז חודש ניסן שנת ג'ת"ד. שנה י"ג למלך אחשוורוש

מרדכי היהודי התמנה

למשנה למלך

בטקס שנערך בארמון, מינה המלך למשנה את מרדכי היהודי, ומסר לידיו את הטבעת המלכותית. המינוי ניתן על פי בקשתה של המלכה. למערכת העיתון נודע, כי מרדכי היהודי הינו דודה של המלכה, וכי אימץ אותה כבת לאחר שהתייתמה מהוריה. כעת פועלת המלכה בכל האמצעים העומדים לרשותה למען קידומו. מלשכתו של דובר המלך נמסר, כי המלך רואה במינוי החדש צעד חשוב לקידום השלום בממלכה ולא יחויי הקרע בין המגזרים השונים. בהזדמנות זו ביקש המלך להוקיע את המשנה המודח, המן, אשר השתמש בתפקידו כקרדום לחפור בו ולקדם אינטרסים שפלים ואפלים. הוצאתו להורג היתה צעד מתבקש אחר שהורשע בהוצאת דיבה, בתככים, ובתוכניות מרד.

באותו עיתון עצמו עוד ידיעה קטנה:

על פי דיווח שהתקבל ממטה המשטרה בשושן, עולה כי מהומות הימים האחרונים פסקו כליל, וכי לא נרשמה כל הפרת סדר.

ימים ספורים לאחר מכן:

בלעדי: גורמים בכירים בארמון מסרו לכתבינו, כי המלכה איסתהר והמשנה מרדכי באים בימים אלו במגעים עם המלך לביטול צו ההריגה נגד היהודים. פרשנו המשפטי מוסר, כי החוק עומד בדרכם, ומונע מהם את ביטולו של הצו. החוק קובע, כי צו החתום בחותמו של המלך אינו ניתן לביטול בשום דרך.

כעבור חודשיים:

שושן ניוז כ"ד לחודש סיון שנת ג'ת"ד. שנה י"ג למלך

אחשוורוש

צו הגנה עבור המגזר היהודי

צו חדש, בעניינו של המגזר היהודי, יצא אתמול מלשכתו של המשנה. על פי הצו החדש רשאים היהודים להתגונן ולהשיב מלחמה מול כל נסיון של פגיעה בחייהם. אגרות הצו החתומות עושות בימים אלו את דרכן אל כל מדינות החסות של הממלכה.

פרשנו המשפטי מוסר, כי נוסח צו ההגנה אושר על ידי בית המשפט העליון, אחר שלא נמצאה בו כל סתירה לצו שהוצא על ידי המן. נמצא כי לפי החוק, ביום י"ג לחודש אדר, רשאים האזרחים להרוג ביהודים, ואולם מנגד רשאים אף היהודים להתגונן ולהשיב מלחמה. עוד מציין פרשנו, כי בכך מיצה המשנה את מירב יכולתו לשמירה על חיי היהודים, בהתאם לתנאי החוק העומדים לרשותו. לכתבנו נודע, כי המשנה אף פנה אל ראשי הרשויות בבקשה לתמוך ביהודים ולבלום כל ניסיון של פגיעה בנפש וברכוש.

בנאום מיוחד, שמסר המלך לאומה, אמר, כי הוא רואה את השלום בממלכה כערך עליון, וכי יש לצאת למלחמת חורמה נגד מפירי השלום. ועל כן הוא פונה בבקשה לכל אזרחי הממלכה, ראשיה ומנהיגיה, לפעול ככל יכולתם למען הגנתם של היהודים, שהינם אזרחים חפים מפשע. עוד הוסיף, כי המאבק

המתעתד להיערך בעוד כשמונה חודשים, אינו מאבקם הפרטי של היהודים. זהו מאבקה של הממלכה כולה למען השלום.

אוי, אנחנו כבר במתח - מה יהיה הסוף? עברנו על עוד הרבה גליונות, שבהם הצלחנו לקלוט בלי סוף ברברת של פרשנויות ופסי, מעקב אחר פעילות מטה הג'יהאד, ומעקב אחר היערכות היהודים למלחמה. רפרפנו ודילגנו הלאה - עד שהגענו אל העיקר: היום שאחרי המאבק. הנה הוא לפניכם:

שושן ניוז ט"ו לחודש אדר שנת ג'ת"ה. שנה י"ד למלך

אחשוורוש

800 הרוגים בשושן, מתוכם עשרה תלויים, ועוד עשרות אלפי הרוגים ברחבי הממלכה. בקרב האוכלוסייה היהודית אין נפגעים

אלו הן תוצאות המאבק, כפי שפורסמו על ידי ערוץ התקשורת די. בי. אי. כתבינו מוסרים כי נפגעי המלחמה הינם אנשי הג'יהאד העמלקי, אשר יצאו בהתקפה פרועה נגד היהודים. בפקודתו של המלך הוצאו עשרת ראשי התנועה להורג בתלייה. המלך אחשוורוש מבקש לשבח את ראשי הרשויות, אנשי המשטרה וכוחות הביטחון, אשר פעלו בנחישות ונרתמו להגיש סיוע ליהודים. עוד הוסיף ואמר, כי הוא רואה את עצמו אחראי לשלומם של כל אזרחי הממלכה, ללא הבדלי דת וגזע, וכי ימשיך להוביל מהלכים למיגור האלימות והגזענות.

רכושם של הנהרגים הולאם, והועבר לקופת האוצר.

זהו זה, סיימנו לקרוא. ברוך ה'. טוב שזה הסתיים כך. טוב שאסתר המלכה נכנסה לתמונה והובילה מהפך כה מוצלח. טוב שהצליחה להפוך את ליבו של המלך. טוב שהכניסה אף את מרדכי לתפקיד מפתח. טוב שהצליחו יחד לשנות את דעת הקהל העולמית לטובת היהודים, ובכך בלמו את ההרג ואף זכו לקבלת סיוע לאומי נגד הג'יהאד העמלקי. טוב שהצליחו להשתלט על הפורעים ולתלות את מנהיגיהם. סוף טוב הכל טוב.

רגע, רגע. אנו נזכרים פתאום. הסיפורים הללו מוכרים לנו מאוד! אה... כן, בודאי - ממגילת אסתר. אנו חוגגים לזכרם בכל שנה את ימי הפורים. איך אפשר לשכוח? - "ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"... אבל, כשאנו חושבים על כך, ומעלעלים שוב בין דפי העיתון, אנו לא מצליחים להבין כמה דברים:

א. מה עושים במגילה כל הסיפורים של הגיליונות הראשונים, מלפני חמש שנים, ומלפני תשע שנים. מה הקשר שלהם לכל הסיפור? הרי עיקר הסיפור הוא - ההתרחשויות האחרונות, מעת עלייתו של המן: הצרה שפקדה את היהודים והתפתחות תהליך המהפך?!

ב. קשה לנו מאוד להבין, מה עומד מאחורי התנהגותו של מרדכי, שלא לכרוע ולהשתחוות להמן. איפה האחריות שלו, בתור המנהיג של היהודים? האם בגלל שיקולים אישיים של כבוד ומעמד, הוא מכניס את כל בני עמו לסכנה?

ג. אנו עוברים שוב על כל הכתובות, ולא מצליחים לגלות בהן שום מסר מיוחד, שצריך לזכור אותו לדורי דורות. לא איזה נס יוצא מן הכלל, לא שינוי סדרי עולם. לא קריעת ים, ולא עמודי אש וענן. סיפור מסעיר אומנם, רב תהפוכות, אך לגמרי טבעי ונורמלי. עלילה אנטישמית סוחפת שהופרה על ידי שתדלנים יהודיים בעלי השפעה. נו נו, ההיסטוריה היהודית מכירה את זה, מלומדת בכך. אם על כל 'המן' שנתלה היינו עושים חג, היה לנו כל יום פורים... מה כאן המסר המיוחד לדורי דורות?

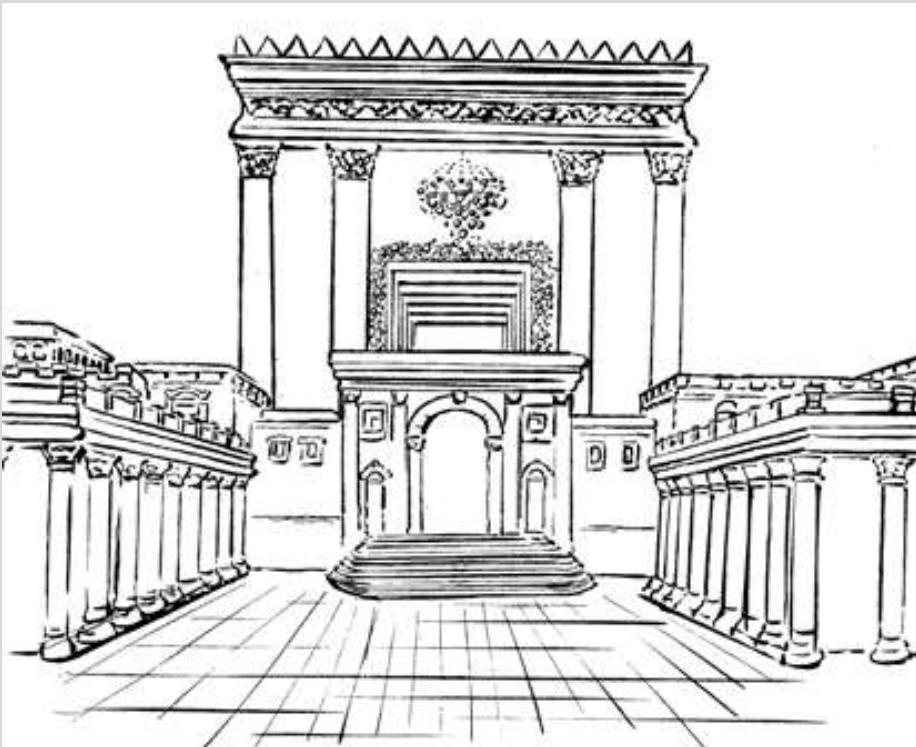
אמר רב שמואל, ביקשה אסתר מחכמי ישראל שיקבעוה לדורות בכתבי הקודש (מגילה ז ע"א). מדוע הסכימו לה? להכניס את המגילה לתוך כ"ד ספרי הקודש, אל התנ"ך ספר הספרים, ספר היסוד של עם ישראל. מדוע ולמה?

ד. אם כבר הוכנסה המגילה לכתבי הקודש, מן הסתם יש להדגיש בה את המסר האלוקי שבכל העניין. להחדיר מסרים כמו: "לב מלכים ושרים ביד ה'". "ה' משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום". "מלחמה לה' בעמלק מדור דור". "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל". "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה", ועוד ועוד. כמו כל כתבי הקודש, שמהם אנו שואבים דברי אלוקים חיים: מוסר, הכוונה, אורחות חיים, ידיעת ה', הכרת גדלותו ורוממותו, אהבת ה' לישראל ועוד.

והנה אנו מעיינים במגילה, ואיננו מצליחים למצוא בה שום מסר כתוב. להפתעתנו, אנו אף נוכחים לדעת, כי בכל המגילה כולה, לא מוזכר כלל שם ה', אפילו פעם אחת! הפלא ופלא. ובכן, אנו רוצים לנסות להבין!

יב. ועוד ביאר הראשון לציון, וז"ל: 'אי נמי שאני קרבן וכדומה דשמא גרות אזדריק ביה'. עכ"ל. ובזה מבואר מדוע כלפי הכותים לא חששו שמא הם רוצים לבנות בית ה' מחמת גרות, משא"כ בחירם קיבל ממנו שלמה. והגאון רבי יעקב הלל שליט"א (וישב הים ח"ב סי' טז) כתב, וז"ל: 'ביאור הענין, שבהיות שהגוי נותן צדקה לישראל, מעלה קרנם לעומת קרן ישראל, וגורמת להאריך גלותינו תחתם. מה שאין כן בקרבן לה', דהוי זכות לגוי, אבל הוא בינו לבין הקב"ה, ואין בדבר שייכות אלינו, ולכן אינו גורם להאריך גלותינו. שו"ר שקרוב לזה כתב בראשון לציון. עכ"ל.

יד. ועוד נראה לחלק ע"פ דברי הבית דוד (סי' סד) שנפסק בברכי יוסף (או"ח סי' קנ סעי' א) ובביאור הלכה (או"ח סי' קנ סעי' א ד"ה לבנות) שאסור לבנות בית הכנסת ע"י גוי. וכתב הבית דוד שמקור הדין ממה שאסר הרמ"א לכבס ציצית ע"י נכרי, והטעם משום אבוהא דכולהו דם, והיינו שנלמד מקרא שלא יכסה את הדם ברגלו כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו. וממילא אין לבנות את בית הכנסת ע"י נכרי משום שהוא ביזוי המצוה שמוסרו לאחרים. והנה הביאור הלכה כתב שאת הגג אפשר למסור לנכרי שיבנה, ולפי זה אפשר ששלמה המלך מסר לעבדי חירם לבנות רק את הדברים שאינם עצם החפצא של המצוה.

והנה למעשה לגבי המשכן נראה:

- לדעת התפארת ישראל שאפשר היה לבנות ע"י נכרים. אמנם אפשר שהיינו דוקא בכנועים לישראל על דרך ורעו זרים צאנכם, שיתקיים לעתיד לבא.
- לדעת החתם סופר בודאי היה אסור, וצריך לחלק שבחירם היה אחד מהטעמים הנ"ל.
- לדעת האור החיים בתירוצו הא' בראשון לציון, דוקא בזמן הבית הותר. ואפשר שעד שלא נבנה המשכן ולא חזרה שכינה לשרות על ישראל עדיין היה חשש של ביבש קצירה תשברנה.
- לדעת הש"ך כל מילי דכפרה אסור, ולפי זה בית המקדש ובית הכנסת מותר, אך המשכן דאיתא להדיא שהוא כפרה אסור.
- לדעת האור החיים בתירוצו הב' בראשון לציון, רק בצדקה שהוא זריעת ישועות, אך המשכן שלא נאמר בו זריעה וקצירה מותר.
- לדעת האור החיים בתירוצו הג' בראשון לציון, כל דבר שהוא קידוש ה' מותר, ולכאורה גם המשכן, אמנם נראה שהיינו רק בנתעוררו מעצמם, אך אם ישראל שוכרים אותם או כופים אותם, אסור.
- לדעת האור החיים בתירוצו הד' רק אם התעוררו מעצמם ויש חשש גירות, אך מעצמם אסור. וממילא כיון שבמשכן לא מצידנו שבאו גויים להתנדב אסור.
- לדעת וישב הים כיון שהוא זכות לגוי בינו לבין ה' ואין הישראל משתעבד לכך מותר, אמנם אפשר שהמשכן הוא חיוב ישראל כלפי שמיא לכפר על העגל, וצ"ע.
- לדעת הבית דוד שנפסק בברכי יוסף והביאור הלכה אסור לנכרי לבנות מדין מצות בזויות עליו, ורק בחלקים שאינם עיקר המצוה כגון גג מותר. ובמשכן לא מצינו חלק שאינו עיקר המצוה.

ובעיקר הדבר נראה שאפשר לחלק שבמשכן נאמר ושכנתי בתוכם, משא"כ במקדש נאמר בית תפילה יקרא לכל העמים, ולכן בבית המקדש היה אפשר לשתף את חירם, משא"כ במשכן הוא חופה בין הקב"ה לישראל, ובשמחתו לא יתערב זר, ואי אפשר לשתף בו נכרים.

שלום לאוהבי תורתך

שו"ת בעיני הפרשה והמועד

מתוך כתבי הגר"ש חזקיה שליט"א

מה הכוונה 'להרוג אותם בהרים', הרי עמוד הענן

יישר את ההרים?

"למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים

ולכלתם מעל פני האדמה" (לב, יב)

יש לדקדק, מהו שאמר משה 'בהרים', אלו הרים היו במדבר שהלכו בו, הרי עמוד הענן היה מיישר הכל מלבד הר סיני שהשאר (ראה במב"ר א, ב; ושם יט, טז; רש"י פרשת בהעלותך י', לד; ופרשת חקת כ, כב). [ואף דאיתא בתרגום שיר השירים (ב, יז) שאחר חטא העגל נסתלקו ענני הכבוד, וממילא לא נתיישרו ההרים. עדיין צ"ב, מהא דמבואר בברכות (נד, א) שהארון שהיה הולך לפני ישראל, היה משובה ההרים, עיי"ש, וכן מצאנו (פירוש הגר"א לשיר השירים א, ד) שהעננים חזרו בט"ו בתשרי, נמצא דהדרין לדיוקא אלו 'הרים' היו שם. ראה תרגום יונתן ב"ע].

תירוץ א. הרים תבור וחרמון שריון וסיני

הנה מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן שליט"א באילת השחר כאן הקשה איזה הרים היה בלכתם במדבר והרי הענן היה מיישר להם הדרך.

ומביא הגראי"ל שליט"א את דברי התרגום יונתן בן עוזיאל שתרגם "להרוג אותם בהרים", לקטלא יתהון ביני טווריא תבור וחרמון ושריון וסיני, ומצינו ב' ביאורים במה שכתוב "בהרים" לפי התרגום יונתן, באהבת יהונתן כתב לבאר דהכוונה בין ההרים, ואילו בפירוש ינחנו ביאר שהקב"ה יפיל את ההרים על עם ישראל והיינו לכלות בהרים היינו ע"י הרים.

וא"כ מבואר שפיר מה שהיו כאן הרים, אף שעמוד הענן יישר את כל ההרים, דהרי מבואר במגילה (כט.). שההרים באו במתן תורה, ואותם לא יישר אותם עמוד הענן וע"ז קאי הפסוק להרוג אותם בהרים. אך באמת שאר הרים יושרו ע"י עמוד הענן.

אלא שמקשה הגראי"ל שליט"א דתבור חרמון ושריון אינם מההרים קבועים במדבר, אלא באו רק שיעתן להם התורה אך לא נשארו שם.

תירוץ ב. קאי על הזמן שבין מ"ת לכניסה לא"י

עוד יש שביארו בדברי התרגום יונתן בן עוזיאל (נזר התורה כאן), דאין כוונתו על המקום אלא על הזמן, והיינו בין קבלת התורה לכניסתן לארץ ישראל, והיינו שמבין מה שכתב התרגום ביני טוורא תבור וחרמון ושריון וסיני, היינו בין הג' הראשונים שהם בארץ ישראל לבין סיני, [וקצת תמוה דהו"ל ההיפך], וא"כ מיושב שפיר דלשון 'בהרים' היינו על הזמן שבין קבלת התורה לכניסתן לארץ.

תירוץ ג. אלוהי ההרים

ומרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א (הובא בדרך שיחה עמ' שכ"א) כתב לבאר ע"פ הכתוב במלכים (א' כ, כג) ועבדי מלך ארם אמרו אליו אלהי הרים אלהיהם על כן חזקו ממנו ואולם נלחם אתם במישור אם לא נחזק מהם, וא"כ כוונת משה שיאמרו שהקב"ה לא יכול עליהם במישור אלא רק בהרים.

תירוץ ד. מחמת הר סיני

עוד כותב הגר"ח שליט"א (דרך שיחה שם) דמה שכתוב להרוג אותם בהרים היינו הר סיני, שיהרגו מחמת שלא קיימו מה שניתן בהרים, אך אין הכוונה שהיה שם הרים ממש. וכעין זה כותב הפני מנחם (פרשת פינחס) לבאר את דברי התרגום יונתן הנ"ל, שלא יהיה ח"ו קיום לתורה בבני ישראל.

תירוץ ה. לשון רוממות

בספר ארץ צבי (עיר שושן בית ד') כתב לבאר, דהנה יש להקשות על הפסוק בפרשת עקב (דברים ט, כח) "פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת ה' להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר", וקשה שהרי מבלי יכולת סותר את מה שאומר משנאתו אותם דלכאורה אז זה או זה.

וכותב לבאר מה שאמרו בגיטין (נו:): המיצר לישראל נעשה ראש, וביארו זאת ע"פ משל למלך אחד שמרד במלכות ונידון למיתה אך המלך רוממו ונישאו ואח"כ הרגו, כדי שיהיה העונש יותר קשה, ולכן המיצר לישראל נעשה ראש ואח"כ הקב"ה מענישו שיחשב העונש בפני העולם.

וזה מה שכתוב בפרשת עקב פן יאמרו אומות העולם שהקב"ה הוציא את עם ישראל ממצרים ורומם אותם בשביל שיהיו בדרגה גבוהה ואח"כ יעניש אותם, וא"כ כל זה הוא משנאתו אותם, ומה שלא הביאם לארץ ישראל ששם לכאורה

השגחה סמויה

מעשה בבן מלך, אשר אביו אהבו אהבה עזה. גידלו בעושר ובתפנוקים, והרעיף עליו כל טוב. הבן פרח ועלה, רכש השכלה גבוהה, התלמד בגינוני מלכות, וגדל לתפארה לשמחת לבו של האב. אך לימים, התחיל הבן לסטות מן הדרך ולאבד את הרסן. השליך מעליו את גינוני המלכות, והשחית את מעשיו. ניסה האב לקרבו, לשדלו בדברים שייטיב מעשיו, ניסה אף להוכיחו בדברים קשים, אך כל דבריו נפלו על אוזניים אטומות. הבן המשיך בדרכו הקלוקלת.

הבין המלך בדעתו, כי כל עוד שריו הבן בארמון, מוקף בעושר ובתפנוקים, לא יחדרו לליבו שום דברי תוכחה ומוסר. הכל ימשיך לחלוף לו ליד האוזניים מבלי להפנים דבר. לכן, לטובת הבן, החליט המלך לנקוט בצעד קשה. הוא ציוה למשרתיו שיקחו את הבן, ישליכו אותו מן הארמון, ויעזבוהו בדד לנפשו, להתמודד לבדו בעולם הגדול!

ואולם כל זה היה למראית העין בלבד, כדי לייסר את הבן ולעורר בליבו געגועים וחרטה. אך לאמיתו של דבר, האב לרגע לא שכח ולא זנח את בנו האהוב. להיפך, כעת, כשהוא משוטט בדד לנפשו, פקח עליו המלך עין בכפל כפליים. מבלי שירגיש, שלח אחריו משלחת של ליווי צמוד וחשאי, שעקבו אחריו לכל אשר פנה. בכל עת ובכל שעה התעדכן המלך בכל מה שקורה עם בנו.

והנה קרה, שהבן נקלע לתוך יער סבוך, שורץ חיות טורפות, ולא ידע כיצד לצאת. חסר אונים רץ אנה ואנה כשהוא מבוהל ומפוחד. רצה המלך לשלוח את חייליו שילכדו את החיות, ויחלצו את הבן מן היער, אולם ידע, שאם הבן יראה את פלוגת המלך, הוא יבין שהמלך שומר ומגונן עליו, ושוב תחזור לליבו תחושת הביטחון והשאננות. העניין יאבד את מטרתו. לכן התחכם המלך לבקש מחייליו להידמות כקבוצת עוברי אורח אשר "רק במקרה" עברו במקום והצילוהו.

הדבר חזר על עצמו בסיטואציות שונות. לכל אשר פנה הבן, עקבה אחריו משלחת המלך, ותמיד דאגו להצילו בצורה מוסווית: כאשר הגיע למצב שלא היה לו מה לאכול, נדמה לו אחד המשרתים כסוחר המחפש פועל עבודה, העסיקו ושילם את שכרו. כאשר קרה שנפצע, נשלח אליו משרת אחר, הנראה כהלך שעבר בדיוק במקום, ו"ממש במקרה" היה אף מצויד בתיק עזרה ראשונה, ומיד הגיש לו סיוע. וכן הלאה.

עוד יבוא יום, ידע המלך, שהבן ימלא את סאת תלאותיו. הגעגועים המכרסמים בליבו ימסו את לב האבן, יולידו חרטה כנה ותשוקה לחזור לאבא. הוא עוד ישיב אותו לארמון באהבה כפולה ומכופלת. אך בינתיים - לא! זה מוקדם מדי. הוא איננו נראה אליו, איננו מגלה שום סימני קירבה וגעגוע. רק משגיח עליו בסתר, בעקיפין. (ע"פ יוסף לקח)

משל זה, משקף שתי תקופות בחיי עם ישראל.

תקופה אחת - אור, ותקופה שניה - חושך. (עפ"י מעיין המועד פורים, לקחי המגילה)

התקופה האחת - כ-1,000 שנה ראשונות של עם ישראל, "בארמון של אבא". מראשית התהוותו של עם ישראל, עטף אותו הקב"ה בניסים גלויים ובהשגחה ישירה ומוחשית. עשר מכות במצרים, קריעת ים סוף, 40 שנה במדבר - מוקפים בענני כבוד, אוכלים לחם מן השמים ושותים מים מן הסלע. כיבוש הארץ באותות ובמופתים. שפע נבואי עצום - 1,200,000 נביאים עמדו להם לישראל. אדם איבד חפץ - פנה אל הנביא, שיאמר לו היכן הוא. אדם חלה - פנה אל הנביא שיאמר לו במה חטא וכיצד ישוב ויירפא.

ובבית המקדש - גילוי שכינה מיוחד במינו. אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, היו גוללים להם את הפרוכת ומראים להם את הכרובים, שפניהם זה לזה, ואומרים להם: "ראו חיבתכם לפני המקום!" כמו כן, היו מגביהים לפניהם את השולחן, ומראים לעולי רגלים את "לחם הפנים" המונח עליו. לחם זה היה נותר חם וטרי תמיד - מעת אפייתו ביום שישי עד הוצאתו

בשבת הבאה מהשלחן, במשך שמונה ימים! והיו אומרים להם: "ראו חיבתכם לפני המקום - סילוקו [טרי בהוצאתו מהשלחן] כסידורו [כשעת הנחתו בשלחן]"! (וימא נד ע"א. חגיגה כו ע"ב). שפע רוחני וגשמי סבב את ישראל. ואולם לדאבון הלב, העם התחיל להשחית את מעשיו. השפע הגדול הביא רבים לסור מן הדרך הישרה. נביאים רבים שלח ה' להשיב את העם למוטב, אולם דבריהם נפלו על לבבות אטומים.

ואז התחילה תקופה חדשה בתולדות עם ישראל. תקופה קשה, ארוכה וכואבת - של גלות, של ריחוק מהארמון, של הסתרת פנים. כמו שנאמר בתורה (דברים לב):

"יִמְצְאֶהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר... יִסְבְּבֶנְהוּ יְבוֹנְנֶהוּ יִצְרְנֶהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו. כְּנֶשֶׁר יַעִיר קֶנוֹ, עַל גִּזְלָיו יִרְחֹף, יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו, יִקְחֶהוּ יִשְׁאָהוּ עַל אֲבָרָתוֹ... יִרְכְּבֶהוּ עַל בְּמִתֵּי אֶרֶץ, וַיֹּאכֵל תְּנוּבֹת שָׂדֵי, וַיִּנְקְהוּ דָבֶשׁ מִסִּלְעַ, וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר... וַיִּשְׁמֹן יִשְׂרָאוֹל וַיִּבְעֵט, שְׂמִנְתָּ עֲבִית כְּשִׂית, וַיִּטֹּשׁ אֱלֹהֶי עֲשָׂהוּ, וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ. יִקְנָאֶהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת יִכְעִיסֶהוּ... וַיֵּרָא ה' וַיִּנְאֹץ מִכַּעַס בְּנֵיו וּבְנֹתָיו. וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנֵי מַהֵם, אֶרְאֶה מָה אַחֲרֵיהֶם..."

הגלות, הריחוק, הסתרת הפנים - יחרצו בנפש האומה חריץ עמוק. מתוך הירידה והשפל - יתעוררו געגועים וכיסופים חבויים אל ה' יתברך. "צמאה נפשי לאלוקים לאל חי, מתי אבוא ואראה פני אלוקים!". ואבא עוד יחזיר אותנו לארמון - בקרבה מחודשת, באהבה כפולה ומכופלת. נזכה להתרפק על ה' ביתר קירבה ואהבה. "בְּשֶׁצֶף קֶצֶף הַסִּתְרֹתַי פָּנֵי רָגַע מִמֶּנִּי, וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ, אָמַר גִּזְלֶיךָ ה'" (ישעיה נד ח).

אבל בינתיים - ריחוק, גלות. "אֶסְתִּירָה פָּנֵי מַהֵם".

אולם הסתרת פנים זו - הינה רק למראית העין. היא איננה נטישה חס ושלום. "כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ, וְנִחַלְתָּ לֹא יַעֲזֹב" (תהילים צד יד). הקב"ה משגיח גם בגלות - אך בצורה מוסתרת ומוסווית, בבחינת: "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוֹ, מְשֻׁגָּח מִן הַחֲלָנוֹת, מִצִּיץ מִן הַחֲרָפִים". (שיר השירים ב ט)

אומנם, כבר אין ניסים גלויים, אין גילויי שכינה, אין לראות עין בעין את הקב"ה. אולם הקב"ה "משגיח מן החלונות" - עוטף את השגחתו בכל מיני "מקרים" ומאורעות "טבעיים". ובמצב זה, בעין שטחית ורדודה, לא ניתן לראות כלל את השגחת ה'. הכל נראה כמאורעות טבעיים והתרחשויות מקריות. רק עין עמוקה ובוחנת - יודעת להבחין ביד ה' המושכת בחוטים מלמעלה, ומניעה את כל הבורות כרצונה, מתוך השגחה מכוונת על ישראל.

אסתר - סוף כל הניסים

מתי התחילה תקופה זו, של הסתרת פנים? אומרת הגמרא (וימא כט ע"א): "אסתר - סוף כל הניסים". דהיינו, סוף כל הניסים הגלויים, ומעתה יבואו ניסים מכוסים בדרך הטבע. (אוצר ערכי התורה 343) [הגם שלאחר מכן נבנה שוב בית המקדש, כבר לא היו בו כל אותם ניסים וגילויי שכינה נפלאים שהיו בבית המקדש הראשון].

זהו שאמרו חז"ל (חולין קלט ע"ב): מהו הרמז בתורה למגילת אסתר? שנאמר (דברים לא יח): "וַיֹּאנְכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנֵי בְיוֹם הַהוּא". כאן התחילה הסתרת הפנים. תקופה של חושך, טשטוש וריחוק. כעת זוהי ההנהגה עם העם הנבחר.

איך ללמוד היסטוריה?

בחושך - כדי ללכת מבלי לטעות, יש צורך בפנס.

בחשכת הגלות - כדי לראות את יד ה', יש צורך בהכוונה ובהדרכה שתאיר את עינינו לראות אותה.

ומגילת אסתר, "סוף כל הניסים" - היא ששופכת אור על מאורעות הגלות. כשאנו מתבוננים בה, ויודעים לקחת את המסרים הנכונים המסתתרים בה, זה נותן לנו אור על כל מאורעות החיים שלנו.

מגילת אסתר באה ללמד אותנו איך ללמוד היסטוריה. איך לקרוא נכון את מפת המאורעות! לא דרך משקפיה של דעת קהל המונית, לא דרך דבריהם של פרשנים וכתבים בעיתון, ולא דרך אמירותיהם של פוליטיקאים שנונים.

נתבונן שוב במאורעות המגילה.

מדובר בתקופה של 9 שנים. ומדובר באימפריה אדירה, מעצמת על, החולשת על 127 מדינות.

ומה מתרחש במעצמת על שכזו במשך 9 שנים? אוהו... הרבה מאוד דברים. כל כך הרבה דברים, עד שמאורעות ההיום משכיחות לגמרי את מאורעות האתמול.

כן, גליונות "שושן ניוז" שהובאו כאן, הם חלק מזערי ביותר מול ים הגליונות והכתבות שהצטברו במוזיאון ההיסטורי של פרס, מאותן 9 שנים סוערות, בתקופת הזוהר של פרס...

בממלכה הפרסית קרו בודאי הרבה מאוד דברים: כיבושים, מלחמות, הסכמים, חתימות, סכסוכים, תסיסות, מינויים, הדחות, מגעים, פגישות, נאומים, חניגאות, תהליכים, תהפוכות...

רק בסופה של אותה תקופה, קרה מה שקרה עם היהודים: המן, שר בכיר בממשלה, קיבל קידום - לדרגת משנה למלך. המשנה החדש, שהיה אנטישמי

היא דרגה יותר גבוהה, וזה משום בלתי יכולת השם להביאם אל הארץ. ולכן אמר משה ב' טעמים גם משנאתו אותם וגם מבלי יכולת ה'.

וע"פ זה כותב לבאר גם את הפסוק אצלנו, דאיתא במדרש (במדבר רבה כב, ח) כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים אמר רבי אבא מרומניא כל הרים שבמקרא הרים הם חוץ מזה שהוא רוממות שאין אדם מתרומם מן הדברים האלו מה הקדוש ברוך הוא עושה נוטל נכסים מזה ונותן לזה שנאמר כי אלהים שופט זה ישפיל זה ירים. והיינו שיש לשון הרים מלשון הרמה והגבהה, ואף שכתוב במדרש דכל הרים שבמקרא חוץ מזה, כבר איתא בעירובין (כז). אין למידין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ, וא"כ יש לבאר דמה שאמר כאן משה "להרוג אותם בהרים" אין הכוונה בהרים ממש, דלכאורה מה צורך יש בזה ועוד שלא היה להם הרים שהרי הענן השווה את כל ההרים, אלא הכוונה מלשון רוממות, וכמו בפרשת עקב, ואומר משה למה יאמרו הגויים ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים, שיחשבו שכל מה שהוציא הקב"ה את עם ישראל ממצרים היה זה ברעה, כדי להרוג את עם ישראל בהרים, והיינו שיהיה העונש יותר גדול.

[ולפי"ז כותב לבאר מה דאיתא במגילה (יב): ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות אמר רב כהנא מכאן שההדיט קופץ בראש, ומה הענין שלמד רב כהנא מהא דאמרו שהמן מוכן לפורענות, ולפי הנ"ל מבואר שפיר דרש"י פירש מוכן לפורענות עומד להיות תלוי, וא"כ מיושב שפיר דכיון שהמן היה צריך להיות תלוי לכן ההדיט קופץ בראש, והיינו שהעלהו לגדולה, כדי שהעונש יהיה קשה יותר].

מדוע בני לוי הוצרכו לכפרה על הריגת החוטאים?

"ויאמר משה מלאו ידכם וגו' כי איש בבנו ובאחיו" (לב, כט)

בתרגום יונתן ב"ע תרגם: קריבו קורבנכון על שפיכות אדמא די בידיכון ויתכפר לכון קדם ה' ארום נגעתון גבר בבריה ובאחיו. וצ"ב, אמאי הוצרכו כפרה, הרי נצטוו כן להדיא (לעיל פסוק כז), ואדרבה, אם לא היו מקיימים ציווי זה היו צריכים כפרה.

תירוץ א. מידה לא טהורה

באור חדש כתב לבאר דמכאן ילפינן כמה יש לאדם להזהר ולהקפיד על כוונת וטהרת המחשבה שלא להתדבק ולא ישאר בו איזה שהוא שמץ מאי נקיות המדות שהרי כאן הלא נצטוו ממש רבינו על מעשה זה של קנאות וביעור הרע ועקירת ע"ז, אך מ"מ היו צריכים כפרה על שפיכות דמים שאולי היה כאן איזה מידה לא טהורה כשעשו את המעשה.

תירוץ ב. חשש הרהור

עוד ביארו (אם למקרא) דמבואר בשבת (סד). כשחזרו ישראל ממלחמת מדין אמר להן משה אם כן כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, ויתכן שאף בני לוי היה להם קצת הרהור בעגל אף שלא עשו מעשה ולכן הם יכולים ליתבע על מה שקנאו באחיהם, ולכן הם צריכים קרבן.

וכעין זה בדרך שיחה (עמ' שכ"ד) הביא לבאר (השוואל) שהרי מצינו בברכות (כח:) ששמואל הקטן תיקן ברכת ולמלשינים כיון שבקנאות צריך זהירות יתירה

מאוד, הצליח להטות את לב המלך לתת יד להשמדת היהודים. מה שנתן לו את הדחיפה לכך, היתה התנהגותו הפרובוקטיבית של מרדכי, מנהיג היהודים, שפגע קשות בכבודו. אולם אז התערבה המלכה - בצעד אמיץ סיכנה את חייה, והצליחה לקנות את לב המלך במשתה היין. היא עוררה בלב המלך קנאה וכעס על המשנה, עד שהמלך ציוה לתלותו. היא אף דאגה לקידומו של מרדכי דודה. ולבסוף ביקשה עתירה על בני עמה.

זוהי, בעין רגילה, תמצית הסיפור. זו ההתחלה, וזה הסוף. מי העלה בדעתו שיש לסיפור הזה איזה קשר עם מאורעות נשכחים, מלפני 9 שנים? אף אחד! גם אנו וגם טובים מאיתנו לא היינו חושבים על כך. אבל מרדכי ואסתר, ברוח הקודש ששרתה עליהם, ידעו להצביע על ההתחלה האמיתית של הסיפור, ועל הנקודות המשמעותיות באמת - בהתפתחותו. מתוך אלפי המאורעות שהתרחשו בשנים האחרונות, ידעו לומר שהתחלתו של הסיפור חבוי דווקא באותן חניגאות שכוחות, שערך אחשוורוש בתחילת מלכותו, לפני 9 שנים. והמשכו - במאורעות המסוימים שהוזכרו במגילה. (עפ"י שיחות ומאמרים לרב דסלר זצ"ל, עמ' לו) בכך לימדו אותנו שתי נקודות חשובות:

א. כמה שונה התפיסה שלנו - מן התפיסה

האמיתית של דעת תורה!

כולם חושבים שהסיפור מתחיל עם עלייתו של המשנה האנטישמי. סבורים כי התנהגותו של מרדכי היא שהחריפה את המצב והביאה לקידום תוכנית ההשמדה. בודאי, הרי כך היה כתוב בעיתון. כך אמרו הפרשנים. כך הוכיחה המציאות בשטח. ואיך התפתחה ההצלה? אין ספק שהגיבורה הראשית היא אסתר. היא שהובילה את כל המהפך. איך אומר הפתגם? "מלך חזק - יין חזק ממנו. יין חזק - אשה חזקה ממנו". לאסתר היתה השפעה חזקה על אחשוורוש, והיא הצליחה להפוך את ליבו. מה השאלה בכלל? אלו הן העובדות, ועם עובדות, כידוע, אין מתווכחים.

אבל המגילה מגלה לנו - שלא! מרדכי ברוח הקודש ידע שהמהלך האמיתי שונה הוא לגמרי! כאשר גזירה כה קשה ניתכת על העם - יש לכך סיבה. ואם לא נתייחס לסיבה, אז כל ההשתדלויות שבעולם לא יעלו ולא יורידו כלום. גם אם יש בארמון מלכה יהודיה בעלת השפעה חזקה, היא לא תצליח לשנות דבר. כן, הסיבה האמיתית לגזירת ההשמדה נעוצה באותן 'חניגאות שכוחות' שערך המלך בתחילת שלטונו. שם התחיל החטא. העם לא שעה לאזהרת מרדכי, והשתתף במשתה. התעורר קטרוג נורא, ונגזרה עליהם כליה. מרדכי הוביל את העם למהלך של תשובה, ואסתר יעצה צום שלושה ימים, לילה ויום. בכח התשובה הצליחה אסתר במשימתה ופעלה לביטול הגזירה במרום - וממילא לביטולה כאן - בארץ. לא המן גוזר - אלא החטא גוזר. ולא אחשוורוש מבטל - אלא התשובה מבטלת.

וזהו מסר לדורות, לכלל ולפרט. לא להסתכל על מאורעות במבט שטחי רדוד של עיתונאים, פרשנים ודעת קהל, אלא במשקפיים אמיתיות של דעת תורה. "על מה אבדה הארץ? ... על עזבם את תורתם, אשר נתתי לפניהם, ולא שמעו בקולי, ולא הלכו בה. וילכו אחרי שרירות לבם" (ירמיהו ט יא-יג). לא פרופסורים למדעי המזרח התיכון ילמדו אותנו על מה אבדה הארץ. על מה הבעיות הביטחוניות והאינתיפאדה.

ולא אמריקה תפתור לנו את הבעיות. לא תהליכי השלום. לא הימין ולא השמאל. כל אלה בבחינת "עֲתָה הִנֵּה בְּטֹחַתְךָ לְךָ עַל מִשְׁעַנְתִּי הַקֶּנֶה הַרְצוֹץ הָאֵל...". (מלכים ב יח כא). השיבה אל מסורת האבות, עזיבת החטא, הדבקות בתורה ובמצוות, הם שיתנו לנו את זכות הקיום והבטחון בארץ ישראל.

כך בחיי הכלל - וכך גם בחיי הפרט. רבותינו למדונו שכאשר פוקדים את האדם יסורים וצרות, או אפילו עוגמות נפש קטנות, עליו לפשפש במעשיו, כי "אין יסורים בלא חטא". בגמרא (ברכות ה ע"א) מסופר על רב הונא, שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין והצטער מאוד. נכנסו חבריו החכמים לבקרו, ואמרו לו שיבדוק במעשיו, אולי נהג באיזה ענין שלא כהוגן. אמר להם: וכי אני חשוד בעיניכם? אמרו לו: וכי הקב"ה חשוד בעיניך שמעניש סתם בלא סיבה? אמר להם: אדרבה, אם יש מי ששמע עלי דבר שלא כהוגן, שיודיע לי ואתקן. אמרו לו: שמענו שכבודו לא נותן את כל החלק המגיע לפועל בשדה. אמר להם: הרי הוא גונב לעצמו הרבה, ובקושי משאיר לי, לכן אני מפחית משכרו. אמרו לו: בכל זאת נחשב לך שגם אתה גונב ממנו. אלא תתן לו אתה את החלק המגיע לו, ואם תרצה תתבע אותו אחר כך על גניבתו. אמר להם רב הונא: אני מקבל עלי את דבריכם וחוזר בי. עשה הקב"ה נס ונהפך החומץ חזרה ליין. ויש אומרים שהתייקר החומץ ועלה לדמי מחירו של היין, כך שלא הפסיד רב הונא כלום.

ב. בואו ונראה את יד ה'!

נקודה שניה של לימוד. בהתפתחות ההצלה, אנו רואים לנגד עינינו את שתדלנותה של המלכה שנשאה פרי והביאה למהפך. כל העיתונים דיברו, כל המדינה סערה. אבל - אומרת לנו המגילה - תלמדו לפתוח חזק את העיניים.

שתהיה כולה לשם שמים, ושמואל הקטן אומר באבות (פ"ד מי"ט) בנפול אויבך אל תשמח, ולכן רק הוא היה ראוי לתקן ברכה זו. וא"כ ה"נ כיון שקנאות צריכה שלימות, מכיון שיש חשש של חסרון בשלימות לכן היו צריכים קרבן עולה שמכפרת על הרהור הלב.

תירוץ ג. עצם ההריגה

אמנם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א ענה (דרך שיחה שם) שהטעם הוא משום שהרגו את בנו ואחיו, וכמו שמצינו אצל דוד שלא בנה את בית המקדש כי שפך הרבה דמים אף שהיה זה לצורך מצוה, וכן מבואר ברמב"ם (פי"ב מהל' סנהדרין ה"ג) דבי"ד שדנים דיני נפשות ממעטין במאכל ואין שותין יין כל אותו היום, ואין זה משום שלא יטעו אלא מכיון שנהרג אדם על ידם.

תירוץ ד. חוסר רחמנות

וכעין זה כתב בסוכת דוד (קוויאט) דהוצרכו לכפרה אף שקידשו את השם, מ"מ אולי היה חסר להם קצת רגש הרחמנות או אולי שהיה שם מקצת מן האכזריות וע"ז היו צריכים כפרה ואף שהרגו איש את בנו שזה בוודאי בשביל קידוש השם מ"מ הוצרכו לכפרה של קרבן.

תירוץ ה. שלא מיחו

בחוטאים

יש שביארו (חמש היריעות) דהנה הספורנו (ולעיל פסוק כ"ז) שביאר את הפסוק "עברו ושובו משער לשער" לכפר על הבלתי חוטאים שלא מיחו בחוטאים, ולפי זה מבאר את דברי התרגום יונתן שם "ובעוי מן קדם ה'".

דישתביק לכוון חובא דא", והיינו שהחובה עליהם היתה שלא מיחו במי שחטא. וגם את דברי התרגום יונתן כאן מבאר דכמו שמצינו בהושע (א, ד) שנאמר על יהוא שהרג את בית אחאב, והיינו משום שחזר גם הוא ועבד ע"ז לכן נחשב לו הריגת בית אחאב כשפיכות דמים, וא"כ כאן כשלא מיחו בעובדי ע"ז הרי הוא כאילו עבדו בעצמם ע"ז, ולכן היו צריכים כפרה על מה שהרגו אותם, דהוי כשפיכות דמים.

תירוץ ו. הרגו בדיני בני נח

בספר קובץ על יד (חי"ב עמ' לו) מבאר דהלויים היו צריכים כפרה על מה שהרגו לעובדי העגל, משום שלא נידונו בבית דין של ישראל אלא במיתת בני נח שכל מיתתן בסייף, וכדאיתא ברש"י ביומא (ס"ו: ד"ה זיבח וקיטר), ולכן זכויותיהם של הנהרגים מקטרגים על הורגיהם ובעי להו כפרה להנצל מן העונש.

תירוץ ז. לא נפסק בבי"ד

עוד כעין זה כתב בחקרי לב דאף שהיה זה מצוה שהיו חייבים לציית לה ובכל זאת היו צריכים כפרה, וזה משום שנעשה הדבר שלא על פי החלטת בי"ד.

מרגליות שאול

חידושים ומכתבים מגדולי הדור

מתוך כתבי הגר"ש מרגליות זצ"ל

הגאון ר' זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

בדין בן עיר המוציא בן כפר ביום הכניסה

במגילה ב' ע"א איתא שבני הכפרים מקדימים לקרוא את המגילה ביום הכניסה ופירש"י שלא היו יודעים לקרוא וכשבאו לעיר הוציאו אותם בני העיר. והק' התוס' ביבמות יד ע"א דאיך בן עיר מוציא בן כפר הא מפורש בירושלמי שכן כרד אינו מוציא בן כפר, ולכן פי' באופ"א.

ובעיקר קו' התוס' יש לומר דהנה בגמ' ברכות דנה אי נשים חייבות בברכהמ"ז

להכיר את המושך בחוטים.

האם ניסיתם לחשוב, איך בכלל הגיעה המלכה היהודיה אל הארמון? איך יתכן שמלך אנטישמי יקח לו אשה יהודיה? טוב, תגידו, הרי כל השנים הוא לא ידע שהיא יהודיה. הוא בכלל לא ידע מה מוצאה. אבל, זה נתפס לכם? מלך גאה של אימפריה אדירה, לוקח לו אסופית חסרת זהות, במקום לקחת נסיכה מיוחסת? תגידו את האמת, נכון שלא ניסיתם לחשוב על זה? אז בואו ונראה את יד ה' שהביאה לכך. נזכר ביחד במה שקרה לפני 9 שנים. אתם זוכרים איך ושתי, המלכה הגאה והמיוחסת, פגעה בכבודו של המלך? אתם זוכרים איך היא לעגה לו על ייחוסו העלוב? בזמנו לא ייחסנו חשיבות למאורע הזה, אולי רק צחקנו בלבנו והמשכנו הלאה. אבל עכשיו אנו נוכחים לראות שלמאורע הזה היתה השלכה משמעותית מאוד עבורנו - זה מה שהביא את המלך לרצות דווקא במלכה מחוסרת ייחוס.

אבל בכל זאת, איך הגיעה דווקא אסתר - יהודיה כשרה וצנועה, להינשא למלך גוי עריץ ורשע זה? האמת, גם על זה לא יותר מדי חשבנו. כבר התרגלנו לכך. 5 שנים שהיא על הכסא. אז בבקשה, תזכרו. זוכרים את שיטת החיפוש המקורית של אחשוורוש למציאת מלכה חדשה? זוכרים את גיוס הנערות הבינלאומי? זוכרים איך חטפו נערות בכח מבית הוריהן? כן, בטח שזוכרים. בזמנו לא הצלחתם להבין את המלך הטיפש הזה שמוריד את כבודו ומחפש לו אשה בצורה כזו מגוחכת. אבל עכשיו אתם יכולים להבין. לב מלכים ושרים ביד ה'. שיטת החיפוש הזו נועדה בדיוק בשביל ש"תִּלְקַח אֶסְתֵּר" - בעל כורחה. כך הוביל ה', במהלך 'טבעי' ו'פשוט' - את הבלתי ייאמן! שעל כסא המלכות בביתו של אחשוורוש העריץ - תשב המלכה הצדקת אסתר.

נמשיך. איך זה שפתאום, שלושה ימים לאחר חתימת תוכנית "הפתרון הסופי" להשמדת היהודים, קם אחשוורוש בבוקר, ומחליט לתת למרדכי, מנהיג היהודים, כבוד מלכים?! האמת היא - שגם אנחנו לא ממש הצלחנו להבין. בעיתונות דיברו על כך שפקד את המלך ליל בלהות, והוא נזכר פתאום באיזה חוב ישן. לא התעמקנו בזה יותר מדי, בפרט שלאחר מכן, בהמשך היום, אירעו מאורעות כל כך מסעירים, שלא התעכבנו לחשוב על זה. ובכן, רבותי! דווקא כדאי שתתעכבו. שתתעמקו קצת. דעו לכם כי כבר לפני כמה שנים הכין ה' את הרקע לכך! אתם זוכרים את המקרה של שני שומרי המלך שזממו להתנקש בחיי המלך, ולבסוף תלו אותם? כן, נזכרתם, דיווחו על כך בחדשות. בזמנו, אולי רק אמרתם לעצמכם, ככה בשקט שאף אחד לא ישמע, חבל שהם לא הצליחו... מה שלא דווח בחדשות הוא, שמרדכי הוא זה שסיכל את דבר המזימה. הוא לא קיבל על כך שום פרסום ותהילה. שום אות הצטיינות או תעודת הוקרה. ולמה?

כי הקב"ה שמר לו את התהילה לזמן הנכון, כשהיהודים יזדקקו לה באמת. הלאה. האם ניסיתם לחשוב, איך הצליחה אסתר פתאום, ברגע אחד - להבעיר את חמתו של המלך על המן? האם יתכן שלפתע פתאום, עם גילוי מוצאה היהודי, הפך המשנה הדגול והנערץ בבת אחת ל"איש צר ואויב" הראוי לתלייה מיידית? ובכן, גם לכך יש תשובה, הנעוצה במאורעות והתרחשויות שאירעו שנים רבות אחורה. כבר מזמן דאג הקב"ה להכין תחת המן את חבית אבק השריפה. דבריה של אסתר היו רק הגפרור שהצית אותה. זרעי השנאה הראשונים בלב המלך על המן, נזרעו כבר לפני 9 שנים, בעת שהוא יעץ להוציא להורג את המלכה ושתי. [והשנאה הזאת התלבתה במהלך הזמן, כפי שעולה מסיפור המגילה להלן].

עוד דבר. שימו לב לתהליך נפילתו של המן. זו לא סתם נפילה. אם תתבוננו היטב, תראו, שיש כאן אלמנט מיוחד - למעשה הוא זה שהכין לעצמו את כל שלבי הנפילה שלו! הנה: הוא יעץ להרוג את ושתי, במטרה נסתרת כדי שבתו תיבחר למלכה, אבל למעשה הוא פינה את הכסא דווקא למלכה יהודיה שהביאה למפלתו! הוא ביקש לטשטש את מעורבותו של מרדכי בסיכול מזימת בגתן ותרש, ובכך למנוע ממנו כבוד ותהילה, אבל בכך הוא שמר לו את התהילה לזמן אחר, והמיט על עצמו חרפה. הוא ביקש לעצמו כבוד מלכים הכולל סוס מלכות ובגדי מלכות, וכל מה שביקש לא ביקש אלא עבור מרדכי. הוא הכין עץ למרדכי, ונתלה עליו בעצמו. הוא דאג שהעץ יהיה מספיק גבוה, כך שייראה מארמון המלך, כדי שיוכל להצביע עליו ולדרוש את תלייתו המיידית של מרדכי, וזה בדיוק מה שאיפשר לחרבונה להצביע על העץ ולבקש תלייתו המיידית של המן. הוא רצה להשמיד ולהרוג את היהודים, ולבסוף ביום הזה התחולל הרג קשה דווקא בעם שלו. הכל חזר אליו כבומרנג. זה לא סתם צירוף של שרשרת נפילות. אז כשבן אדם עומד וזורק אבנים, וכולן חוזרות חזרה עליו, ובעוצמה רבה, צריך להבין שיש מישהו שעומד מנגד ומחזיר אותן כלפיו! בקיצור, שום דבר לא במקרה, שום דבר לא 'סתם כך'. תפתחו את העיניים חזק חזק ותנסו לראות ולהבין מיהו המושך בחוטים, שמסדר את הכל מראש בצורה הטובה ביותר, שהכל יפעל כמו שצריך, ממש כמו מכונה מתוכננת מראש.

אז נכון שכשאתה חי את המציאות בשטח, אתה לא מבחין בשום נס מיוחד. לא עמודי אש ועשן, ולא קריעת ים או עצירת השמש. הכל זורם טבעי ונורמלי לחלוטין. כולם מסביב מדברים על ההתפתחויות בצורה עניינית וריאלית. התקשורת מציעה פרשנות הגיונית ומפוכחת.

מה"ת או מדרבנן ונפק"מ להוציא את אנשים בברכהמ"ז דאי חייבות מה"ת יכולות להוציא אך אי אינו אלא מדרבנן אינן יכולות להוציא. והק' הרא"ש בברכות פרק מי שמתו סי' טו' שלמה לא נימא דאף אי חייבות רק מדרבנן גם יכולים להוציא, מ"ש ממי שאוכל כזית דחיובו בברכהמ"ז אינו אלא מדרבנן דמוציא מי שאכל כדי שביעה שחיובו מה"ת. ותי' ששאני אשה שאינה בכלל ערבות. ובי' בזה הדגול מרבבה שאשה אינה בכלל ערבות כלל אמנם הגרעק"א בשו"ת סי' ה' פי' שלעולם אשה בכלל ערבות ושאני הכא דאינם חייבות במצוה זו לכן אינם בערבות.

והנה יל"ע מ"ט בן כרך אינו מוציא בן עיר הא גם הוא מחויב במצות פורים. וצ"ל שחינן המכא שפורים יד' וטו' אין הפי' שזה אותו מצוה דפורים רק דכל אחד חייב ביום אחר, אלא שזה ב' תקנות שונות. וכן משמע מדברי הרמב"ן המובא בר"ן ריש מס' מגילה עיי"ש (דברי הר"ן מובאים לעיל עמוד 7). ולפ"ז א"ש שיטת רש"י הנ"ל שס"ל שבן כרך דוקא אינו יכול להוציא בן עיר אבל בן עיר יכול להוציא בן כפר לפי שהזמן של בן כפר הוי ביד' ואז יש לו דין סעודה ואומר על הניסים אלא שרק מקדים את הקריאה מיהו זה נחשב אותו זמן פורים של יד.

הגאון ר' שריאל רוזנברג שליט"א

ביאורים במגילה

באסתר פ"ט פסוק כד' כתוב כי המן בן המדתה האגגי צורר כל היהודים וגו' ויל"ע מ"ט כתוב רק כאן צורר "כל" היהודים ואילו עד כאן כתוב צורר היהודים כמו לע' בפרק ג' פסוק י' ויש לתרץ שמובא במדרש ילקוט שמעוני על הפסוק ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, שכלל ישראל טענו על מרדכי שאתה מתגרה בהמן ועי"ז המן רוצה להרגנו. ולכן עכשיו ששלח מרדכי לכל המדינות שנהפוך הוא, כתב על המן שהוא צורר "כל" היהודים ולא שכל שנאתו נובע ממני.

באסתר פרק ג' פסוק ט' כתוב שהמן הציע לאחשוורוש אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככרי כסף אשקול וכו' ובהמשך כתוב ויאמר המלך אחשוורוש להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. ונראה לפרש שהמן בקש מהמלך שישלח אנשים שלו להרוג את היהודים וע"ז הוא משלם עשרת אלפים ככר. והמלך אמר לו איני מרשה לך להרוג אותם לבד, וממילא הכסף נתון לך.

במגילה יד ע"א איתא שאף אחשוורוש בקש להשמיד את ישראל. ומביאים ע"ז משל למי שהיה לו תל ומי שהיה לו חריץ עיי"ש. ויל"ע מנ"ל שאחשוורוש רצה אף להרוג, ובפרט דכתיב אח"כ ששאל מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לעשות כן. וי"ל שכתוב בנתינת הטבעת ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בן המדתה האגגי צורר היהודים. וקשה מ"ט לא נכתב כאן ויתנה להמן לחדיה, למה כתוב צורר היהודים, אלא להשמיענו שאפילו שהמן היה צורר היהודים הסיר טבעתו ונתנו לו שהיה צורר כמוהו.

סעודת פורים בעש"ק בעיירות המסופקות

יל"ד בערי הספיקות אם מותרים לאכול בט"ו כשזה חל בעש"ק דקי"ל דסעודה שאין רגיל לאכול בימי חול אסור לאכול בעש"ק. ונר' שבערים כמו טבריה וצפת שיש בהם ספק אמיתי מותרים לאכול משא"כ בעיירות שאין בהם ספק אמיתי כמו בני ברק צ"ע.

מחיית עמלק

ברמב"ם בספר המצוות סוף מנין העשין מביא שיש מצוות הכרחיות אשר נוהגות בכל מקום בכל ענין ובכל זמן וביחיד. ויל"ע מ"ט השמיט שם מ"ע דזכור את אשר עשה לך עמלק וכו' דלכא' כל יחיד ויחיד מקיימה בכל זמן כשקוראים בתורה פרשת

זכור. ואמנם בשו"ת שתי הלחם למהר"ם חאגיז גורם ברמב"ם במנין הס' את זכור אבל בפשטות לא גרסינן זאת ברמב"ם כאן. וי"ל דס"ל להרמב"ם דמ"ע דזכור דאורייתא הוי רק כשקוראים זאת קודם שהולכים להרוג עמלק ולא בהזכרת ענין של עמלק גרידא. ולפ"ז אתי שפיר שבזה"ז זה לא שייך. ויש ליתן סמך לזה דבמנין המצוה מצוה קפט' מ"ע לזכור מעשה דעמלק מביא ראייה משמואל דבהתחילו לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחילה מעשהו הרע דעמלק ואח"כ צוה להרגו.

אבל, אדוני, תפתח את העיניים. תראה את הרצף, את ההשתלשלות. תבחין איך הדברים שלובים זה בזה. אל תקבל שום דבר כמובן מאליו. תתבונן ותראה את יד ה' המסובבת את כל העניינים.

ולא רק בימי מרדכי ואסתר, אלא מכאן והלאה - בכל הדורות. אומנם בחשכת הגלות לא תוכל לראות את ה' בגלוי, עין בעין. ישנה הסתרת פנים. אבל תנסה להבחין ולראות כיצד הוא "משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים". תנסה להבחין בו. תנסה לראות איך הוא זה שמסובב לך את כל המאורעות.

פרשנים יפרשנו, פוליטיקאים יקיימו דיונים, חברי כנסת ינקטו צעדים, ראשי ממשלות יחתמו הסכמים... וכולם כולם בובות ביד הקב"ה. סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, אשר מסבב הכל למען בניו אהוביו (ימי הפורים בהלכה ובאגדה).

ליקוטים וסיפורים נפלאים

על פרשת השבוע

בעריכת הגר"ב רובין שליט"א

"קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה" (ל, לד).

כשהתאסף פעם מנין בחדרו של 'בעל ההפלאה', הבחין הגאון בין הנאספים באחד פוקר קל דעת, אשר דעת חכמים לא היתה נוחה ממנו. רמז הגאון למקורביו כי יביאו אדם נוסף, כדי שיהיו עשרה ישראלים כשרים. כשהבחין בנעשה, פנה אותו אדם בתמיהה, והלא גם החלבנה נמנתה בין סממני הקטורת. אמנם כן, השיב הגאון, ומשום כך היו שם עוד עשרה סממנים (דברי זקנים).

"ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" (לג, יא).

שהיו עסקיו לעמוד על תורה שבעל פה שהיה כמעין הנובע באהל משה ולא רצה להפנות משקידת לימודו לשום דבר (העמק דבר).

הרבה תירוצים שלא נעסוק בתורה היצר הרע מזמן לנו, זה השיקול, זו הבחינה וזה החישוב: מה עומד מול מה, מה טפל ומה עיקר, ורק כאשר האדם ירגיש שהתורה היא שלו וכאשר הוא בטל ממנה הוא חש את ההפסד, אז ירגיש את ערכה האמיתי.

משל למה הדבר דומה, לאדם שרצה לערוך סעודה מפוארת לרגל נישואי בנו, ולעת ערב הלך לקנות מוצרי מזון בסכום גדול מאוד, כאשר הגיע לאחד המרכולים הגדולים התברר שהוא הגיע עשר דקות לאחר זמן סגירת החנות. האיש ניגש לשומר השער וביקשו שיואיל לפתוח את שערי החנות כיון שברצונו לקנות בסכומים גדולים מאוד ובוודאי בעה"ב ישמח. למרות הסבריו של בעל השמחה לא נעתר השומר לבקשתו. גם תחנוניו של האיש כי אין לו זמן אחר לקניות ומועד המסיבה קרוב, לא שינו את דעתו. בצר לו נאלץ האיש לעזוב את החנות ולחפש מקום אחר. בהגיעו לחנות השניה הביט בשלט המורה על שעות פתיחת החנות וסגירתה וראה שהדלת סגורה גם כאן. האיש לא ידע את נפשו מרוב צער. הוא הביט פנימה אל תוך החנות וראה כי בעה"ב עסוק בסגירת הקופה, נקש בדלת וביקש שיפתח לו. כששמע בעה"ב את הרכישות שמוכן האיש לערוך, מיד פתח את הדלת ושירת אותו בשמחה רבה ואף הגיש לו כיבוד קל במהלך הקניה.

האיש שמח עד מאוד על השירות הנפלא, שילם ביד נדיבה ובמזומן. לקראת צאתו שאל את בעה"ב: "אמור לי, מדוע בחנות השניה סירב השומר לאפשר לי לרכוש את המוצרים? הרי אף שם הייתי משלם טבין ותקילין". ענה לו בעה"ב: "בחנות ממול ניצב שומר שיש לו שעות עבודה קבועות ואין לו שום קשר לחנות, אין זה מעניינו מה היקף הקניות במרכול, אך כאן אני הוא בעל החנות, כל ההכנסות

ביאור הפסוק 'אם קטן אתה בעיניך'

בשמואל א' פרק טו לאחר ששאל חמל על הצאן של עמלק ולא הרגם אמר לו שמואל אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, וימשחך ד' למלך על ישראל. ויל"ע וכי לו יצויר שלא היה קטן בעיניו היה מותר לו ח"ו לעבור על דבר ד'. ואפשר לבאר דבסנהדרין דף כ' ע"ב מובא שלש מצות נצתו ישראל בכניסתן לארץ, לעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה. וזה הולך לפי הסדר הזה. ע"כ אמר שמואל לשאל שאם אתה עניו וחושב שאינך ראוי למלך א"כ לא קיום התנאי של להעמיד מלך וא"כ א"צ עדיין להכרית זרעו של עמלק, אינו כן שהרי ד' משחך למלך וא"כ אתה מלך כדין.

המעיר לארץ

הערות והארות מרבנן ותלמידיהן

הקשר בין סיום מסכת ברכות לסיום מגילת אסתר

בספר פניני רבנו יחזקאל בשם מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בביאור המאמר (סוף מסכת ברכות) תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם וז"ל שם: אין הכוונה שתלמידי חכמים הולכים מבית לבית להרבות שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו, אלא שענין שלום הוא היפך קפידה וכעס. וענינים אלו שייכים כאשר האדם אינו שבע רצון וממורמר ואין לו סיפוק, ואז הוא מקפיד וכועס על כל דבר פעוט שנעשה שלא לרצונו ומטיל אימה על כל סביביו. אבל הגדרת תלמיד חכם האמתי היא שהוא מלא אושר וסיפוק ושביעות רצון ונחת רוח ועונג בל ישוער מהדף גמרא שלמד יותר מאשר הגביר האדיר במיליארד שהרויח, וממילא אינו מקפיד על מאומה כי הוא מלא עונג וסיפוק מתלמודו ולא אכפת לו משאר העניינים שאינם חשובים כלל ובה מרבה שלום בעולם, עכ"ל ודפח"ח.

והוסיף בזה הגה"צ המשגיח דלייקווד ר' מתתיהו סולומון שליט"א כי דבריו הם מפורשים בדברי הרמב"ם (הל' דעות פ"ז הל"ז) וז"ל: הנוקם מחברו עובר בלא תעשה שנאמר לא תקום, ואע"פ שאינו לוקה עליו דעה רעה היא עד מאוד. אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינם כדאי לנקום עליהם, עכ"ל.

בזה חידש לנו הרמב"ם כי לא זו היא קל רק למלאכי השרת והתלוי בכל כך עבודת הלב ואמונה פשוטה יש דרך ישרה וקלה להשמר ממנו, והוא להיות מן המבינים אשר כל דברי העולם בעיניהם הבל והבאי ואינם כדאי לנקום עליהם. ולא פירש לנו הרמב"ם מי הם המבינים האלו כי פשוט הוא שרק מי אשר ליבו מלא מעונג התורה ושמחתה הוא הוא שלא אכפת ליה שאר עניני העולם וכן"ל והוא המבין כי הכל הבל והוא יכול להיות מעביר על כל דברי העולם.

ולפי זה נתבאר למה נקראה המגילה דברי שלום ואמת, כי הא בלא הא לא סגי אשר הדרך להגיע לדברי שלום ולהיות שלם במצות בין אדם לחברו עד קצה האחרון היא רק ע"י ה "אמת" שהיא קבלת התורה באהבה רבה כדברי הגר"א הנ"ל. ועוד יבואר לפנינו בע"ה דעיקר חידוש הקבלה היא שהסכימו למסור עצמם לעמלה של תורה שבעל פה, וודאי על ידי זה נתרבו תלמידי חכמים המרבים שלום בעולם, כי למדים מדברי האגרת הזאת לראות בתוך ההסתר את אור פניו יתברך אשר באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו תורת חיים ואהבת חסד. ועל כן אין תואר יותר מתאים לתאר בו מגילה זו - דברי שלום ואמת. (עד כאן חלק קטן מתוך שיחה ארוכה מס' מתנת חיים)

ואפשר להוסיף בזה מה שראיתי (בירושלמי הוצאת אור יעקב בהערה האחרונה שם) שהעירו דבסוף מס' ברכות בבבלי וכן בסידורים במאמר של ר' אלעזר א"ר חנינא יש הוספה 'אל תקרי בניך אלא בוניך' ולכאורה זה מיותר שהרי ניתן להוכיח מהעצם פסוק 'וכל בניך לימודי - ה' = ת"ח, ורב שלום בניך' ומה ניתוסף לנו מהאל תקרי, ומבאר שהרי הטעם שהת"ח מרבה שלום בעולם כיון שיודע תפקידו הנעלה שהוא .

והנה רוב קטטות שבעולם מתחילים בדברים קטנים, ומתוך שבני אדם מקפידים עליהם נכנס בהם יצר המחלוקת עד שבוער כאש להבה, אך נצייר לעצמנו אדם העוסק בבניין ארמונו של המלך אם יפגע אדם בכבודו לא יחוש לו כלל שהרי הוא מתהלך בגבוהות הרי הוא מתעסק בכבודו של המלך הרם, זהו מה שבאו חכמינו לומר שאף דרכם של ת"ח כן הוא שאין הם נפגעים מבני אדם הפוגעים בכבודם וכדומה לפי שהם הרי עוסקים בבניית ארמון המלוכה מלכותו יתברך ויתעלה שמו לעד ובונה עולמות כמבואר בחז"ל ומה יש לו לשים לב לדברים הקטנים הרי הוא מלא שמחה וסיפוק ששום דבר אינו יכול להעציבו .

בברכת א פרייליכען פורים
אליעזר ש.

מדוע למשכן נצרכה 'חכמת לב'?

הרה"ג רבי יחזקאל שניידר שליט"א

הערה פר' כי תשא צ"ע מדוע הוכנס פר' העגל בתוך פר' כי תשא לאחר פר' תרומה תצוה, והלא פר' העגל היה קודם ציווי בניית המשכן כדאיתא ברש"י בכמה דוכתי בפרשה, ומקורו במדרש. ודוחק הכא לעשות מוקדם ומאוחר בתורה באמצע הפרשיות. וצ"ע.

שם (ל"א, ו') **ויבלב** כל חכם לב נתתי חכמה". וידוע הקושיה שהקשה בעל האבי עזרי זיע"א הרי לבניית משכן לכאור' ל"צ כלל בינת הלב אלא חכמה ודעת שכלית, ומדוע מנתה התורה בין המעלות המרכזיות של בצלאל שהיה חכם לב. **והנראה בס"ד** ליישב ע"פ דברי הגמ' בברכות ו: "כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים". והדברים תמוהים לכאור' מה ענין חורבות ירושלים לדוגמא של שמחת חתן וכלה. ושמעתי ליישב (כמדומה אמר זאת הרב פנחסי שליט"א ר"י ברכת אפרים). משל לקבל מוצלח עם רב שנות נסיון שהיה בונה בנינים שלימים בזמן קצר, ופעם כשבקשו ממנו לבנות כמה שורות של הכותל המערבי אמר שיקח לו הדבר זמן רב, ולפליאת כולם ביאר הנה כשהוא בונה בנין מהיסוד ועד הטפחות הרי הוא מחליט היכן להניח חלונות וכד' הכל ע"פ ראות שכלו. משא"כ בבניית הכותל המערבי הרי הוא צריך להתבונן היטב הכיצד נראה הכותל עם כל הרגש של אלפי שנים קודם הוספת אבן זו במקום המסוים ולאחר התוספת. וזהו בניית בית יהודי שיש תמיד להרגיש ולבדוק הכיצד הבית היה במסורת. ולפי הנ"ל א"ש שבשביל לבנות בית משכן ד' לא מספיק שכל וכישרון אלא צריך הרבה חכמת לב!!

(ל"ב, ו') **"את הנזמים אשר באזניהם"**. עיין בפרקי דר"א שבזמן יציא"מ עד התם היו נמי האנשים הולכים בנזמים. וצ"ע.

שם (ל"ג, י"א) **"ודבר ד'** ... פנים אל פנים". עיין באוה"ח הקד' וז"ל "ואומרו כאשר ידבר איש אל רעהו שלא יאהבהו אם לא יכין לבו להיות גם הוא רעהו, כמו כן דיבר ה' פנים אל פנים, ומעתה יבחין אדם מה הוא עם קונו, אם לבבו יתאוה ויחשוק בה' ובעבודתו הנה זה סימן כי ה' אהבו". וחשבתי נמי לצרף בזה דברי התנא ר' מאיר בפ"ו דאבות ר' מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה... נקרא רע אהוב" וכו', והיינו אם האדם רוצה לדעת גם כלפי חוץ האם אכן התורה שלו היא תורה לשמה או שהיא רק תורה שלא לשמה או אפי' ח"ו תורה ע"מ לקנות. יבדוק א"ע האם אכן הוא נקרא רע ואהוב וכו'.

שם (ל"ג, כ"ג) **"וראית את אחורי ופני לא יראו"**. פסוק זה לכאור' הוא שייך בקשר של ממש לענינו של חטא העגל שכתוב בסמוך. והביאור החטא של הערב רב לאו דוקא בעגל אלא בכל החטאים שהיו במדבר, היה בהם מחנה משותף מסוים שהיה בכולם כביכול של הסתר פנים של הקב"ה, אם בחוסר מים, או בפחד מביאת הארץ וכד' ומכח זה עשו מעשים שלא יעשו נגד הקב"ה, וע"ז אמר הקב"ה למשה מיד לאחר חטא העגל, "דע לך וכן שידעו כל כלל ישראל שבזה העולם אי אפשר במציאות לראות את פני, גם אם רואים גילוי זה רק אחורי, ולכן אף כשיש הסתר פנים אל יפול רוחכם, ואל תכנעו לייצר שמנסה להפיל אותכם ברשתו רשת הספיקות ואי הבהירות בבורא יתברך"!!!

רוחניות שמן המשחה

הגאון רבי אברהם שמואל פפנהיים שליט"א

אחז"ל, שמן המשחה שעשה משה מעשה נסים נעשו בו מתחילה ועד סוף, מתחילה לא היה אלא י"ב לוג שנאמר שמן משחת קודש יהיה ז"ה לי, כמה האור שורף כמה העצים בולעים כמה יורה בולעת, ממנו נמשח אהרן ובניו כל שבעת ימי המילואים, ממנו נמשחו מזבח הזהב וכל כליו, ממנו נמשח מזבח הנחושת וכל כליו ושלחן וכל כליו ומנורה וכל כליה וכיור וכנו, ממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכו'. וכולו קיים לעתיד לבוא. הדא דכתיב שמן משחת קודש יהיה זה לי.

ממה שכולו קיים ולא נחסר כלל, מבואר דשמן המשחה עניינו רוחני לגמרי [כעין הא דמקום ארון אינו מן המדה, ופי' אא"ז מהר"ל וז"ל כי הארון נבדל מכל הבית במדריגתו ובקדושתו וכל דבר שהוא נבדל מן הגשמי אין ראוי שיהיה לו רוחק כלל כו' וזהו הטעם עצמו אשר אמר ג"כ כי כרובים בנס היו עומדים כי גם הכרובים ראוי שיהיה להם המדריגה הנבדלת לגמרי עכ"ל]. ובתוספות השלם על התורה פ' תרומה וז"ל, "המשחה - החמשה, ה' חומשי תורה, שמן המשחה רמז לתורה". א"כ נס שמן המשחה מלמד שאור תורה הוא בלי גבול. וכתר של העוסק בתורה עוד עדיף הימנו, וז"ל המהר"ל [באבות פ"ו על המשנה וכתר גדול מכתרם], יש למלך מעלה אלקית, לכך המלכים נמשחים בשמן המשחה, שאם לא הי' במלכות צד קדושה אלקית - לא הי' ראוי שיהיו נמשחים בשמן של קדושה. אבל כתר גדול מכתרם, כי המעלה האלקית שיש לעוסק בתורה היא יותר מכתר מלכים, כי כתר מלכים מצטרף אל האדם הגשמי, ואף כי יש במלכות קדושה אלקית, הקדושה הזאת יש לה צירוף אל הגוף, אבל כתר תורה דהיינו המעלה הנבדלת מן הגשמי שיש לבעל תורה היא נבדלת לגמרי מן הגשמי. לכן בזר המזבח שמרמז על כתר כהונה - כתיב ועשית

שייכות לי. כאשר ראיתי את רשימת המוצרים שהנך מעוניין לרכוש, הבנתי מיד שכדאי לי להשקיע זמן נוסף, כי כל רגע נוסף שאתה בחנותי הכנסותי גדלות".

כך צריכה להיות הרגשתו של האדם לגבי לימוד התורה, שכל רגע ורגע של לימוד הוא שלו, זהו רכוש, בכך הוא מגדיל את זכויותיו וכדאי לו להשקיע "שעות נוספות" בלימוד. אך אם האדם ירגיש כ"שומר בשער" שכל רגע נוסף שהוא נשאר בבית המדרש הוא חש צער וסבל, משמע שהוא בבחינת שומר שמחכה לסיים את שעות עבודתו אז התורה אינה קניינו. ויבחן כל אדם את עצמו האם התורה היא קניינו, ואיך יבחן זאת, כמו שומר אם הוא מגיע לשיעורים ולתפילות בזמנים הקבועים והוא אינו בבחינת מוסיף והולך, ואם לקראת סוף התפילה או סיום הלימוד הוא מתחיל להרגיש שקשה לו, שהזמן לא עובר והוא בקושי מצליח להישאר עד הסוף, וכמובן אין מה לדבר על זמן נוסף שהוא מוכן להישאר משמע שהוא בבחינת שומר בשער. אך אם הוא משקיע בלימודיו ובתפילתו מעבר לזמן והוא אינו חש מעמסה מבחינת הזמן משמע שהתורה היא קניינו (אור דניאל).

"מזה ומזה הם כתובים" (לב, טו).

חסיד אחד בא לרבי שלו בשאלה: האם מותר לו לרמות בדבר קטן, כי זה יציל אותו ממצבו הקשה. ענה לו הרבי: משום כך היו הלוחות כתובים משני הצדדים, לרמוז לך, שאיך שלא תהפכם, יהיה כתוב "לא תגנוב".

"וראית את אחורי ופני לא יראו" (לג, כג).

בצעירותו שהה מרן ה'חתם סופר' בעיר מינץ ואת סעודותיו היה סועד על שולחנו של נגיד מיהודי העיר. באותה תקופה פשטו על העיר רבים מחיילי צבא צרפת והתפזרו בה. כדי להתקיים, אילצו החיילים את נגידי העיר לארחם בבתיהם ולזון אותם. אחד החיילים התקרב אל הנער היהודי המחונן וביקשו ללמדו עניינים שונים ותמורת זה יעשה עבורו מלאכות ושירותים שונים. לא ארך הזמן, וחיילי צרפת נטשו את העיר, ובהם גם אותו חייל שגילה יחסי קירבה לחתם סופר הנער. כעבור שלושים שנה מאז שהותו במינץ פרצה מלחמה קשה בממלכת האוסטרו הונגרית.

באותם ימים הגיעה אל בית דינו של החתם סופר פרשה שהיתה קשורה ברכישת נשק בלתי חוקי על ידי יהודים מקומיים, וכאשר נתגלעו ביניהם חילוקי דעות ולא יכלו להגיע לעמק השווה ביקשו את חוות דעתו ופסיקתו של מורם ורבם. אחד מבעלי הדין מסר את פסק הדין שבידו לערכאות של בית המשפט הממלכתי הצבאי, לאות ולראיה כי בעלי הדין השונים פגעו בבטחונה וסיכנו את שלומה של הממלכה. עיין שופט הצבא הראשי בפסק הדין וגילה את שמו של החתם סופר מתנוסס עליו, התמלא השופט כעס רב על הרב היהודי על שידע מן הפרשה ולא סיפר על כך לשלטונות, והחליט להעמידו לדין כמרגל.

פחד נורא נפל על יהודי הקהילה על כי מורם ורבם הגדול נקלע לסכנת פיקוח נפש, הללו ידעו כי בשעת מלחמה יחמירו בדינו של 'מרגל' ולא יקפידו לחקור ולברר על אמיתות האשמה. נמנו וגמרו לאסוף סכום כסף, כדי לסתום פי המסטינים והמקטרגים, ואכן בתוך זמן קצר עלה בידם לגייס יותר מעשרת אלפים זהובים. ביום המשפט, הגיע החתם סופר לבית המשפט הצבאי, את 'הנאשם' הושיבו באמצע החדר וסביבו ישבו שופטי המלחמה, וביד כל אחד מהם חרב שלופה. נבהל ה'חתם סופר' מן המראה שנגלה לעיניו, והנה זה פלא, השופט הראשי החל להשמיע את דבריו בדברי הרגעה ועשה הכל כדי להפיס דעתו של החתם סופר. הוא הוסיף ואמר כי אל לו לירא מן החרבות השלופות, כי כן מנהגם של שופטי הצבא בכל משפט שבו דנים. אחר כך

ציווה להשיב החרבות לנדנן. המשפט עצמו נמשך זמן קצר בלבד. החתם סופר השמיע את גירסתו ודחה את כל טענת השופטים תוך כדי דיבור, קרא ראש השופטים לחתם סופר וציווה לצאת לחדר צדדי. כאשר היו שניהם לבדם, פנים אל פנים, פנה אליו השופט ואמר, אינך מכירני, אך אני זוכר אותך היטב. אני הייתי אותו חייל אשר לפני שלושים שנה התוודענו איש אל רעהו בבית הנגיד היהודי במינץ. הבטיח השופט כי לא יאונה לחתם סופר כל רע וכי ידאג שיצא זכאי במשפט. וכך הווה. נתבונן שבעת אשר ישב

החתם סופר במינץ בבית הנגיד והתקרב אליו איש מלחמה ההוא, והוא היה לו לתועלת ולסעד, עוד לא ידע מה יהיה בסופו אחרי שלושים שנה ובאיזה אופן ישלם לו טובה נגד טובה, אמנם מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ ית"ש ויתעלה לנצח. בזה פירש ה'חתם סופר' 'וראיתי את אחורי ופני לא יראו' כי פעמים הרבה אנו רואים דברים וסיבות שונות הנעשים בארץ באין מבין על מה ולמה הקב"ה עשה כן ולאִיזה צורך ותכלית, אבל בעבור ימים רבים אנו רואים ומבינים למפרע שלא לחינם וללא הועיל עשה ד' ככה, כי היו הכנות והקדמות שיעשה על ידם דבר גדול תשועה ופורקן לישראל בכללית או בפרטית. והיינו 'וראיתי את אחורי' לאחר שנעשה תכלית הדבר, אז תבין ותראה למפרע לאיזה כונה היו הסיבות והענינים הקודמים, אבל 'פני', מה שלפני, מה שעתיד לבוא קודם עשיית הדבר והתכלית, 'לא יראו ולא יבינו' (חוט המשולש).

"אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור" (לד, יז-יח).
בין תלמידי מרן החתם סופר היה תלמיד אחד אשר היה בחור מופלג מאד, ואף היה משמש בביתו של החתם סופר, פעם בא לפני רבו והתוודה במר ליבו כי יש לו נטיה עד כדי המרת הדת רחמנא ליצלן. נבהל החתם סופר מאד ולא ידע את נפשו מרוב צער ועגמת נפש. אמר החתם סופר לתלמידו, ספר נא לי בפרוטרוט את כל מעשיך עד היום. החל התלמיד לשטוח בפני רבו את פרטי חייו ומעשיו, לטוב ולרע, בתוך כך נזכר התלמיד במעשה שאירע בפסח שעבר. אשה אחת ובידה עוגה הנקראת 'טארטע' באה לפני החתם סופר ושאלתה בפיה, האם יש בזה חשש חמץ. פסק החתם סופר שזהו חמץ ויש לבערו, חשש החתם סופר שמא האשה לא תציית לפסקו לאחר שתחוס על המאפה ולא תשרפהו, על כן ציוה לאותו בחור שיקח ממנה את המאפה ויבערו. חס התלמיד על האשה ועל המאפה שאפתה, ואז החל ללמוד כל ההלכות הקשורות לנושא עד שלבסוף העלה למסקנה שהמאפה מותר ואין צורך לבערו. שמע החתם סופר את סיפור הדברים והשיב, עתה ידעתי מאין לך הרהורים הרעים הללו. אין זאת אלא מפני שעברת על איסור חמץ בפסח. ואף רמז יש לכך בכתובים, שהרי ציוותה תורה 'אלוהי מסכה לא תעשה לך' וסמכה לו את הציווי 'את חג המצות תשמור', וכן נאמר בזוהר הקדוש 'כתיב אלוהי מסכה לא תעשה לך' וכתיב בתריה 'את חג המצות תשמור' מאי האי לגבי האי, אלא הכי אוקמוהו, מאן דאכיל חמץ בפסח כמאן דפלח לעכו"ם (ספרא רבה דישראל).

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה

ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י

מחמת שהמחלה היתה מדבקת, הונח מרדכי
בחדר בידוד למשך תקופה ארוכה, ולא יכלו
לבקרו כלל. קלמן ששמע מהדבר, נחרד מעצם
המציאות, שבחור מהישיבה שוכן לו תקופה

ארוכה בדד

בביה"ח, בלא אפשרות של

ביקור ולימוד...

טורח הנסיעות, לפני כתשעים שנה, לא היו כבימינו, המשמעות של גולה למקום תורה, היתה מהנסיונות הקשים של אותו דור, אך למרות כל זאת, כשכבר עברו כמה שנים אובערלענדער למד בישיבה בעיירה 'וערפעלט' שבהונגריה, אצל רב העיירה, הגאון רבי יוסף אשר פאלאק הי"ד, שאף היא הייתה מרוחקת מבית אביו, מהעיר פאס שבהונגריה,

"לו", וכן בשלחן כתיב "לו", אבל בארון כתיב "עליו", לרמז שכתר תורה נבדל לגמרי מן האדם הגשמי שהוא נושא כתר זה, עכ"ל. והן הן הדברים דשמן המשחה לא נחסר כלל.

וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בַּמִּזְבֵּחַ לָךְ - קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָּךְ לַה'
תחילה כתיב בלשון רבים "לכם" וסיים בלשון יחיד "לך", וצ"ב. עוד צ"ב מה הכוונה "לך" - לה'. [ומקודם גבי שמן המשחה דכתיב קדש תהיה לכם, שם היטב פירשו האוה"ח וההעמ"ד והמש"ח, אבל הכא לא שייך פירושם]. ואולי הכוונה כך, שהרי רז זה נמסר למשה רבינו שהקטרת עוצרת המגפה (שבת פט), וכ' הרמב"ן (ולעיל פסוק א') לבאר, שקטרת מצלת בשעת מדת הדין, שנ' ישימו קטורה באפך (פ' וזאת הברכה), ולכך כתיב בקטרת ונתת אותו לפני הפרכת אשר על ארון העדות לפני הכפורת אשר על העדות אשר אועד לך שמה, ולמה האריך הכתוב, להורות על ענינו עכ"ד. - וא"כ אפ"ל שכדי להורות על ענינו כתוב גם "לך" - לה', שהקטרת באה להביא למדת הרחמים, כמ"ש רש"י בפ' קרח שהיו ישראל מורגנים על הקטרת לומר סם המות הוא, שעל ידו מתו נדב ואביהוא ונשרפו ר"צ איש, אמר להם הקב"ה תראו שהקטרת עוצר המגפה, אלא החטא ממית, וא"כ הי' ענין מיוחד לגלות בקטורת את הדבר הזה, ופירש"י בפ' קרח שהקטרת חביבה מכל הקרבנות. א"כ הפסוק מפרט את סיבת האיסור לעשות קטורת כמתכונתה, דמלבד היותה קדש כבשמן המשחה, הכא יש בה טעם נוסף שהוא דבר מסויים בין כאו"א מישראל להשי"ת, "לך" - לה', ולכן סיים ודיבר עם היחיד, להזכירו ולעוררו על כך.

כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל

עי' רמב"ן שהכוונה "בעבורך". וי"ל עוד, דהנה הברית הכתובה כאן היא על תורה שבעל פה, כדאיתא בגיטין דף ס' ב' על פסוק זה, אמר רבי יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. והנה בחי' מרן רי"ז עה"ת פ' ואתחנן בירר שהברית הנזכרת כאן היא לא על מצות תלמוד תורה אלא על מצות שימור ומסירת התורה עיי"ש בארוכה כל דבריו הבהירים. ובפ' בשלח כ' הגרי"ז, בהא דתנן משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, וכ' הרמב"ם בהקדמה לפיהמ"ש שיהושע נצטוה במיוחד על מסירת התורה עיי"ש, והגרי"ז פירש לפי"ז כמה פסוקים עיי"ש. ואפ"ל שזה עצמו המצוה דמסירת התורה שפירש הגרי"ז, ונתווסף ליהושע חיוב כמוסר התורה. והנה במצות מסירת התורה נצטוה תחילה משה רבנו. ונ"פ שזה מש"כ כרתי "אתך" ברית, על מסירת התורה שימסור משה, וזמ"ש "כרתי אתך ברית ואת ישראל", ברית למסור תורה שבע"פ כהגמ' בגיטין.

באר צבי

דברי תורה וחיזוק בעניני דיומא

מאת הגר"צ קריזר שליט"א

מעלת האחדות - הקשר בין פורים לכי תשא'

ברוב השנים יוצא שפורים חל בשבוע של פרשת כי תשא, ונראה שיש ללמוד גם מהפרשה את אותו לקח גדול שאנו למדים מן המגילה ומכל הענין של פורים, כמו גם מהמצוות שתיקנו לנו חז"ל בפורים.

הנה כתבו כבר הכלי יקר ובס' מנות הלוי והשל"ה ועוד, דמה שהיה להמן יכולת לגזור רע על ישראל זה היה בעבור שהיו "עם מפוזר ומפורד", וכפי שאמר לאחשורוש, ואכן היתה כאן תביעה על ישראל שלא היו מאוחדים ביניהם, והתיקון לזה היה באמת כמו שאמרה אסתר "לך כנוס את כל היהודים".

וכמו שמבאר רבי יצחק מקוריץ, מדוע המן נקרא "צורר היהודים", כי כאשר היהודים בצרות, הם מתאחדים, האויב המשותף שלהם גורם להם להתאחד ביניהם, הוא "צורר" וקושר אותם. וזה מש"כ במגילה (יד). גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים וכו'.

ולפי"ז שמעתי מקשים מדוע ב"הרחמן" לברית מילה אנו מזכירים שישלח לנו משיחו "לעם מפוזר ומפורד בין העמים", וכי איך מתאים להזכיר ביטוי כזה שאינו אלא קטיגור? [ובפשטות הפיוט כאן השתמש במילים אלו רק בהשאלה, והכוונה שאנו נפוצים בד' כנפות תבל. מ"מ איך משתמשים בביטוי שמתפרש כקטרוג]. אולם מבארים, שבאים כאן ללמד זכות על ישראל, שלמרות הפירוד שנוצר מהפיזור בין האומות, מ"מ נשארונו 'עם אחד' שכולם עובדים את הקב"ה ומקיימים מצוותיו, שזה ניכר באופן מיוחד במילה שכולם מקיימים אותה בשמחה ואפילו הרחוקים מתורה ומצוות.

ועיין מלבי"ם ר"פ כי תשא שזהו גם כל הענין של מחצית השקל, שעיי"ז

הרגיש בעצמו שכבר הגיע השעה שיגלה עוד יותר למקום תורה, וירחיק עוד עד לפרנקפורט דמיין, לשיבתו של הגאון רבי שלמה ברויער זצ"ל, חתנו של הרש"ר היר"ש זצ"ל, ישיבת פרנקפורט דמיין.

לא קלה היתה הדרך, ועוד יותר קשה היה הריחוק והניכור, הרחק מהארץ ומהמולדת, במקום בו השפה והמנטליות שונה, אך כל זה היה כדאי ושווה, בכדי לקנות תורה בדרכי קנינה, כאשר המרחק והקשיים, מוסיפים לקנייה, ומעלים את ערכה.

את תוכניותיו להיות מורה הוראה בישראל, שמר היטב בליבו, אך המתבונן ברצינות לימודיו, יכל להבחין בקלות, שעומד בפני מי שמטרתו ברורה ודבק בה ללא הנחות, יום יום השכים קום עוד טרם עלות השחר לתפילתו ולימודיו באותה שעה מדויקת, אכל בשעות האוכל, ולמד בשעות הלימוד ומחוצה להם, עד שעה מאוחרת ביותר, אך הכל בתבנית הסדר ובמתכונתו, ידוע ידע שזה הוא המתכון הנכון להצלחה, ללכת לישון בזמן, ולקום בזמן, כך שהראש צלול ללימוד התורה הקדושה.

במהלך שנות לימודיו, בשעות הרבות שאותם השכיל לנצל, הספיק ללמוד מסכתות רבות על בורם, עם דברי הראשונים ועד לטור והשו"ע, כאשר בשעות המתות והמבוזבזות אצל האחרים, למד עוד רבות, כך שלאחר כמה שנים, כשנבחן על תלמודו אצל רבני המקום, הכתירוהו בכתר הוראה, ב'יורה יורה'.

באותם השנים, התקופה שלאחר המלחמה העולמית הנוראה [הראשונה], והקלקולים הרבים שקלקלה ההשכלה הארורה, מצב היהדות באירופא בכלל ובארצות גרמניה והסביבה בפרט, היה בשפל נוראי, אך הנחמה שהיתה, שהגל הגדול של הקלוקל היה מאחור, כעת כבר אפשר להתחיל ולתקן, לבנות ולשקם, באותה תקופה נזקקו קהילות רבות לרבנים בוגרי ישיבות קדושות, שניהגו את הקהילות על דרך התורה המסורה לנו מדור דור.

אך החורבן הגדול המשיך והתעצם, וזאת מחמת שרובם ככולם בהשפעת הזמן, חשבו והבינו, שמי שאין בידו 'השכלה אקדמאית', אינו מן הישוב, ובקושי שם אדם עליו, ולכך ברור שלא יקבלו לקהילותיהם, וימנו על עצמם, רב שלמד 'רק' בישיבה, ואין בידו תואר דוקטורט.

היות וקלמן חפץ להרביץ תורה, ולהורות הוראה בישראל, מחוסר ברירה, וע"פ עצת רבותיו, החל את לימודיו בקולג', הוא חיפש מגמה שבה צריכים ללמוד מינימום, בכדי לקבל את התואר הבזוי, וכך המשיך את חוק לימודיו בישיבה, כאשר בכל יום היה מבזבז כשעתיים שלוש, וכל זאת לשם שמים, בכדי שיוכל להגדיל תורה ולהאדירה.

באותה תקופה, חלה מרדכי באשערטקייט, אחד מבחורי הישיבה, שאף הוא גלה למקום תורה, מהעיר ציריך שבשוויצריה, ומחמת מחלתו אושפז בבית החולים המקומי. בביה"ח גילו, שדלקת הגרון הפשוטה שהיתה לו, עברה לאיברים הפנימיים, וחידק ה'סטרפוקוק' קבע את משכנו במקום, באופן המסכנו.

מחמת שהמחלה היתה מדבקת, הונח מרדכי בחדר בידוד למשך תקופה ארוכה, ולא יכלו לבקרו כלל. קלמן ששמע מהדבר, על אף שמרדכי עד ליום זה, לא היה בדוקא ידידו הקרוב, נחרד מעצם המציאות, שבחור מהישיבה שוכן לו תקופה ארוכה בדד בביה"ח, בלא אפשרות של ביקור ולימוד, ולמרות סדר יומו הצפוף והקפדני, מצא זמן של כמה שעות בכל יום, שבהם היה עומד מבחוץ על יד חלון חדרו, מבקרו ודואג לצרכיו, ובעיקר דואג לצרכיו הרוחניים, שנפשו כלתה אליהם, ולומד עמו את הגמ' תמידיו כסידור.

הנהלת בית החולים ראתה את הענין בעין רעה, אך לאחר התעקשותו והשתדלותו הרבה של קלמן, יחד עם ראיות שהדבר מביא תועלת לרפואתו של מרדכי, העלימו עין מהדבר, ולא מנעו את המשך החברותא.

מידי שבוע בשבוע, נהג מרדכי לכתוב מכתב קצר להוריו, בו דרש בשלומם וכתב להם על אשר התחדש לו בשבוע זה בישיבה. גם במהלך אשפוזו המשיך במנהגו זה, ובכל אחד ממכתביו חזר וסיפר על החסד העצום שקלמן עושה עמו. כשנתרפא מרדכי מחוליו, וחזר לישיבה לתלמודו, כשהגיעו ימי בין הזמנים, חשבו הוריו שמן הראוי שישבו לביתו לשויצריה, בכדי שיוכל לנוח מעט מכל מה שעבר עליו, והציעו בפניו שיזמין את קלמן שיבוא עמו, בכדי שיוכל להמשיך בלימוד משותף ופורה.

קלמן, שהיה בן עניים, לא יכל להרשות לעצמו את ההוצאה הגדולה שבנסיעה, לשוב לביתו בבין הזמנים, ולכך שמח על ההזדמנות, שיש לו מקום מסודר להתארח בימי בין הזמנים, בית כשר שאפשר לאכול בו בלא פקפוק וספיקות, הכל בתכלית הכשרות וההידור, יחד עם חברותא כלבבו, בחור מיוחד כמרדכי, שודאי שיוכל לנצל שם היטב את ימי בין הזמנים, להמשיך עליה בתורה ויראה. שידוך זה בינו לבין מרדכי האריך ימים, ובכל בין הזמנים מחדש, הוזמן על חשבון הוריו לשויצריה, שם המשיך בעלייתו המיוחדת, שהצטיינה בניצול הזמן לעמל התורה.

באחד מימי בין הזמנים, כשהיה בשויצריה, הציעו בפניו באחת מהקהילות המקומיות, משרת חזן ומלמד, שכידוע, באותם התקופות ובאותן המקומות,

מתאחדים כל ישראל, וע"כ זה נותן להם את הכח נגד גזירת המן, וזהו "שהקדים שקליהם לשקליו". וע"ע בבעל הטורים עה"פ "כל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה' (שמות ל', י"ד), שכתב וז"ל: "מבן עשרים שנה" - סופי תיבות "המן", שבא להכריע שקלים של המן ע"כ. והיינו כי כל הכח של המן ועמלק היה דוקא כשהיה חסר באחדות, וזה מה שדורשים גם בפסוק ב' כי תצא, "אשר עשה לך עמלק", כל מה שעשה היה "לך", היינו שכ"א היה בגדר יחיד, ולא כשהיינו באחדות.

וזהו גם הטעם שדוקא בפורים תיקנו את המצוות אלו שעיקרם ועניינם לחזק את האחדות שבין ישראל, כמו משלוח מנות ומתנות לאביונים. [הגרי"ח זוננפלד זצ"ל אמר שזה אף מרומז בפסוק 'ומשלוח מנות איש לרעהו', ש'איש' זה אותו גימטריה של 'לרעהו' - 311].

וכענין זה מבואר במגילה, שכתוב "נקהלו ועמד על נפשם" (ט' ט"ז), ובביאור הגר"א למגילת אסתר פירש וז"ל, ועמד פירוש באחדות גמור עכ"ל. ובפסוק כ"ג, פירש את הפסוק "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות". וז"ל: וקבל היהודים פי' שכולם קבלו כאחד עכ"ל. הרי לנו, שיש הדגשה מיוחדת בנס הפורים, בין מבחינת המלחמה והנצחון על המן, ובין מבחינת קבלת עיצומו של היום, על ענין האחדות של כנסת ישראל, שהישועה היתה באחדות גמורה, והקבלה היתה שכולם קבלו כאחד.

והנה איתא בב"ב (י'): "אמר משה לפני הקב"ה: רבש"ע, במה תרום קרן ישראל? אמר לו: בכי תשא". והדברים צריכים ביאור. ומבארים כך, במה תרום קרן ישראל - כיצד יוכלו ישראל להתעלות ולהתרום במעלות ה'? "אמר לו: בכי תשא" - על ידי שתהיה בהם המעלה המיוחדת שנרמזה בנתינת מחצית השקל, וכפירוש האלשיך הק' שמחצית השקל רומזת על שלום ואחדות, כשם שעל ידי כך ששתי מחציות השקל מצטרפות זו לזו הן נהיות לשקל שלם, כך כל יהודי הוא רק 'מחצית', ועל ידי ששני יהודים מצטרפים ומתאחדים זה עם זה הם נעשים ל'שלם'.

וענין זה אנו רואים גם בהמשך הפרשה, שכתוב את פרשת הקטורת. נטף ושחלת וחלבנה, והביא רש"י ומקורו ממס' כריתות (ו). שחלבנה הוא בושם שריחו רע, ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפילותינו את פושעי ישראל. כי מתוך הי"א סממנים שיש בקטורת החלבנה היא כנגד רשעי ישראל, ואם חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה. ולכאורה צ"ב, א' מדוע מחייבת התורה להכניס לתוך הקטורת גם חלבנה שהיא כנגד רשעי ישראל. ב', מה מגיע עונש חמור כ"כ אם חיסר את אחת מסממני הקטורת, ואפילו אם יחסיר את החלבנה חייב מיתה, ומדוע? ג', הגמ' בכריתות שם אומרת שמזה למדין שכל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית. וגם זה צ"ב מדוע?

אלא, כי כל הכח של הקטורת זה דוקא באחדות המוחלטת בין כל הסוגים של העם [הרחבנו בזה במק"א ואכ"מ]. האיחוד זה מה שמציל ממות, לכן בעת שחיסר אחד מסממניה חייב מיתה, מה העונש הזה, אלא שהקטורת מרמזת שאם לא איחדנו את כולם זה מוות!

ועד כדי כך מגיעים הדברים, דכתב בדרשות הר"ן (דרוש א') שאין זו תועלת רק לזה אשר ב'חלבנה' יכונה, שתפילתו תתקבל, אלא יתר מיכן, תועלת היא לציבור, וז"ל: וכבר רמזו לנו בחלבנה שהושמה עם סממני הקטורת, והיה מן הנראה שתפסיד אותם להפסד הריח הזה, ועכ"ז אמרה לנו הנבואה שאין להם שלימות זולתה, כי כן הענין בהצטרף עמנו בעבודתינו להשי"ת החוטאים והפושעים שלא יפסידו עבודתינו, אבל תהיה בזה יותר שלימה וכו', וזה הענין הנרמז בחלבנה הנכנסת בסממני הקטורת, כי אם היות ריח החלבנה מצד עצמה בלתי נאותה, אפשר שיהיה לה כח לעורר ולהוציא איכיות הסמים האחרים ולעורר בשמיותם וכו'. עכ"ל.

השליח ציבור הינו קבוע דבר יום ביומו, האבלים אומרים קדיש בלבד, אך ה'עמוד' קבוע בידי הש"ץ, היוורד לפני התיבה תמידים כסידורן ומוספים כהלכתו.

לאחר ביורור על הקהילה, שהוברר לו מעל כל ספק, שהיא קהילה כשרה בישראל, הממשיכה במסורת בית ישראל, ורבים מופלג בתורה ויראה, שלח מברק דחוף לרבו, ושאלו בדבר ההצעה, ותוך ימים ספורים חזר המברק עם ברכה מיוחדת להצלחה.

למרות מעלותיו המרובות של קלמן, לא הם קבעו את בחירתו, אלא התואר האקדמאי שהיה לו, גם אצלם השתרש העיוות הנוראי והטעות המצערות, שבלעדי תואר מפוקפק זה, לא ניתן למנות יהודי הגון למשרות אלו.

תוך זמן קצר ראו בני הקהילה, שבחירתם היתה טובה

ומצויינת, בכל תפילה ותפילה עמד קלמן מוכן כמה דקות לפני הזמן, וכחיל העומד על משמרתו, היה מתחיל את התפילה בדיוק בזמן, ומתפלל כבקי והגון שתפילתו סדורה בפיו, ויודע פירוש המילות, דבר מה מוציא מפיו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

גם במשרתו השניה, המלמד של הקהילה, הצליח מעל למשוער, בבקרים היה לומד לעצמו ומכין את שיעוריו הרבים, ואחר הצהריים, החל עם לימודי הילדים, שמחמת צוק העתים הוכרחו ללמוד בבתי ספר של גויים, ובצהריים היו זוכים לשמוע ממנו שיעורי תורה ואמונה, השקפה ומוסר, כל מה שהיה ניתן להכניס באותן שעות בודדות, ולעת ערב, היה מוסר שיעורים לבני הקהילה, שיעורים ברורים וערוכים, הכל על הצד היותר טוב ומשובח.

באותה תקופה זכה למצוא את זיווגו, להקים את ביתו עם בתו של אחד מחשובי הקהילה, אשר היה משתתף קבוע בשיעוריו, והכירו על בוריו כבע"ב אשר ביתו מושתת על תורה ועבודה, וביתו פתוח לרווחה, אפילו לכל זב וצרוע.

סיפוק רב היה לקלמן ממצבו החדש, שבה למד ולימד, הרביץ תורה בכל יום לעשרות רבות, לזקנים ונערים, בזכותו טעמו בני הדור הצעיר מטעמה של תורה, מצוף אמריה, אך בכל עת וזמן, היה ליבו מר עליו כלענה, שכל הדור הצעיר, שמשקיע בהם את כל נשמתו וכוחותיו, כולם יבלו ויכלו כרוח נושבת וכענן כלה וכחלום יעוף, הוא ידע נאמנה מנסיון אישי, מה הם הנסיונות העומדים בפני הצעירים כשיוצאים ל'עולם הגדול', כשימשיכו את חוק לימודיהם בקולג', כמה מהם חלילה ישאו בת אל נכר, וכמה מהם ישארו שומרי שבת.

פעמים רבות דיבר על כך עם רב הקהילה מנהמת נפשו, מליבו הקרוע והשותת דם, על אותם עשרות משפחות לתפארת, שחלילה ילדיהם יפלו בזרועות הטומאה כפרי בשל, מה שאירע בשנים הללו באמריקה הרחוקה היה ידוע לכולם, שממשפחות שלימות של שומרי שבת ומקפידות על קלה כבחמורה, נשארו מתי מעט נאמנים לה' ותורתו, וכי אפשר לשבת בשקט כשרואים כבלע את הקודש?

קלמן הגיע למסקנתו, יחד עם המרא דאתרא, על שבכל הזדמנות ועת מצא, יעורר את הציבור על החשיבות שבניהם ישלחו לשיבות, לכה"פ לשנה אחת, כך שיצאו מחושלים קמעה ל'עולם השפל', ויוכלו לעמוד יותר בנסיונותיהם, וימשיכו בהקמת בתים מפוארים, המשכיותו של כלל ישראל.

בתחילה, כשהחל לדבר על כך, נבהלו השומעים מהדבר, אך במשך הזמן, הוא טיפסף על כך עוד ועוד, הוא דיבר עם ההורים ושכנע את הצעירים, עד שכבר התחיל מצב ששייכת מציאות לשלוח את הבנים לשיבות לתקופת מה.

גם כשנולדו לקלמן ילדיו הגדולים, נאלץ לשולחם ללמוד בבית הספר הממשלתי של הגויים, ובצהריים, באו בניו יחד עם שאר ילדי הקהילה, ללמוד אצלו תורה ויראה, חכמה ומוסר, פרשת שבוע וסיפורי חז"ל.

כשגדלו הבנים וגמרו את לימודיהם בבית הספר הנוכרי, שלחם לשיבה קטנה 'לוצערען' שבאותם הימים שכנה בעיר לוצערען, אצל הגאון רבי משה

באיזה אופן יש לצרף את הרשעים?

אולם לכאורה כ"ז נראה סתירה למה שמוכח בכמה מקומות שאסור להתחבר ולהתאחד עם הרשעים. אולם מצאתי במפרשים שני דרכים כיצד לבאר הענין: א', דבאמת כל מה שאנו אומרים שחייבים לצרף גם את רשעי ישראל, ולהתאחד עמם, זהו דוקא לאחר שעשו תשובה, וכמו שהביא השפת"ח כאן מהרא"ם, וכ"כ ברבינו בחיי בפ' אמור, כי רק הרשע העושה תשובה מצטרף כחלבנה.

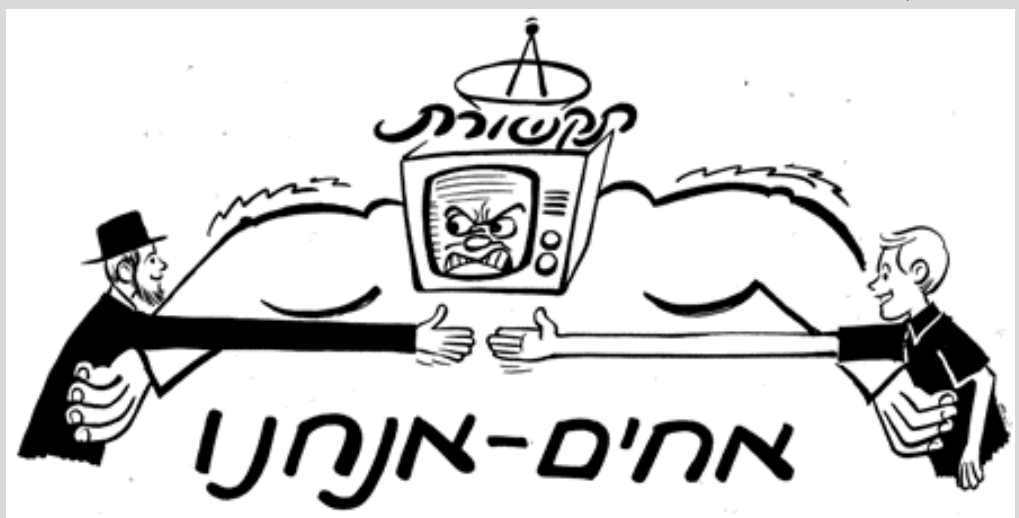
ובענין זה ראיתי מעשה, שבימי מלחמת העולם השניה, כאשר צבאו של רומל ימ"ש היה קרוב לא"י, התקיימה עצרת גדולה לתפילה וצום בחורבת ר"י החסיד בהשתתפות גדולי הדור, והנה הגיע גם רב פלוני ועמו אחד מראשי הציונים החילוני. מרן ר' אייזיק שר שהיה במקום לחש לאותו רב: מדוע הבאת אותו לכאן, מי צריך אותו כעת בעצרת? ענה אותו רב, לא נורא, חילוני זה הרי הוא ה"חלבנה" שבקטורת וכמו שאחז"ל כל תענית שאין בה מפושעי ישראל וכו', והרי התאספנו כאן לתענית. ענה ר' אייזיק שר, טעות בידך, וכי הוא ה'חלבנה'? החלבנה זה אנחנו כולנו, אבל הציוני החילוני הזה אינו 'חלבנה' אלא מאלו שנמנו בסוף הברייתא שם שהם יפין לקטורת אלא שאין מכניסין אותם לעזרה מפני הכבוד...

ב', דרך נוספת בביאור הענין הוא לפי המבואר במהרש"א בכריתות שם בח"א, שדקדק בלשון הגמ' "שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת" ולא קאמר שהרי חלבנה ריחה רע והיא אחד מסממני הקטורת וכו', ע"כ דמיירי הכא כאשר אלו שבדרגת חלבנה אינם חלק מן הציבור ממש, דיש עשרה מבלעדם, אלא שאותם רשעים אינם פורשים מן הציבור ונמנים עמם וכמו חלבנה שמנאה עם הסממנים, אלא אינם בצירוף ממש. וה"נ אין לצרפם למנין עשרה.

וכדבריו מבואר גם בדברי המבי"ט בספרו "בית אלוקים" (שער התפילה פי"ג), שכתב וז"ל: וראוי להשגיח על ענין צירוף זה, כי אינו אלא להיות מצטרפים רשעים בציבור עם צדיקים, ויש לפחות עשרה מהצדיקים, כענין סדום, וזה יובן מענין החלבנה שלא מנאה הכתוב עם סממני הקטורת אלא להיות הסממנים שריחם טוב עשרה וכו', וכמו"כ תענית רשע עם תענית הצדיקים.

וע"ע בפתח עינים להחיד"א בכריתות שם שהביא דעה מנוגדת לזה מס' משנה לחם דס"ל שהחלבנה אכן נמנית ממנין העשרה, אך מסיק החיד"א דאין דבריו מוכרחים, וע"ע בס' חסד לאברהם (מעין ב' נהר מ"ו) שמבואר כהנ"ל שמלבד הרשעים צריך שיהיו עשרה צדיקים.

ולפי כל הנ"ל יש לעיין במה שפסק השו"ע (או"ח סי' נ"ה סי"א) דגם עברייני שעבר על גזירת הציבור או עבר עבירה, אם לא נידוהו, נמנה למנין עשרה. וכתב המ"ב (ס"ק מ"ז) דזה אפילו אם עבר עבירה שחייב עליה מיתה, והטעם משום דכתיב בעכן (והושע ז' י"א) חטא ישראל, אע"פ שחטא ישראל הוא ובקדושתיה קאי (סנהדרין מד.), ואילו להנ"ל הרי מבואר שרשע אינו מצטרף למנין עשרה. אם לא דנחלק שכל האמור מיירי במומר להכעיס, ואילו בשו"ע מיירי במומר לתיאבון ולכן מצטרף לעשרה, וכדברי הפרמ"ג שם (א"א ס"ק ד'). ויש לעיין.

אוצר היסודות והחקירות

מרבתינו מעתיקי השמועה

בכל חלקי התורה

זקן ממרא

שלא להמרות על פי בית דין הגדול שיעמדו לישראל. שנמנענו מלחלוק על בעלי הקבלה עליהם השלום ומלשנות את דבריהם ולצאת ממצותם בכל עניני התורה, ועל זה נאמר (דברים יז, יא) לא תסור מן הדבר אשר

סולוביציק זצ"ל, בה למדו במשך ארבע שנים, קיבלו את יסודות החינוך הבריסקאי, של מסירות נפש לתורה ויראה, ולאחריה גלו למקום תורה, ארץ סכנות ומלחמות, ארץ הקודש.

הנסיעה באוניות באותם זמנים לא היה קלה, ואף עלתה הון רב, ובמסירות נפש עמלו ולמדו בתורה הקדושה, כאשר אף הם כאביהם, היו מנותקים במשך שנים מהוריהם, ללא ששמעו את קולם, אלא רק התכתבו עמם מידי שבוע בשבוע, כאשר הדואר היה מגיע לאחר כחודש או חודשיים.

רגעי האימה בזמני המלחמות, היו קשים ביותר, כל בני חו"ל שנשארו במסירות נפש בארץ הקודש, חיזקו אחד את השני, בבחינת איש לרעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, הם זכו לקנות את ארץ ישראל ביסוריהם הרבים.

ליל הסדר בארץ רחוקה, הוא אחד מהקשיים הגדולים שעוברים אלו שגלו למקום תורה, אותו לילה קדוש וחשוב, המסמל יותר מכל את מנהגי בית אבא, את מסורת המשפחה, כמה קשה להתארח בו, כמה קשה להיות רחוק ובמקום זר, כמה שהמארחים השתדלו בעבורם, עדיין היה קשה מאוד.

לפום צערא אגרא, הצער הגדול הביא בכנפיו הצלחה כפולה ומכופלת, סייעתא דשמיא מיוחדת, למרות כל הנסיונות, להצליח ללמוד ולהנות מכל רגע של תורה.

השנים עברו, הגדיים נעשו תיישים, הבחורים הצעירים שהתבגרו, שבו לארץ מגורי אבותיהם, נישאו והקימו בתים נאמנים לה' ותורתו, כשבדעתם לשוב במהרה לארץ ישראל, לזכות בקיום מצוותיה התלויות בה, ולעסוק בה בתורה הקדושה בטהרתה.

שלושת בניו של ר' קלמן, כל אחד פנה לדרכו, שלמה יצחק, הבכור, גדול האחים, הלך בדרכו של אביו, שב לשויצריה, וזכה לחנך שם ילדי ישראל, להשקיע בהם את כל כחו ומרצו, בכדי שיגדלו לתורה ולמעשים טובים.

אהרן דוד, הבן הקטן, צעיר האחים, מיד לאחר נישואיו עם אחת מבנות ארץ ישראל, 'עשה עליה' וקבע את משכנו בירושלים עיר הקודש, בהיכל ישיבת מיר, כאשר זוכה שיתקיימו בו דברי דוד (תהלים כ"ז ד'), "שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו".

אברהם יעקב, הבן השני, הבינוני, חפץ גם הוא בחיי תורה בארץ ישראל, אך מחמת סיבות שונות ואף מחמת נישואיו לבת מקומו, הרגילה בכל אורחות חו"ל, ואינה רגילה בקשיי ארץ הקודש, שחשבה בעצמה, שוודאי שלא תוכל לקבוע את משכנה בארץ הקודש, לכך חשבו שישארו בני חו"ל ושם יקימו את ביתם על אדני התורה והיראה.

רוח טהרה נחה עליהם, ובמחשבה שניה הגיעו למסקנתם, ששנה אחת וודאי שיוכלו לחיות חיי תורה בארץ ישראל, ותוך זמן קצר, צירפו מחשבה למעשה, ועלו בגפם לארץ הקודש, כאשר הם משאירים מאחוריהם את כל רכושם שהספיקו לצבור, ובאו לארץ עם כמה מזוודות, ממש בחוסר כל.

כל ההתחלות קשות, ובמיוחד באופן של ניתוק מבית אבא ואמא, אך הזוג הצעיר, אזורו כגבר חלציהם, ועמדו בהצלחה בכל הנסיונות שבאו לפתחם, עד שבסיומה של השנה, החליטו להמשיך עוד כשנה במגוריהם בארץ הקודש.

שנה רדפה שנה, ועוד שנה ועוד שנה, שבמהלכה נולדו להם בארץ הקודש, בנים ובנות, דורות ישרים מבורכים, שגודלו וחונכו על אדני התורה והיראה, וההורים כנגדם, מעודדים ומדרבנים, עוזרים ומסייעים, כדי שיוכלו להמשיך לגדל את עץ החיים בארץ הקודש.

כל אותם השנים הרבות, שקד אברהם יעקב על התורה והיראה, בעמל מיוחד, בכל שעות היממה, ובכל ימות השבוע, בכל יום שישי היה משכים קום, עוזר בהכנות לכבוד שב"ק, וכבר בשעה שמונה בבוקר היה מתחיל ללמוד בחברותא עם אחד מחשובי מורי ההוראה בעירו, עד השעה אחת אחר הצהרים, חוק ולא יעבור, גם בימי שישי הקצרים, ועוד הרבה קביעויות כהנה וכהנה.

יכולתו הרבה לעמול בתורה, היה בזכות מסירותה העצומה של רעיתו המיוחדת, שאף שגדלה בבית אמיד עם משרתת וכובסת, בכל זאת לקחה על עצמה את כל עולו של הבית, וכשהיתה רואה את ניצול הזמן המיוחד של בעלה, היה זה כסמי מרפא על נפש עייפה, שהיו נותנים לה כוחות להמשיך בעמלה המיוחד, והכל למען המטרה הקדושה ביותר, לימוד התורה של בעלה.

לאחר עשרות שנות עמל בתורה עם לימוד ודקדוק ההלכה, חשבו הנהלת הכולל בו למד ר' אברהם יעקב, להביא את האברכים היקרים המסולאים מפז, להבחן אצל גדולי ומאורי ישראל, מבחן גדול ויסודי, על כל שו"ע אור"ח עם נו"כ ומשנ"ב, ושו"ע יור"ד עם נו"כ רובו ככולו, למען יעטרום בכתר הוראה.

גולת הכותרת של הביקור היה, להיכנס למרן גאון ישראל והדרו, זקן הרבנים, הגאון רבי עוזר ראבינאוויץ שליט"א, ולהבחן אצלו, ולהתהדר ממנו בנזר ההוראה.

מאמצים וקשרים רבים הפעילו רבני הכולל, בכדי שיואיל מרן שליט"א לקבלם ולבוחנם, ואף להוסיף את חתימתו החשובה על מכתבי כתר ההוראה, ושמחה וכבוד רב היה להם, כשדבר הביקור והבחינה אושרו.

עשרים האברכים עלו לגדולי ישראל, והראו בקיאות עצומה עם עיון עמוק בכל

יגידו לך ימין ושמאל, ואמרו זכרונם לברכה בספרי, לא תסור וגו', זו מצות לא תעשה [וכו'].

ונוהגת מצוה זו לענין זקן ממרא בזמן הבית, ולענין החיוב עלינו לשמוע לדברי חכמינו הקדמונים ואל גדולינו בחכמת התורה ושופטינו שבדורנו נוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ועובר על זה ופורץ גדר בדבר אחד מכל מה שלמדונו רבותינו בפירוש התורה כגון באחת משלש עשרה מדות או בדבר שהוא אסור מהלכה למשה מסיני ובענין שכתבנו בסמוך, עבר על לאו זה מלבד שביטל עשה שבו, אבל אין לוקין על לאו זה לפי שניתן לאזהרת מיתת בית דין בזקן ממרא וכמו שכתבנו (החינוך מצוה תצו) [וראה מה שהאריך בזה].

האם יסוד האיסור של זקן ממרא ו'לא תסור', הוא על הפרת הדברי תורה, שהקפידה התורה שיהיו נקבעים על פי חכמי ישראל, ואי קבלת דעתם חשובה הפרת התורה. או שהזהירה התורה על הפגיעה במעמד חז"ל ובית דין, והעברה על דבריהם.

קונטרס דברי סופרים (מהדורה חדשה, מילואים עמ' קיז).

זריזין מקדימין למצוות

והשתא דקיימא לן דלכולי עלמא אור אורתא הוא. מכדי, בין לרבי יהודה ובין לרבי מאיר חמץ אינו אסור אלא משש שעות ולמעלה, ונבדוק בשית. וכי תימא: זריזין מקדימין למצות - נבדוק מצפרא. דכתיב: וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא: כל היום כולו כשר למילה, אלא שזריזין מקדימים למצות. שנאמר (בראשית יט, כז) 'וישכם אברהם בבקר' (פסחים ד, א).

ושמרתם את המצות: ר' יאשיה אומר אל תקרא כן אלא ושמרתם את המצוות כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד (מכילתא דרבי ישמעאל בא, מסכתא דפסחא פ"ט).

והקטר חלביו וכו'. תניא, אמר רבי שמעון: בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה, ואין ממתינים להם עד שתחשך (פסחים סח, ב).

יש שני דינים בענין זה: א. זריזין מקדימין למצוות. ב. מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה [וכן חביבה מצוה בשעתה]. ויש לבאר, שבגוף מעשה המצוה אין צריך לדין זריזין, אלא יש את ההלכה שמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, אבל לענין מעשים שהם הכשר מצוה ונצרכים למצוה, בזה אומרים זריזין מקדימין למצוות.

מרומי שדה (פסחים ס"ז ולענין). ועם תוספת מאוהל המועד (ח"כ סי' פה אות ד). יש לחקור בדין זריזין מקדימין למצוות, האם זוהי מצוה מיוחדת לקיים המצוה בתחילת החיוב, או שזהו ענין של לכתחילה ודיעבד, שלכתחילה צריך לעשות המצוה בתחילת היום, ובדיעבד כל היום כשר. ונפקא מינה שאם זהו דין של לכתחילה ובדיעבד, אם מאחר זהו חסרון בעצם קיום המצוה.

משאלת משה (פסחים סי' י ד"ה ולפי"ז).

חוב - גבייתו

חוב יש בו חסרון בבירור הנכסים, אך כשעושה מעשה גביה ומברר את שיעבודו על דבר מסוים, שוב אין צריך מעשה קנין, אלא ממילא נקנה לו הדבר, מחמת שיעבודו הקודם.

לכני חושן (ח"כ סי' קעו נתיב"מ ס"ק יג) זקם לאחרונים.

הסוגיות, דבר דבור על אופנו, וידיעה ברורה בהכרעת ההלכה באופן הטוב והראוי למורי הוראה בישראל, ואכן עטרום גדולי ישראל בנזר עטרה, בכתר תורה והוראה.

התרגשות עצומה אחזה באברכים, לפני כניסתם לבית מדרן שליט"א, ועוד יותר אחזה בהם יראת הכבוד בכניסתם לחדרו ותחילת מבחנו, אך לאחר כמה רגעים, כשהרגישו כולם את האוירה הנעימה שהשרה מרן שליט"א, התאוששו האברכים מעט, והתחילו להשיב כהלכה על כל שאלותיו.

מרן שליט"א התפעל עד מאוד מהיקף הידיעות שהסתתרו בין התשובות, ולמרות שהמבחן השתרע על קרוב לאלף סימנים בב' חלקי שו"ע, יחד עם הנו"כ, ידעו האברכים לענות על רוב השאלות, באופן ברור, וממש ראויים להתעטר בכתר הוראה.

הוסיף מרן שליט"א ואמר, שהאמת היא, שלפי העמל והיגיעה הרבה, הניכרת בהיקף הידיעות, מן הראוי שאכתוב לכל אחד ואחד בפני עצמו, כתר הוראה בכתב ידי, אך מה אעשה שכוחותי היום כבר אינם כבצעירותי, ואין לי כח לכך, אך לחיבת הקודש אכתוב כן לאחד האברכים, ובמקום הגרלה, אשאל דבר חכמה, ומי שידע תשובתה תוך דקה, לו אכתוב בעצמי, ולכל האחרים, אוסיף על מכתבי הרבנים האחרים, משפט או שנים בשבחו ואחתום עליו.

שקט מתוח השתרר בחדר כששאל מרן שליט"א את שאלתו, היתכן, שאדם יתפלל לכה"פ תשע תפילות שמו"ע עם 'עלה ויבא', בלא שתהיה ביניהם תפילה אחת ללא 'יעו"י'.

בני החבורה הבינו מיד את משמעות השאלה, שהרי בכל יום שיש בו יעו"י, יש בו גם תפילת מוסף שאין בה יעו"י, א"כ לכאורה לא שייך שיהיו יותר מאשר שבע תפילות רצופות, שאם התחיל במנחה של אדר"ח, והתפלל בה לפני העמוד, ואף השלים שחרית שהיה אנוס בו (ושהרי אין תשלומים אלא לתפילה הסמוכה לה), ואח"כ מעריב, ושוב שחרית שהתפלל בה לפני העמוד, יחדיו הם שש, ואם נתארכו בתפילות, וכבר הגיע זמן מנחה, אזי רק ביחיד מתפללים מנחה לפני מוסף, ס"ה שבע.

כמדומני שאני יודע, אמר ר' אברהם יעקב, שמעתי פעם מהחברותא שלי שאלה זו, ותשובתה בצידה, שכל הדין שאין תשלומין אלא לתפילה הסמוכה, הוא רק באונס רגיל, אך מי שהיה בבית אסורים ולא יכל להתפלל, או חולה שלא יכל להתפלל, ביום שנשתחרר או נתרפא, יכול להשלים כל תפילותיו, וכתבו הפוסקים, שאם נשתחרר בר"ח, אזי בכל התפילות שישלים יזכיר יעו"י.

מרן שליט"א שמח מאוד עם התשובה, לזאת נתכוונתי אמר, וביקש מממשו שיביא עבורו בלאנק, בכדי שיכתוב עליו לר' אברהם יעקב כתר הוראה בכתב ידו וכפי שאמר.

כששמע ר' אברהם יעקב את הדברים, פנה למרן שליט"א ואמר, ודאי שאני אשמח לקבל את מכתבו של מעכת"ר, אבל במחילה, כמדומני שלא מגיע לי הדבר, שלא ידעתי לענות שאלה זו מעצמי, אלא רק מחמת שאחרים גילו את אוזני בעבר, ואם כן אין זו 'דבר חכמה'.

כששמע מרן שליט"א את דבריו, שמח שמחה גדולה, ופנה בחיבה גלויה לר' אברהם יעקב, ואמר, אף אם עד לפני רגע לא היה מגיע לך מכתב ממני, כעת לאחר שראיתי את מידת האמת שבך, שלמרות שלא אחד מהאברכים ערער על כך, על אף שכולם ידעו מדברך ששמעת זאת מאחרים, ובכל זאת רצית לוותר על כך, מפני שחששת שאולי אין זה גלאט, זה הראיה הגדולה ביותר שאתה 'גלאט' וראוי להיות מורה הוראה בישראל.

הוסיף מרן שליט"א ואמר, יש לי להציע בפני הת"ח שאלה נוספת, שאינה משו"ע, אלא מפרש"י עה"ת, יאמרו לי הת"ח בבקשה, מה יש לכם להוכיח מרש"י בפרשתינו, האם ר' אברהם יעקב צודק בטענתו או לאו.

השאלה היא: מהי התשובה לשאלת מרן מפרשתינו עפרש"י ?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" משבוע שעבר:

בתשובה לשאלה, מהיכן מפרשתינו ע"פ פרש"י, ניתן להביא מקור, להנהגתו של ר' יחיאל, שהורה לתלות כיתוב "בנין קדוש", על בנין שמיועד לבית כנסת, למרות שעדיין לא השתמשו בו כלל לשום דבר שבקדושה, ואין בזה משום שקר ח"ו. ניתן להביא מקור לכך מדברי רש"י בפרשתינו, שמחמת שלפני תחילת הבניה, הקדיש ר' יחיאל את הכסף למטרת בניית בית הכנסת, לכך כבר חל על הבנין שם של "מקום קדוש", עוד טרם שנעשה בו דבר קדושה כל שהוא, וזאת מדברי רש"י כ"ח ד', עה"פ, "ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי", וביאר רש"י, "בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם". מבואר בדברי רש"י, שכאשר תרומה נתרמת לשם ה', כאשר עושים ומיצרים בגדים מתרומה זו, כבר חל שם "בגדי קדש" על הבגדים, וכמו כן, כשאדם מקדיש כסף לבנין בית כנסת, כאשר בונים בכסף בית כנסת, כבר חל עליו שם "מקום קדוש" על אף שעדיין לא השתמשו בו לשום דבר קדוש.

האם אדם יכול לפרוע את החוב של הלוח, ללא הסכמת המלוה.

חידושי הגר"ש שקופ (ח"ד, קונטרס השיעבוד סי' ד אות א, ד"ה והנה תפוסת), חידושי הגר"ש רוזנבסקי (צ"מ טו, ד אות רכד) זקם הגר"י, זילוריס והערות (צ"מ עמ' ססח). האם שייך שאדם יגבה חוב מעצמו.

למה קלות החושן (סי' פג סק"א), ואור לליון (כתובות ח"צ עמ' ער ועמ' עדר).

יטיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה, ויטיב ר' ירמיה וקא מנמנמ, ויטיב רב הונא וקאמר: ש"מ מדרבנן, התופס לבעל חוב - קנה. א"ל רב יצחק בר יוסף: ואפי' במקום שחב לאחרים. א"ל: אין. אדהכי איתער בהו ר' ירמיה, אמר להו: דרדקי, הכי א"ר יוחנן: **התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים - לא קנה**; וא"ת, משנתינו, כל האומר תנו כאומר זכו דמי (גיטין יא, ב).

הלוח שחייב לשנים או יותר, ואין לו כדי לפרוע לכולם, וקדם אדם א' ותפס מהמטלטלים של לוח כדי לזכות לאחד מבעלי חובות, לא זכה, **שכל התופס לבע"ח במקום שיש עליו חוב לאחרים, לא קנה, ואפי' עשאו שליח וכתב לו הרשאה**. אבל אפוסטרופוס קנה, דיד בעלים הוא (שו"ע חו"מ קה, א).

מה שתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, אפילו במקום שעשאו שליח, האם הוא חסרון במינוי השליחות, או במעשה השליח.

הגר"ח"ל קטיינמן [הוצא צאהל יצחק (גיטין קס ד"ה התופס, עמ' תשנ"ו)].

אורות אילת השחר

עובדות והנהגות ותשובות

ממון בעל אילת השחר זצוק"ל

מאת הגר"מ חליוה שליט"א

אמירת תחנון כשמתפלל בביהכנ"ס שאין אומרים שם

תחנון כשיש להם יארציט

שאלתי למו"ר זצוק"ל בהיכא דמתפלל בביהכנ"ס של חסידים שהמנהג אצלם דכשיש להם יארציט אינם אומרים תחנון, אם צריך לומר תחנון, ואמר לי מו"ר זצוק"ל שהוא יכול להגיד, ושאלתי אם יש בזה משום "לא תתגודדו" והניף ידו בביטול ואמר לי דאין בזה לא תתגודדו.

התפלל בביהכנ"ס שהיה שם חתן ויצא המתפלל בסוף

חזרת הש"ץ האם נפטר מתחנון

שאלתי למו"ר זצוק"ל ע"ד אדם שהתפלל בביהכנ"ס שהיה שם חתן, ואותו המתפלל יצא מביהכנ"ס בסוף חזרת הש"ץ אם נפטר מאמירת תחנון מחמת מאי דהתפלל במנין שהיה בו חתן. ואמר לי מו"ר זצוק"ל שרק אם הוא מתפלל עם החתן אזי נפטר מתחנון (והג"ר ישעיה כהן שליט"א העיר בזה ממ"ש המ"ב סי' קל"א (ס"ק כ"א), וי"ל).

אמירת "ברוך שמי"ה" כשמביאים ס"ת מחדר אחר

שאלתי למו"ר זצוק"ל להמבואר דבשעת פתיחת הארון קודש הויא שעת רצון ואומרים אז בריך שמי"ה וכו' (עי' במ"ב סי' קל"ד ס"ק י"ג) והנה בביהכנ"ס פלוני ישנם כו"כ חדרים ולעיתים אין ס"ת בארון הקודש דשם ועל כן מביאין ס"ת מחדר אחר אם בכה"ג נמי אפשר לומר בריך שמי"ה או כיון דסו"ס אין פותחין הארון קודש בהחדר שמתפללים בו מחמת דאין שם ס"ת אין לומר בריך

תוספת שבת

עובדות והנהגות במעלת תוספת

שבת וקדושתה

ישועה בזכות תוספת שבת

מסופר על מרן הגאון רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל – "מה מאוד יקר רבנו את שבת המלכה וראה בה את מקור כל הברכות כלן. "השבת היא מקור הברכה", היה נוהג לומר לאנשים רבים ששחרו לפתחו ובקשו את ברכתו, "ומדוע צריך אני לברך, בה בשעה שהשבת עצמה היא מקור הברכות?... תוספת שבת יש בכוחה להכניס ברכה גדולה אל הבית פנימה!" (ספר 'רבי משה שמואל')

ומסופר שם, על אשה אשר עמדה בחדרו של רבנו זצ"ל ומררה בבכי כי היא חולה אנושה במחלה הנוראה ולדברי הרופאים עליה לעזוב את אחד עשר ילדיה ולטוס לחו"ל לניתוח מסובך בדחיפות. רבנו שמע את בכיה ואמר לה "הן יום שישי היום, עוד מעט נכנסת שבת המלכה, וכתוב "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה" **קבלי שבת חצי שעה לפני הזמן ותראי ישועות.**

האשה לא הרפתה ושאלה – "אך מה יהיה עם הטיפולים הקשים וכל מסכת הסבל הנוראה הזאת". ורבנו עונה בשנית: "השבת היא מקור הברכה, רוצה את שאברך אותך? והרי השבת היא מקור כל הברכות, קבלי שבת חצי שעה יותר מוקדם ותראי ברכות גדולות".

נסעה האשה לביתה ועשתה בשבת זו כדברי רבנו להקדים חצי שעה קודם הזמן. לאחמ"כ נכנסה שוב במוצאי שבת אל רבנו זצ"ל ואמרה לו בקול בוכים שאיננה מוצאת מנוחה לנפשה מפחד הניתוח והטיפולים. אמר לה רבנו "מן הסתם לפני שתטוסי לחו"ל יערכו לך שוב סדרת בדיקות. בואי אלי לפני שתעברי את הצילומים..." וכשבקשה שוב שיברכה הוסיף וחזר על דבריו הראשונים – "השבת היא מקור הברכה, ברכת השבת תלווה אותך. אם קבלת שבת לפני הזמן תזכי לברכה גדולה ואינך זקוקה לברכה שלי".

ויהי ביום השלישי, קודם הטיסה נסעה האשה לביה"ח "תל השומר" לסדרת בדיקות אחרונה, וראה איזה פלא – הצילומים הראו תמונה אחרת לחלוטין. הרופאים לא האמינו למראה עיניהם. חלקם סברו כי הכל נקי לגמרי, ואפי' המחמירים שבהם צדדו שבודאי אי"ז פיקוח נפש ואין צורך לסוע לחו"ל, אלא טיפול תרופתי בלבד – יעזור בהחלט.

לאחר שבועיים בהם קבלה האשה טיפול תרופתי, באה אל רבנו זצ"ל ל"באר יעקב" להודות לו. אמר לה רבנו – "אינך צריכה להודות לי, השבת היא זו שברכה אותך. השבת היא מקור כל הברכות! מי ששומר שבת כראוי ומקבל את השבת בנחת חצי שעה לפני הזמן – השבת שומרת עליו ומברכת אותו". "הבטיחי לי" – סיים רבנו – "שמכאן ואילך תקפדי לקבל שבת לפני הזמן כל ימי חיך ותראי ברכות וישועות גדולות".

עוד מסופר על מרן הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, אשר אחד משכניו היה אדם למוד סבל, חלק מבניו נפטרו וחלקם חלו במחלות קשות. והנה ניתן עליו אסון נוסף – אחד מבניו נסע לעסקיו לרומניה ושם נעדר בלא להשאיר עקבות.

בצר להם פנו אל רבינו זצ"ל בדמעות, עד שנאות לערוך להם גורל הגר"א בקדושה ובטהרה, ולאחמ"כ ישב והדריכם בפרוטרוט היכן לחפש באומרו להם שכבר חושש הוא שמא אינו בין החיים.

שמיה. ושאלני מו"ר זצוק"ל אם בחדר אחר פותחים (להארון קודש) ומשאמרתי שכן, אמר לן מו"ר זצוק"ל דאם כן מ"מ פתיחת הארון ישנה כאן (ואף דהו"ל בחדר אחר אפ"ל בריך שמיה).

אמירת מז"ט בין גברא לגברא דקריאה"ת

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר לאחל מזל טוב לרעהו בין גברא לגברא דקריאת התורה, ושאלני "רק מזל טוב" ואמרתי דמוסיף נמי שאר מילי דברכות ואמר לי מו"ר זצוק"ל "מסתמא שמותר", וועי' שו"ע או"ח סימן קמ"ו ובנו"כ דשם).

המתפלל בביהכנ"ס ושומע ממניינים סמוכים קדושה וכה"ג

אם צריך לענות

שאלתי למו"ר זצוק"ל ע"ד המתפלל בביהכנ"ס שחלונותיו פתוחים ושומע באמצע התפילה מבתי כנסת סמוכים קדושה וקדיש וכה"ג אם צריך לענות אהא, ואמר לי מו"ר זצוק"ל "הוא לא מחוייב", ושאלתי אם הוא לא מחוייב או דאין צריך כלל, ואמר לי דכיצד יעשה, יענה כאן אמון וכאן ברוך הוא וברוך שמו, (וכוונתו דאיהו קעסיק בתפילתו שלו ואין באפשרותו לענות אאחריני).

הצטרפות מתפללים בחדר אחר למנין

שאלתי למו"ר זצוק"ל אודות מה דפעמים שביתו מלא במתפללים, וישנם המתפללים במטבח וכדומה אי מיקרי דמצטרפים להמנין ביען ישנם אף אינשי המתפללים בפרוזדור הנמצא מחוץ לחדר התפילות, ושאלני אם רואים (האנשים המתפללים במטבח) את האנשים (המתפללים בפרוזדור) והשבתי שכן, ואמר לי דאם היו מסתכלים אליהם היו רואים אותם אפשר וועי' שו"ע או"ח סימן נ"ה מ"ש בדינים אלו).

בענין "ברוב עם" בבית הכנסת

שאלתי למו"ר זצוק"ל בהיכא דישנו ביהכנ"ס גדול וצמודים אליו שני חדרים קטנים שאף הם מסונפים לביהכנ"ס הגדול ומתפללים יחדיו, אם ישנו ענין להתפלל בהביהכנ"ס הגדול דוקא ומשום ברוב עם או דסגי במה דמתפלל בחדרים הקטנים (מחמת דפעמים שאין מקומות ישיבה בביהכנ"ס הגדול ומאידך בחדרים הקטנים ישנם מקומות ישיבה פנויים) ואמר לי מו"ר זצוק"ל דאם קשה אפשר בקטן.

נט"י בטובל עוגיה במשקה ואין נוגע בידו בהמשקה

שאלתי למו"ר זצוק"ל אודות הטובל עוגיה במשקה ואינו נוגע במשקה אי בעי ליטול ידיו, והשיבני שצריך כיון שהוא "טיבולו במשקה", [ועי' שו"ע או"ח סימן קנ"ח ס"ד, ובמ"ב (שם, ס"ק כ"א) ובמ"ש בזה בספר פסק"ת ח"ב סי' קנ"ח (ס"ק י' וס"ק י"ח), ע"ש היטב].

ושננתם לבניך

טיפ שבועי בנושאי קריאה ולמידה

מהרב אברהם בייפוס שליט"א

יכולת ההורים לשפר את קריאת ילדיהם

כמעט כל אחד מאיתנו מכיר מישוהו בסביבתו הקרובה שמתמודד עם ילד החווה קשיי קריאה או למידה.

ציבור הורים לא מבוטל חי בצל התמודדויות אלה בתוך משפחתו שלו. תופעת

ואכן ע"פ הוראותיו הברורות ושרטוטיו המדויקים של רבינו זצ"ל שסמן את המקום לפרטיו אף בלא להיות שם מעודו, מצאו בני המשפחה את גופתו של בנם בעיבורו של יער עבות ברומניה, וזכו להביאו לקבר ישראל.

ככלות ימי השבעה באו בני המשפחה לרבינו ובקשו דרכי תיקון ותשובה לצרות הרבות הפוקדות אותם. רבינו נאנח מעמקי ליבו ולבסוף אמר "קבלו שבת חצי שעה לפני הזמן, כתוב בפסוק "לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה", אם מקבלים שבת מוקדם זה עיקר הברכה! קבלו על עצמכם להקדים את השבת ולהוסיף על קדושתה, ותתרפאו".

משפחה זו שכלל לא שמרה את השבת קודם לכן כדבעי, החלה מאותו שבוע לא רק לשמור שבת אלא אף להקדים בכניסתה מחצית השעה קודם, וראה איזה פלא – ברכת השבת שרתה עליהם והצרות סרו מעל ראשם (ספר "רבי משה שמואל").

אודות הקובץ

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבוע, ומופץ באמצעות דוא"ל, ובו ששה עשר מדורים:

מדורי הפרשה:

א. **מדור 'שבעים פנים לתורה'**, ובו שאלה בעיני פרשת השבוע [או המועד], שנשאלה בקובץ 'עיון הפרשה' בשנים קודמות, עם תשובות מגדולי הדורות, שהובאו במסגרת 'קונטרס התשובות בעיון הפרשה', שהקב"ה זיכני בעריכתו. **ישר כח גדול לראשי מפעל 'עיון הפרשה' שליט"א, על הסכמתם האדיבה לשימוש בקונטרס זה [וכל הזכויות שמורות להם], והוא הדין לכל הרבנים המוזכרים להלן.**

ב. **מדור 'שמחת התורה'**, ובו שו"ת נוסף בעיני הפרשה, מתוך כתבי הרה"ג **רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א**.

ג. **מדור 'שלום לאוהבי תורתך'**, ובו שו"ת נוסף בעיני הפרשה, מתוך כתבי הרה"ג **רבי שלום חזקיה שליט"א**.

ד. **מדור 'ליקוטים וסיפורים נפלאים'**, בעריכת הרה"ג **רבי ברוך רובין שליט"א**.

ה. **מדור 'סיפור ושאלה בצידו'**, לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחידוד'. פתרון החידה יובא בשבוע שלאחר מכן.

ו. **מדור 'מרגליות שאול'**, ובו חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הרה"ג **רבי שאול מרגליות זצ"ל**. ישר כח לבני משפחתו שיבדלחט"א, ולרה"ג **רבי מרדכי שמחה ברנט שליט"א**.

מדורי ההלכה והעיון:

ז. **מדור 'מתיקות התורה'**, ובו חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, משולחנו של הגאון הגדול **רבי יצחק זילברשטיין שליט"א** [מלוקטים מתוך סדרת הספרים 'חשוקי חמד' בהסכמתו].

ח. **מדור 'אוצר היסודות והחקירות'**, ובו חקירות ויסודות מרבתינו ראשי הישיבות, ושאר מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר הא-ב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה', שנמצא בשלבי עריכה והגהה.

ט. **מדור 'אורות אילת השחר'**, ובו עובדות והנהגות ותשובות ממרן **בעל אילת השחר** זצוק"ל, מתוך הספר 'שפתי איל' שחיבר הרה"ג **רבי משה חליוה שליט"א** [ובאדיבות מכון 'גם אני אודך'].

י. **מדור 'תשובות רבינו חיים'**, ובו תשובות שהשיב מרן שר התורה **רבינו חיים קניבסקי שליט"א**, לרה"ג **רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א**, מחבר סדרת הספרים 'גם אני אודך'. **יא. מדור 'באר צבי'**, ובו מאמרים מהרה"ג **רבי צבי קרייזר שליט"א**, ראש כולל 'נזר אברהם', מגיד שיעור בבית הכנסת איצקוביץ, ומחבר ספר 'באר צבי'.

יב. מדור 'המעיר לארץ', ובו הערות והארות מרבנן ותלמידיהון [נא לכתוב בשפה ברורה ונעימה. המעונין בעילום שם לא יחתום שמו בסוף ההערה].

מדורים שונים:

יג. **מדור 'מתיקות המוסר'**, בעריכת הרה"ג **רבי אלעז שליט שליט"א**.

יד. **מדור 'ושננתם לבניך'**, ובו טיפ שבועי בנושאי קריאה ולמידה, מהרב **אברהם בייפוס שליט"א** [המדור מופיע אחת לשבועיים].

טו. **מדור 'נפלאים מעשיך'**, ובו עובדות נפלאות ומחזקות, בתורה ויראת שמים.

טז. **מדור 'תוספת שבת'**, ובו דברי חיזוק מרבתינו, בענין תוספת שבת וקדושתה, מתוך העלון 'תוספת שבת', וכן מהספר 'וקדשתו מכל הזמנים'.

הקובץ מעוטר באיורי המאייר התורני הנודע הרב יוני גרשטין שליט"א. כל הזכויות שמורות לעורך, ולשאר המחברים לפי הענין. אסור להעתיק חלקים מקובץ זה ללא רשות מפורשת בכתב [ניתן להעתיק הקובץ בשלימותו].

קשיי הלמידה, הקשב והריכוז הולכת ומתרחבת. לעיתים ההפרעות אינן כה חמורות וההתמודדות עימן פשוטה יותר, אך במקרים רבים הן הופכות את הלמידה ואת העמידה בדרישות מערכת החינוך למאמץ מתיש הן מבחינת ההורים והן מבחינתו של הילד, מאמץ שאינו מניב תוצאות מספקות.

הורים לילדים בעלי קושי למידה המבקשים לקדם את ילדיהם, עומדים חסרי אונים מול עודף הצעות לטיפול שאין להם כלים לסנן ולבקר אותן. מנגד עומדת מערכת החינוך הדורשת בתוקף לטפל בקשיים, או בתוך מוסדות החינוך או מחוץ להם. בכל מקרה נדרש מההורים ומהילדים מאמץ גדול, והשקעה עצומה במשאבים של זמן, אנרגיה וכסף.

מה שהורים לא תמיד יודעים הוא שבאפשרותם לקחת חלק פעיל בקידום הילדים, הן בקבלת החלטות מושכלות והן בעבודה עצמאית בבית.

וזו הבשורה שאנחנו מבקשים להביא: הורים יכולים ללמוד עם הילדים בדרכים יעילות יותר, לשפר את טכניקת הקריאה והבנת הקריאה שלהם, לתרגל איתם תפקודי עיניים, ולהשפיע על יכולתם הלימודית ועל התנהגותם באמצעות תזונה נכונה.

זה המקום להדגיש: כל אלה

יכולים להשפיע ולהפוך גם ילד

שאיננו מתקשה, אלא רק בינוני - למצטיין!

טור זה ידריך אתכם בעז"ה צעד אחר צעד בעולם הלמידה, ויתן לכם מגוון כלים לעבודה עצמאית עם הילדים

בבית, לזיהוי קשיים, לפתרון בעיות ולהתקדמות. נעסוק בהבנת תהליך הלמידה בכלל והקריאה בפרט, בפתרונות מקוריים ויעילים, ובמגוון שיטות המשפיעות על למידה, על קשב ועל ריכוז.

אנחנו מציעים לכם גם להצטרף לרשימת התפוצה שלנו ולקבל את הטור בתדירות מוגברת למייל, ובנוסף, לכל טור מצורף סיפור לתחילת קריאה שכתבה ואיירה רות בייפוס עבור ילדיכם. נשמח לשמוע כל הערה והארה, וביחד נפעל כדי להשיג את המטרה שכולנו שואפים אליה, לראות את ילדינו גדלים להיות תלמידי חכמים ועובדי ה' מתוך סיפוק ושמחה!

הרב אברהם בייפוס הינו מומחה רב תחומי לקידום למידה, בעזרת תרגול תפקודי עיניים על ידי תוכנת 'התמקדות', תוספי מזון ותזונה נכונה, והדרכת הורים לסיוע לילדיהם במסגרת הביתית.

להצטרפות לרשימת התפוצה לקבלת טיפ קריאה וסיפור לתחילת קריאה שלחו מייל או לחצו כאן ליצירת קשר ופרטים נוספים: 053-3140394

הקובץ לעילוי נשמת

מרן רשכבה"ג **רבי אהרן יהודה ליב שטינמן זצ"ל**

ב"ר נח צבי זצ"ל

מרן פוסק הדור **רבי שמריהו יוסף ניסים קרליץ זצ"ל**

ב"ר נחום מאיר זצ"ל

הגאון **רבי יואל סטינצקי ב"ר פרץ זצ"ל**

הרה"ג ר' **חיים ישראל רוטמן ב"ר יואל יעקב זצ"ל**

הרה"ג ר' **שאול חיים דב מרגליות ב"ר ישראל שלמה פייבל זצ"ל**

הרה"ג ר' **משה רייך ב"ר לייב זצ"ל**

סבי הרה"ג ר' **דב יצחק הכהן לינטופ ב"ר שמואל פרץ זצ"ל**

וזוגתו **מרת יוכבד ע"ה ב"ר אריה זצ"ל**

סבי הרה"ג ר' **אהרן דוד הכהן מלאכי ב"ר חיים יצחק זצ"ל**

וזוגתו **מרת רבקה ע"ה ב"ר אברהם יששכר זצ"ל**

הרה"ג ר' **יעקב אריה הלוי הורן ב"ר שלום זצ"ל**

וזוגתו **מרת מרים ע"ה ב"ר משה זצ"ל**

מרת **מלכה פילץ ע"ה ב"ר אברהם זצ"ל**

הרבנית **רחל גנס ע"ה בת הר"ר יוסף זצ"ל**

הרה"ג **רבי משה מונק ב"ר אליקים ישראל זצ"ל**

מקדימים להדליק נרות
בשבת דקות
לפני שראות
הרבה ישועות

